פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-ערלה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 9
הלכה ג 13
הלכה ד 21
הלכה ה 23
פרק ב 28
הלכה א 28
הלכה ב 42
הלכה ג 44
הלכה ד 47
הלכה ה 50
הלכה ו 52
הלכה ז 55
הלכה ח 56
הלכה ט 58
פרק ג 61
הלכה א 61
הלכה ב 67
הלכה ג 69
הלכה ד 70
הלכה ה 71
הלכה ו 73
הלכה ז 74

פרק א

הלכה א

הנוטע לסייג. מלשון סוגה בשושנים שנטע אלנות להיותן גדר לכרם סביב תרגום ירושלמי גדר מזה וגדר מזה סייג מן הכא וסייג מן הכא. ובגמ' פליגי תנאי אי בעינן שמקומן יהא מוכיח עליהן שהן לסייג:

ולעצים. להסקה:

ולקורות. לבנין ובגמ' נפקא לן מקרא דפטור:

הפנימי למאכל. שחשב שיחור הפנימי יהא למאכל ויחור החיצון לסייג ואפילו שהכל אילן אחד אפ"ה החיצון פטור ובגמ' אמרינן דאפי' התחתון למאכל והעליון לסייג שהדבר תלוי בדעתו של נוטע ופסק הרמב"ם ז"ל פ"י דהל' מעשר שני כר' יוסי:

את שהוא למאכל חייב. כדמפ' לה ר' יוסי ור' יונה דמקרא אחרינא נפקא לן דבעץ מאכל קא מיירי קרא באיסור ערלה ועץ מאכל מיותר אלא לאשמועינן את שהוא למאכל חייב וכו':

ואפילו חישב עליו לסייג יהא פטור ת"ל כל עץ מאכל. ריבויא דכל דריש כל שהוא למאכל מ"מ כיון דחישב עליו למאכל תו לא פקע אפילו חשב עליו לסייג אח"כ:

דבר מתחלתו. משום דר' יונה אמר מסופו דהיינו בסוף דין ערלה קאמר איהו מתחלתו ונראה בעיני דבהא פליגי דר' יונה סבר דלא יאכל איצטריך לאסרו בהנייה כדלקמן פ' בתרא הלכך משום סיפא מיותר דכתיב תאכלו את פריו ור' יוסי סבר דתרתי שמעת מינה:

דבר שהוא ראוי להם. קס"ד למעוטי גפן לקורות או תאנה לעצים או לקורות ורבנן פליגי עליה:

ופריך יאות אמר רשב"ג מ"ט דרבנן. כלומר שפיר קאמר רשב"ג דהא גפן לא חזייא למלאכה דלא חזייא אלא לאור וכן תאנה נמי אפילו להסיקה לא חזייא ולאפקועי נפשיה ממצות ערלה קא עביד:

ומשני ר' זעירא במשנה סדר נטיעתן. כלומר אין הכי נמי דמודו רבנן לרשב"ג אי חשב בגפן לקורות וכיוצא בזה אלא בהכי פליגי דרשב"ג בעי שיהא ניכר בהן שהן נטועין לכך כיצד לעצים שנטען רצופין שלא להרחיקן זה מזה שיעור הרחקתן המפורש במס' כלאים מארבע אמות ועד שמונה:

לקורות במשפה. הענפים כדי שיתעבו ויהיו גסים:

לסייג מקום הסייגתו מוכיח עליו. ורבנן לא חיישי אהכי וכן פסק הרמב"ם ז"ל משנה כלשונה כולה דבמחשבה תליא מילתא שלא כדעת הרא"ש ז"ל שפסק כרשב"ג:
ר"מ כדעתיה. דאמר פ' עריס דכולהו אילנות חשיבי סרק ואית להו דינא דאפיפירות ואסור להביא זרע אחר תחת המותר:
חוץ מזית ותאנה. דבא"י חשיבי למאכל ובטלה דעתו אצל כל אדם:
רימין. נישפורש בלע"ז ומפ' בריש דמאי דאפילו מן יהודה פטורין דסתמן הפקר ולבנין קא בעי להו:
וצלף. לסייג:
מהו שיהו חייבין במעשר. כשחשב עליהן לעצים ואכולהו בעי מי מהני מחשבה לומר דלא חשיבי פירות ופטורין ממעשר:
ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה. מהכא נפקא לן דהפקר פטור מן המעשר הני הוא דפטור אבל הכא חייב דהא לא הפקירן:
כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור. אלמא כיון דלא חשיבא ליה ירקה פטור אע"ג דכוסבר דעלמא ירק דיליה חשיב לקדרה:
שיש לו גורן. מהכא לא תידוק דהתם לא פקע מיניה תורת מעשר דהא גבי זרע מקיים אבל פירות לעצים אי פטרת להו ממעשר אין שום דבר שיתקיים בו מעשר:
מליאה של כרוב. ערוגה שזרועה כרוב ברוצף:
בטלה דעתו. וחייב ירקה במעשר והכא ליכא גורן אחר דהא זרע כרוב הוי מזרעוני גנה שאין נאכלין ותנן בסוף מעשרות דפטורין מן המעשר:
לא בטלה דעתו. שהן מפוזרין דעבדי הכי לקיים זרע ופטור הזרע מן המעשר אלמא המשמר פירות אילן אחר לעצים פטור מן המעשר:
והוא שלקט ירק. אריש קתני דאז בטלה דעתו ובהכי קיימא סיפא לא בטלה דעתו ואע"ג דלקט ירק:
כך אנו אומרין. עצים חייבין במעשרות. בתמיה:
מהו שיהו אסורין בגזל. כיון שחישב עליהן לעצים:
תותיא. מוראש בלע"ז דלא חזו לאור:
רימין שנטעו לשם רימין. לשם פירותיו דסתמו לבנין קאי דפירותיו לא חשיבי דאפילו ודאי פטורין כדאיתא פ"ק דדמאי:
בנות הדס. ענבי הדס וכשהן שחורין חזו לאכילה:
חייב במעשר. דבשעת נטיעה חישב לאכלן:

ופריך למה לי חישב. אפילו סתמא נמי וכי זית ותאנה לא מיחייבי עד שיחשוב עליהן בתמיה:

ומשני אפילו מחצה על מחצה. כיון דחשב בהו לאכילה ואע"ג דפעמים לא הוו אלא פלגא ופלגא אהנייא מחשבתיה:

ור' מתיא. משני דמשום דיוקא איצטריך דאי אין רוב משמרין אפילו לא חישב לעצים פטור תני הכי:

במקום חורשין. במקום היער במקום שאין ישוב. תרגום יער חורשא:

ואפילו נטעה. בידים:

כשאינה עושה כדי טפילתה. טפול שיטפל בפירות עד שמביאן לישוב אבל אם עושה כדי טיפול חייבת בערלה:

ולמצותו. של חג הסוכות דלאו למאכל:

לכם ולא מן המצה. דאע"ג דכהנים מקיפין את המזבח בלולביהן והכשר דניסוך המים לכל ישראל הוא לא תימא דבאין לולבין מדמי הלשכה משלהן הן באין וה"נ גבי ערלה כתיב לכם ונדרוש ולא מן המצוה: ומשני תמן הכי דרשינן דהדמים יהו שלכם ולא מן הלשכה אבל הכא גבי ערלה האילן עצמו אי נטעו למצוה לעולם אימא לך דלא מיפטר:

תרועה יהיה לכם. ואפילו שופר גזול מהני לתקוע דשני רחמנא דכתיב יהיה לכם דלא כתיב הוא לכם ומשמע דאע"ג דלאו שלכם חשיבא תרועה ויהיה לכם מ"מ ולכם אתא לאשמועינן הנוטע לרבים כדתנן לקמן:

לעצים. דמקצי להו מאכילה וה"נ הא מקצי להו כולהו מאכילה:

ומשני כשם שהוא רוצה בפריו לעצים כך הוא רוצה וכו'. דכוליה קאי לכם להסיקו אבל הכא הא עצו לא מקצי ליה הילכך יש חילוק בין עץ לפרי דפרי חזי למצוה ועץ לא חזי למצוה וממילא הוא דנחית אפרי שמא דפרי הלכך חייב:

ועוד. אתי למיפשטי דאי פטרת ליה מערלה א"כ חשיב ליה עץ ופסול למצוה דהתורה אמרה פרי ולא עץ הילכך כיון דחזי למצוה פרי קרית ליה וחייב בערלה:

מה דמה לה. לאתרוג דמצוה דניפשוט ליה מהכא ומפרש זית למנורה:

ניחא צד תחתון לסייג. דאהני דצד תחתון עב וחזק והוא לסייג וכשתטול העליון נשאר התחתון לסייג אלא צד תחתון למאכל ועליון לסייג מהו דאהני דהא כשתטול התחתון עליון לא קאי:

ניחא צד התחתון לסייג והעליון למאכל. דפירות תחתון שרו דעליון יונק מהתחתון ולא תחתון מעליון אלא העליון לסייג אמאי שרו פירות דעליון והא שרף שלהן עולה מתוך התחתון ואסירי:

כדעתיה. במס' כלאים שלהי כרם שחרב:
אפילו הוסיף כמה. הוסיפו גידולין של היתר שיש בהם מאתיים נגד האיסור מ"ט שאין הגידולין שיוצאין מעיקר האיסור אע"ג דהן היתר אין מעלין ומתירין את עיקרו והכל אסור והכא נמי הא עולים מתוך האיסור. והרמב"ם ז"ל פסק למימרא דר' זעירא פ"ה דהל' כלאים ופ' עשירי דהל' מעשר שני פוסק כר' יוחנן ולא חש לקושית ר' זעירא וטעמא דהשרף עד שבא אל הפרי לא נאסר דהא עצים ועלין שרו אלא דוקא תוך הפרי וקליפתו הוא דאסר רחמנא:
בא במחשבה. ואסור דהא מחשבתו דהשתא לחומרא הוי:
לאו כל הימנו. ולעיל רבינן ליה מקרא דכל עץ מאכל כיון דנחית עליה שמא דעץ מאכל מ"מ והאי חישב עליו למאכל דמהני מחשבתו לקמן מפ' אי בעי תוך שני ערלה או מהני אפילו בשנה רביעית לדין רבעי:
והתנינן ר' יוסי אומר וכו'. וקס"ד דחישב בחיצון לסייג בתר דחישב שנטעו למאכל:
ומשני לא למאכל לעולם. דמעיקרא כי נטעו לסייג הוא דחשב זה לסייג וזה למאכל ולא נמלך למחשבה אחרת:
והוסיף יחור. חדש מהו שנמנה ליחור זה עכשיו ערלה דהא השתא דחייב עליו למאכל יצא היחור: (ב)
[**מתחמא קשיא ולית היא אלא ניחא**. כלומר נראית קשיא ואינה אלא מתיישבת וניחא היא כהלכה]:
וקשיא. דהזקין פטור כדלקמן דכל שאין לו ערלה אין לו רבעי א"כ היחור אמאי חייב:
שדה שהביאה שליש לפני גוי. בארץ:
ולקחה ממנו ישראל. אחר שגדל שליש לפני גוי בארץ:
התוספת פטור. דבתר שליש הראשון את מהלך:
התוספת חייב. במעשרות ואם יש לו תבואה טבל מעשר על זו לפי חשבון:
וכל שאין לו ערלה אין לו רבעי. דפשיטא ליה לר' ישמעאל דאם עברו ג' שנים במחשבת סייג ואח"כ חישב בשנת ד' למאכל אין לו ערלה וכיון דאין לו ערלה לא מהניא מחשבתו ואפילו לרבעי עד שיהא לו ג' שנים ערלה ר' יונה ור' יוסי מפרשי לה:
עיקר ערלה צריכא ליה. קסבר ר' יונה הכי מבעיא ליה לר' יוחנן מי נימא דר' ישמעאל הכי קאמר בעינן כולהו ג' שני ערלה דאין ערלה פחות משלש שנים וכי אמרי דנטעו לסייג וחשב למאכל דבא במחשבה היינו כי חישב למאכל מיד בשנה הראשונה דאיכא השתא ג' שני ערלה כדינן אבל חישב בשנה שלישית ואפילו בשנה שנית אפילו ערלה לית ליה ור' ישמעאל ה"ק כל שאין לו ג' שני ערלה אין לו ערלה ואין לו רבעי או דילמא

הכי קאמר ר' ישמעאל כל שאין לו כלל ערלה פטור אבל מקצת ערלה אהני לחייב בכולהו שני ערלה:

עיקר רבעי צריכא ליה. הכי מיבעיא ליה לר' יוחנן מי אמרינן דר' ישמעאל ה"ק כל שאין לו ג' שני ערלה אין לו רבעי שאם חשב בשנה ב' אין לו ערלה ולא רבעי או דילמא ה"ק כל שאין לו ג' שני ערלה כלל כגון שחישב בשנת ארבע אין לו רבעי אבל אם חשב בשנה שניה או בשנה שלישית הא אית ליה צד של ערלה ואית ליה רבעי:

כאילו כולו נטוע בארץ. וכדמפ' ר' אבא בשם ר' יוחנן דטבל ומעשר מעורבין זה בזה וכדמפ' בסמוך דסבר ר' שרשין חיין זה מזה ואפילו דמפסיק צונמא ומשו"ה טבל ומעשר מעורבין וכו' ונפקא מינה דאם יש לו ודאי טבל מעשר ממנו לפי חשבון ואי מעשר מיניה וביה מעשר על כולן כדתנן פ' אוכלין עראי והך אוקימתא דר' אבהו איתא בההיא פ' המביא תניין:

הנטוע בארץ חייב בחוץ לארץ פטור. מפ' בפ' המביא תניין מ"ט דרשב"ג כלומר והלא היניקה של השרשים מעלה שרף בכל הפרי ושרשה עבר זה מעלין שרף לפרי של עבר זה ומוקי לה כדמפסיק צונמא ופירש"י ז"ל שן סלע מבדיל באמצע השרשים ומפסיקן עד הגזע הילכך לרשב"ג לא ינקי מהדדי ור' סבר כיון דהגזע שלם מעורב ומתבלבל:

שורש פטור פוטר. לקמיה מפ' לה:

מה כר". בתמיה והא קיי"ל אין הלכה כרבי לגבי רבו ור' שמעון בן גמליאל אביו רבו היה:

לתוך של חבירו. כגון גבי בכורים דבעינן דלא להוי גזלן ובשורש אחד דחזינן דינק מתוך שדה חבירו פטור מלהביא בכורים דכולהו שרשים ינקי מהדדי והוי גזלן ופטור מבכורים וטעמא כדאיתא התם דבעינן כל גידולין מאדמתך אבל לענין מעשרות בשביל שורש אחד של חוצה לארץ ואפילו מקצת שרשים לא מזיק לאותו שבארץ וכיון שאותו שבארץ חייב ככולו בארץ וחייב, ולרשב"ג הגדל בפטור פטור והגדל בחיוב חייב:

אמר לה סתם. שלא היה או' בשם אחר ור' אילא היה אומר בשם ר' אלעזר:

ראוי היה לחשוב עליו ולחייבו. הילכך בר פיטור לא תקיף כ"כ דניפקע כדי חיוב משא"כ בבכורים דאין בידו לשלוט בשל חבירו:

שרשים אין בהם ממש. סתם אמר לה ולא פי' אי דוקא לענין ערלה כדאמרן או לענין בכורים ופליג אדר' זעירא דלעיל:

בפירוש שמעתיניה מן ר' יוחנן. גבי ערלה ולא פליגינן:

מחוצה לארץ לארץ. דלא חיישינן אשורש אחד כדי שהטבל ומעשר מעורבין הן וניפרוש מכולן:

אבל אם השרישו מן הארץ לחוצה לארץ. דיו לשורש אחד לאפקועי ולא חשבינן ליה בודאי דניפרוש מודאי עליו דשרשים יש בהם ממש:

סיפקה לזקנה. קשרה לילדה זו דחייבת בערלה או במעשרות וקשר נוף שלה שיהא יונק מתוך אילן הזקנה דחו"ל כדי שיונק משם אהני מעשיו ואית ביה צד פיטור ואין מעשרין מודאי עליו דקסבר דנוף יונק ובפ' המביא תניין לא קיי"ל הכי דבדאשרוש כו"ע לא פליגי דלא חשיבא יניקת נוף:

להקדש חייב. ספקה וקשרה שינק מתוך אילן של הקדש לא אהנו מעשיו וכן ספקה לצד החיצון שהוא סייג. ואית דגרסי העליון ושייכא בדר' יוחנן דלעיל דאמר היא הדא היא הדא ואהני כדי שינק דאפילו משם יונק חייב בערלה דלא אהנו מעשיו כדמפ' טעמא ואזיל:

ר' יוסי כרשב"ג. בעיא היא וה"ק לימא קסבר ר' יוסי דמתנ' כרשב"ג דלא מיבלבלי אהדדי:

ומשני אפילו כר'. מצי סבר וטעמא דמעשרות אינן תלויין בדעתו הילכך לא מצי להפקיע צד יניקת הארץ אבל גבי ערלה מצי לאפקועי דאילו לא חשיב צד הפנימי למאכל אלא לסייג הכל פטור ולפי הטעם שאמרתי למעלה בפסק הרמב"ם ז"ל אחר הדעת מתיישבת עליו:

הלכה ב

ומצאו נטוע פטור. מן הערלה מפ' טעמא בגמ' דכתיב כי תבאו ונטעתם פרט לכשנטעו גוים עד שלא באו ישראל לארץ ומסיים ליה בת"כ יכול שאני מוציא את שנטעו גוים משבאו לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו נטעו גוים אע"פ שלא כבשו ישראל חייב:

הנוטע לרבים חייב. כגון שנטעו ברה"י והוא של הרבה בני אדם כגון בירושלים:

חייב. דכתיב ונטעתם מ"מ קרי ביה ונטעתם כלומר ונטעתם להם ואפילו שיהא נוטע לרבים הכי מפ' לה הכא ובגמ' דילן פ' כל שעה (פסחים כג.) מפ' מ"ט דת"ק דכתיב ונטעתם ליחיד משמע לרבים לא משמע כ' רחמנא לכם להביא את הנוטע לרבים:

ור' יהודה. סבר ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים לכם בין ליחיד בין רבים משמע ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט:

הנוטע ברה"ר. מפ' בגמ' שגזל קרקע דרה"ר ונטעו לדידיה וחייב וכ"ש דבהא פליג ר' יהודה כדמוכח בגמ' דאפילו רשב"א דמודי אמתני' דנוטע לרבים חייב אפ"ה פליג בנוטע ברה"ר כ"ש דר' יהודה דאפילו בנוטע לרבים נמי פטר דבהא פשיטא דלא חשוב יאוש כמו דידיה כמו שאפ' ותמהני מדברי רבינו שמשון ז"ל:

והנכרי שנטע. דרבי רחמנא כל עץ מ"מ:
והגזלן שנטע. שגזל קרקע דיחיד ונטע בו דלא תימא לכם כתיב דלכם אתא לרבות הנטוע לרבים:
והנוטע בספינה. אע"פ שאינה נקובה ואפילו היה של חרס דאין עומד בפני שרשי אילן כדאיתא בגמ':
והעולה מאליו. ואוקימנא לעיל והוא שהעלה במקום ישוב:
שורש פטור פוטר. דהא משום דנטעו גוים שעה אחת קודם שנכנסו אע"ג דשלש שנותיה עברו אחר שנכנסו פטור משמע דמשום שורש קטן שינק מקודם פוטר את כל יניקתו דבתר הכי ועושה שרשים:
כר' ישמעאל. בפ"ק דקידושין יליף לה ממלך ובכורים כדאיתא התם ופסק השתא דנימא מתני' דלא כר' ישמעאל:
ומשני דמודי ר' ישמעאל גבי ערלה דגלי רחמנא כל עץ כדכתיבנא במתני':
ותני כן. גבי חלה אליבא דר' ישמעאל וכו':
ששינה הכתוב משמעו. בסיפרי מפ' בבואכם משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבאו והיה כי יביאך וכאן נאמר בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו לה נתחייבו וגבי ערלה נמי גלי כל עץ:
היא הויה היא הקמה. נראה בעיני דבפרשת ערכין קאי דגבי בהמה כתיב והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע בערכך הכהן כן יהיה וגבי בית כתיב כאשר יעריך אותו הכהן כן יקום:
היא שבירה היא נתיצה. דכתיב ושברתם את מצבותם ונתצתם את מזבתותם:
היא גאולה היא פדייה. דגבי עבריה כתיב והפדה ודרשינן מגרע בפדיונה ובבית בבתי ערי חומה כתיב והיתה גאולתו וקסבר דהיינו פדייה וגואל לחצאין ולא דריש גאולתו גאולתו וה"נ סבר ר' ישמעאל בעלמא זו היא שיבה זו היא ביאה:
תמן אינון אמרין. במס' נגעים פי"ב:
אין מיטמאין בנגעים. דקסברי דירושלים לא נתחלקה לשבטים וכתיב אשר לו הבית וחוץ לארץ משום דכתיב אחוזתכם:
והכא אינון אמרין. דהנוטע לרבים כגון בירושלים דלכם מקרי וכן פי' רבנו שמשון ז"ל ומשני ונטעתם כתיב מ"מ:
אני לא שמעתי. שלא יהא מטמא בנגעים:
אלא מקום מקדש בלבד. דבית של קדש הוא וגבי נגעים כתיב ובא אשר לו הבית אבל ירושלים מטמאה בנגעים דקסבר דנתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינן בה אלמא דקסבר

ירושלים של יחיד היא והכא פטר הנטוע לרבים ובודאי דלאו היינו באמצע דרך שהולכין בו הולכי דרכים דהא לא קתני הנוטע בר"ה אלא מיירי שנטעו בירושלים או כדמפ' לקמן בנוטע בתוך שלו ומסרו לרבים וקא פטר ר' יהודה:

בשם שמועה אמרה. אבל איהו לא ס"ל הכי אלא דלא נתחלקה לשבטים ומשו"ה פטר בנוטע לרבים דלאו דידיה הוא:

תפתר כר' שמעון בן אלעזר. כלומר תרי תנאי אליבא דר' יהודה מתני' דנגעים דקתני בה דר' יהודה חשיב לה לירושלים דיחיד היינו ר' יהודה אליבא דרשב"א ורשב"א סבר דמודי ר' יהודה לרבנן בנוטע בירושלים ולאו מטעמייהו דרבנן דדרשי ונטעתם מ"מ אלא משום דהוי כמי שנטע בתוך שלו וכי נטע נמי תוך ירושלים תוך שלו חשוב וחייב:

משמו של ר' יהודה. והכי תני לה בתוספתא הנוטע לרבים חייב ור' יהודה פוטר ר' שמעון בן אלעזר אומר משמו וכו':

הנוטע לרבים חייב בערלה. ולקמיה מפ' בנוטע בתוך שלו ובהא מודי ר' יהודה:

עלה מאליו לרבים פטור. בהא פליג אדרבנן דלא רבי רחמנא אלא ונטעתם לרבים מ"מ נטיעה בעי אבל עלה מאליו ונתנו לרבים פטור:

הנוטע לרבים ברה"ר פטור. כלומר הא דמודי ר' יהודה ברישא היינו כדבעינן למימר בנוטע בתוך שלו כדפירש"י שנטע בתוך ירושלים שהיא שלו דקסבר דנתחלקה ולכם מיקרי אבל לרה"ר לרבים דהיינו דגזל קרקע מהם ועכב עליהן הדרך ונטע שם והושיב שם שומרים פטור דמ"מ דרבים הם ולא מקרי לכם ופליג אדרבנן דמתני':

ויש קרקע נגזלת. בתמיה דלעולם בחזקת רה"ר עומדת ומ"ט דרבנן דמחייבי דמ"מ לא הוה עקרינן קרא דלכם לגמרי:

אעפ"י שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע. הך מימרא דר' אילא איתא נמי במס' כלאים פ' המבריך ופי' הרא"ש ז"ל דלאו דוקא יאוש דאי יש יאוש לקרקע אמאי קאמר התם נתייאשו ולא נשתקעו אסורין מדבריהם כיון דיש יאוש לקרקע יאסר מן התורה אלא ה"ק יש שיקוע לקרקע ואפילו לא נתייאשו הבעלים שלא אמרו ווי ליה לחסרון כיס הו"ל צווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים הכא נמי כיון דנשתקעו שם הבעלים ממנו ונקראת על שם האנס דידיה מקרי ולכם קרינן ביה ורשב"א לא חשיב ליה לכם ושם הארכתי:

בגושיהן. שיכולין לחיות בהן ונוטען בארץ ופליגי בה אמוראי:

ר' יונה אמר לשכרו שנים. שמה שהיה משתכר ר' יאשיה היינו שני ערלה דכיון דהיה יכול לחיות בגושיה פטור כדתנן לקמן אילן שנעקר אם יכול לחיות וכו' ונטיעות לאו דוקא דכבר מלו להו:

לשכרו רבעי. מה שהיה משתכר היינו רבעי שאין רבעי נוהג בחוץ לארץ אלא בכרם דקיי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ וכבר כתבתי בפ' כל זית דאילו ערלה מדאורייתא נהגא בחוץ לארץ ואינהו נטיעות היו כשמן דאכתי לא מלאו להו שני ערלה והתם נהגא דקסבר דהלכה למשה מסיני היא:

אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן. בקידושין פ"ק ילפינן לה מקרא דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ובפ"ב דכלאים ילפינן לה מקרא אחרינא:

משעת נטיעתו. של אילן סרק ולא משעת הרכבה:

חרובי צלמונה וחרובי גידודה. אילני סרק חשיב להו משום דלא חזו פירותיהן לאדם ומשו"ה כי הרכיב מאכל בהם חשיבי השנים דזקנה שעברו לסייע לילדה שיכולין פירותיהן לבא לידי מאכל במחשבה:

אבל הרכיב בערבה כנוטע בארץ. דערבה וכיוצא בה דהיא סרק לגמרי והרכיב בה אילן מאכל הוי כאילו נטעה בקרקע ולא חשיבי השנים שלה כלל ומונה לילדה ג' שנים כדינן ומשעת הרכבה:

אין מבריכין. מבריך כופף הזמורה בארץ וקוצץ באמצע כפיפתו ואותו היחור יוצא לצד אחר:

מרכיבין. הוא מרכיב אילן בחבירו וקא פסיק ותני ואפילו מן בשאינו מינו ואפילו באילן סרק פחות משלשים יום לפני ר"ה דסבר כר' אלעזר דל' יום חשיבי שנה:

יעקר. לפי שקלטה בשביעית ומשמע דחשיבא הרכבה עבודת הקרקע וכאילו נטע בקרקע:

בערבה ניחא. דאיכא אילן דחשיב כאילו נטוע בארץ אלא לר' יוחנן קשיא.

שהן מתאחין בשביעית. וטעמא דחשיב עבודה בקרקע משום דמתאחין ומתלקטין בשביעית דאפילו עבודה באילן שמה עבודה אבל גבי ערלה בטלה בחברתה הילכך לעולם שנים שעברו לזקן עולין לה:

והי דא אמרה. הא דר' יוחנן דאין שום אילן בעולם שלא יועיל לשני ערלה:

עלתה לו. דכיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה למנין שני ערלה ומרכיב לא קתני ש"מ מרכיב לא דמי להו משום דלא בעינן בהו זמן דבטל לגבי הזקן:

ופירות נטיעה זו אסורין. אע"פ שאמרנו עלתה לו שנה אם חנטו בה פירות לאחר ר"ה של שנה שלישית מיד עדיין אסורין הן עולמית משום ערלה שאע"פ שתשרי ר"ה לנטיעה ט"ו בשבט ר"ה לאילן וזו כבר נעשית אילן לפיכך אין שנתה מתאחרת לצאת מידי ערלה עד ט"ו בשבט אבל משם ואילך אם יחנטו בה פירות דין רבעי עליהן לאכול בירושלים ובט"ו בשבט לשנה הבאה יצאו מידי רבעי פירות החנוטים בה מכאן ואילך לכך הועילו לה ל' יום שלפני ר"ה שממהר היתרה מט"ו בשבט ועד ר"ה. כל זה פי' רש"י ז"ל פ"ק דר"ה ובפ' שדה הלבן הארכתי. והא הכא דמרכיב לא קתני דבעינן ג' שנים והיינו כר' יוחנן:

לית כאן מרכיב. כך קבל ר' יהושע בר איניא דבנוסח הברייתא אין כתוב מרכיב:

אפילו כריש לקיש אין כאן מרכיב. כלומר מהא לא תסייעיה דאפילו ריש לקיש נמי מודי דלא גרסינן הכא מרכיב דכי אמר ריש לקיש דבערבה כנטוע בארץ לאו למימרא דאי עבר והרכיב באילן סרק גמור דקנסינן ליה דמודי ריש לקיש לר' יוחנן דבדיעבד בטל לגבי זקן דלכתחלה דוקא הוא דפליג והכא בדיעבד קא מיירי כדקתני הנוטע ור' יוחנן אפילו לכתחלה נמי מותר לומר לגוי שירכיבוהו דשרי ולענין ערלה אע"ג דלענין כלאים אסור כדאיתא בפ"ק דכלאים וכי קתני אע"פ שאין ישראל רשאי וכו' לענין כלאים קאמר ולענין הלכה לא קיי"ל כי האי סוגיא דבפ"ק דר"ה מייתי להך ברייתא וגרסינן התם בכל הספרים והמרכיב וכו' וגירסת ת"כ מסייע להך סוגיא דקתני התם ונטעתם פרט למבריך ולמרכיב אבל בגמ' דילן גרסינן הכא והמרכיב ותירוץ הענין כבר כ' הר"ן בהל' הרי"ף ז"ל פ"ק דר"ה:

מפעפעין. כמו שאני חלב דמפעפע בפ' גיד הנשה שחוזק יניקת האילן מפעפעת ועוברת:

מפיק לישנא. פי' רבנו שמשון ז"ל פ' פירות חו"ל כלומר אמרה בלשון אחרת בתמיה וכי יש לו כח לכלי חרס לעמוד בפני שרשיו של אילן:

נטע בו דלעת. היינו באותו עציץ שהאילן נטוע בו ואגב אילן מהני לדלעת ואם העבירו בכרם אוסר דעציץ נקוב חשוב:

חייב בערלה. דלא כתיב שדה גבי ערלה:

ובשביעית צריכא. כלומר מבעיא לן דאיכא קראי דאיכא לספוקי בהו דקרא קמא כתיב ושבתה הארץ ומשמע ואפי' בית והדר כתיב שדך לא תזרע דמשמע דוקא שדך:

הלכה ג

אילן שנעקר והסלע עמו. אילן זקן שעברו עליו שני ערלה ועקרו הרוח או שטפו נהר והוליכו למקום אחר ומן העפר שסביב השרשים נשאר עמו ונשרש שם:

אם יכול לחיות. מפ' בגמ' דה"ק אם היה יכול לחיות כלומר אומדין אותו עובדי אדמה היה יכול לחיות מהעפר שבא עמו בלי תוספת עפר אחר הרי הוא כנטוע במקומו ופטור מן הערלה:

ואם לאו חייב. ואם לאו הרי הוא כאילן העולה מאליו עכשיו וחייב:

נעקר הסלע מצדו. שנפל הסלע דהיינו העפר שהיה מחייהו:

זעזעתו המחרישה. ונתפזר ממנו העפר ונתגלו השרשים:

או שזעזעו הוא. דהיינו האילן עצמו זעזע העפר כגון שנקלט בו רוח סערה והוא תיקנו בעפר שנתן שם כדקתני סיפא:

ועשאו בעפר. דהיינו ותיקנו בעפר כמו ויעש אלוקים את הרקיע וכן הבקר אשר עשה:

אם יכול לחיות. בלא העפר אשר תיקן:

ואם לאו חייב. דהוה נטעו עכשיו:

אילן שנעקר ונשתייר בו שורש. שנעקר לגמרי ונשתייר מעט מן השורש בארץ:

כמחט של מיתוי. כמו מיתוח ויש גורסין בהדיא מיתוח והיא היא לשון וימתחם כאהל לשבת וכן מנהג האורגים יש להם עץ ארוך כרוחב הירועה ובראשו שני מחטים ונועצים אותו העץ במחטיו שבראשו ברוחב היריעה לסוף האריגה כדי למושכה ולמתחה כדי לזרוק חוט הערב ולהדק המסרק ובפ' החולץ נמי אמרינן התקינה לכר או למיתוח והיינו האי דהכא:

אילן שנעקר ובו בריכה. ענף א' שהבריך הנופין בארץ שקרוי בריכה ועשתה שרשים ויצתה למקום אחר וגדל כמו אילן ונעקר אילן הזקן אבי הבריכה:

הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה. אבל כ"ז שלא נפסקה יונקת מאביה ובהיתירא עומדת והשתא תנא איפכא דכיון דבטל יניקת האב ואינו חי אלא מחמת יניקת הבריכה חזרה הבריכה לאיסורא דומיא לנפסקה וחזר ונאסר האב ומני לתרוייהו שני ערלה כאחת ומשום דקרי לה זקנה תני לשון נקבה:

הבריכה שנה אחר שנה. הבריך ענפי הזקנה שנה אחר שנה ענף למזרח וענף למערב וכן כל סביביו ולא פסק הענפים מאביהן כי נפסקה ההברכה דאז אין יונקין אלא מן הארץ וההיא שעתא מני שני ערלה:

סיפוק הגפנים וסיפוק ע"ג סיפוק. פי' הראב"ד ז"ל כמו סיבך הגפנים. ורבינו שמשון ז"ל פי' דלשון קיטור הוא כדתנן אזוב הקצר מספיקו בחוט במס' פרה. והענין הוא הרכבה שהרכיב זמורה תלושה במחוברת ובראש אותה הזמורה הרכיב אחרת על גבה ובראש אחרת הרכיב אחרת עד שנעשית ארוכה ולאחר שקלטו ההרכבות כלם אע"פ שהבריך

אותה הפרקים שכפפן והשפילן ונטען עכשיו בקרקע הואיל וכבר קלטה הרכבתן פטור וקמ"ל דאע"ג דאין הזמורה הזאת חיבור החלקים הללו מטבעה אלא שנתקשרה מחמת שרף והוה אמינא דכשעושה שרשים בקרקע שוב אינה יונקת משרף חיבור שחברה קמ"ל דחשוב חיבור גמור:

ר"מ אומר במקום שכחה יפה מותר וכו'. אם הבריך בארץ הזמורה הזו שהזכרנו אם פרק חיבורה הוא גס מותר שכבר קלטה יפה יפה והרי נעשית כזמורה אחת אבל אם הבריך ההרכבה שכחה רע שהיא דקה לא נקלטה יפה יפה וכשהבריכה בקרקע אותו מקום הוא כנוטע אותה הזמורה מתחלתה ואע"פ שהיא קשורה באילן הזקן כיון דלא הוי חיבור מגופיה והויא רע וחלש לא חשיב חיבור. ובגמ' מפ' במאי פליגי:

בריכה שנפסקה. מן הזקינה והיו בה פירות דכל מה שהגדילה עד שלא נפסקה מן אביה מותר ואם לאחר שנפסקה היה תולשן מיד היו מותרין אבל מה שהוסיפו אחר שנפסקה אסור התוספת משום ערלה דהא מכי נפסקה לה מנינן כדתנן לעיל:

ואם הוסיף מאתים אסורין. אם יש בזה שגדלו קודם שנפסקה ועם מה שגדלו אחר שנפסקה יש בין הכל מאתים דהיינו קצ"ט דהתירא וחד דאיסורא אסורין דערלה וכלאי הכרם שיעורן מאתים כדאיתא בפרקין דלקמן. ובגמ' מפ' דמיירי בשלא צמקו הענבים אבל צמקו תבלין חשבינן להו ואפילו לא הוסיף עד מאתים נמי אסור. ובגמ' מפ' היכי משערינן אם הוסיף א' ממאתים:

פחות מכאן. שאין בו עובי של אותו מחט כתלוש הוא ועכשיו נטעו ומונה משם ואילך שני ערלה:

השתחוה לו אסרו. דלעניין ע"ז מחובר לא מיתסר דאמר מר אלוהיהם על ההרים ולא ההרים אלוהיהם. ובפ' כל הצלמים פליגי תנאי גבי אשירה אי בעינן תפיסת יד אדם:

וכותבין עליו גיטי נשים. כדאיתא בפ' שני דגיטין וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא מחובר שמחוסר כתיבה וקציצה ונתינה:

חזר ביה חזקיה. ממה דאמר פחות מכאן כתלוש דמי:

דבר ברי שיש לו ג' שנים. שאם היה מסופק בנטיעה אם שלמו שנותיה אם לאו כיון שנתעבה השורש על מלא מחט ודאי נשלמו ומן דר' ינאי רביה דחזקיה כדאיתא בפ' אע"פ חזר דאי ס"ד הוי תלוש עד מלא מחט היכי קאמר ר' ינאי דבר ברי שיש לו וכו' והא עד מלא מחט לא חשוב אלא השתא וממלא מחט ואילך הוא דאית לן למימני:

מן מילתיה דחזקיה. גופיה אשכחן דהדר ביה דהא עלה דר' ינאי גופיה קא בעי חזקיה שליש מחט שנה שני שלישין שתי שנים וכיון שעברה שנה שלישית אין אנו צריכין

לבדוק אם נתעבה עד מלא מחט ושרי או דילמא לא קמו רבנן בהא מילתא אלא מכי הוי מלא מחט שלמו ג' שנים ואיפשר דבשעה אחרונה מתעבה שני שלישין:

אין תימר לא הדר ביה למה שאל כן. ואין תימר דפחות מכאן חשוב תלוש מאי קא מבעיא ליה שני שלישין שתי שנים והלא פחות מכאן תלוש חשוב ואין מונין ערלה עד מלא מחט דאז חשוב מחובר והיינו דאוסיף ר' יוסי עליה דר' יונה:

אין בו כמחט של מיתוח. דמיתוי הוי עדות לשנים ואין השנים עדות למיתוי דאין מתעבה שרשו כ"כ:

אע"פ שאמרו בנות חמש. בפ"ק דשביעית מייתי לה דמפ' דנטיעות שאמרו חכמים דקילי וחורשין אותן עד ר"ה מפ' ר' יהושע התם דמשנתינו דעד שבע שנים קרויין נטיעות וקאמר דעוד אמרו ג"כ גבולין אחרים דהיינו בנות חמש בנות שבע ואע"פ שסתומים הדברים אינן גוזמא ושפת יתר ופירשן הוא דבגפנים בנות חמש דחולין נינהו אבל לא יותר מכאן ובתאנים אף בנות שש קרויין נטיעות ובזיתים אף בנות שבע:

והוינן בה והא אנן חמיין הדא מרבייתא דתאנה אתייא בפוריא. ילדה של תאנה משנוטעין אותה ומיד בפורים ניכר שקלטה ואמאי משהית לה טפי מגפן:

וא"ר יודן בן טרפון לעוביה. אלמא שאין ניכרת עוביה מכמות שהיתה עד שיהא ראוי ליקרא אינן עד ו' וה"ה לשורש וכדפרישנא:

ובו בריכה. שמפרנס עצמו ואביו כדמפ' בא ברוך ה':

שמון ברכה. שמם ברכה ובלעו הה"י שמהון:

ילדה סיפקה לזקנה טיהרה הילדה. יחור שנטעו בארץ ועלה דמני ביה ערלה ולקח ראשי האמיר שלו ותחבו תוך זקן והשרף איחה אותו שם טיהר לכל הפירות שצומחין בילדה. וקמ"ל טובא חדא דנטעה בקרקע ונשרשה שם בענין שנאסרה ואעפ"כ חזרה והותרה. ועוד דמועיל שרף חיבור האילן נגד השרשים:

וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחה. כלומר כיון דלאו חיבור מגופיה הוא אמאי לא נימא דהשרשים של הארץ נותנין שרף עד שלא תקבל שרף מן האיחוי דחיבור דלאו מגופיה הוי ואשמעינן דאפי' הכי חשוב האי מיעוטא דחיבור לאקולי וה"נ הכא:

ודחי ר' חנינא דר' יהודה היא. דאמר מתאחה הוא עד שלא תשרש וכיון דטעמא דכ"ז שאינו משריש לעולם מתאחה הילכך לא חיישינן שאינה יונקת מחיבורה אבל במימרא דר' חנינא בן גמליאל דקודם הסיפוק היחור עשה שרשים ואח"כ סיפקו לא חשיב לבטל יניקת השרשים דהוי מעיקרא וכיון דנאסרה לא תשתרי:

שרשים אין בהן ממש. אתי לסיועי לר' חנינא בן גמליאל דלא חשיבי שרשים מידי ואתי סיפוק דבתר הכי לבטלן:

שמעתינה מן ר' יוחנן. גבי מילתיה דר' חנינא

בן גמליאל או מן שיטתיה. כלומר כדאמרינן בעלמא בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך. וה"פ שמעת לר' יוחנן דאסר אלו הדברים על הדין הזה או ממקום אחר דא"ר יוחנן חשבת לדמותו כאן:

הקדיש ואח"כ נטע. שהקדיש אילן מתחלתו ואח"כ נטע ילדה אצלו ואח"כ ספקו באילן של הקדש פטור מן הערלה דאהני שרף של הקדש לפוטרו אבל נטע הילדה ועשה שרשים ואח"כ סיפקו באחד ואח"כ הקדישו לאחד חייב בערלה:

ואתון סברין מימר הקדש פטור. מן הערלה:

וזקנה וכו'. מה מצינו דגבי הקדש הקדיש ואח"כ נטע פטור דאהני שרף הסיפוק נגד השרשים כדפרישית וה"נ גבי זקנה:

ולא דמיין. ואי מהך מימרא ילפת לא תידוק דהכא גבי הקדש אילן של הקדש לעצמו חייב בערלה אלו בא לחשוב ולפדותו הילכך אין כאן הפקעה דערלה ומשו"ה פוטר דהא ברשותו לחשוב עליו ולפדותו אבל כי ספקו בזקן דאין שום צד לחשוב עליו ולחייבו והפקעה הויא אין לומר דאהני שרף סיפוק נגד השרשים ולא משני מידי:

שחנט בשנת ערלה. אילן אתרוג ילדה האסורה פירותיו אפילו קטנים הרבה דגבי מעשרות תנן דחייבין קטנים וגדולים וכ"ש גבי ערלה:

ויצא בשנת היתר. כלומר דנשלם גידולן בשנת היתר וסיפקו לחברו זקן דמותר אפילו שאחר שסיפקו הוסיף כמה ויש באותן גידולים כדי לבטל גידולין ראשונים דאיסורא אפילו הכי אינן בטלין דאין גידולין היוצאין מתוך עיקר איסור מבטלין איסור הראשון:

ופריך והא ילדה שסיפקה לזקנה טיהרה הילדה. כלומר דזקן מבטל ליה לאיסור:

ומשני אין תימר לא טיהרה מאי אפילו מוסיף כמה. כלומר אם תאמר דהכא סובר ר' יוחנן דלא טיהרה היכי מתרץ לישנא דאפילו מוסיף וכו' אלמא מן הדין דחוזר וניתר אלא הכא שאני דכבר נאסר הפרי וכל הגידולין הוו מתוך איסור. אבל יחור דלא הוי גוף האיסור ממש אע"ג דנאסר מחמת השרשים חוזר וניתר מה שיוציא אחר הסיפוק:

ולוקין עליו בכזית. ולא חשיבי כלל הסיפוק למעט השיעור:

אין גידולי איסור מעלין את האיסור. מעלין הוא דאין מעלין הא גופא דאיסורא לא חשיבי:

כאן מחמת עצמו הוא חי. כגון דהסיפוק שבו פרי של ערלה שסיפקו לזקן לעולם היחור היה מחובר מעיקרו לוקין עליו בכזית ותניא בת"כ יכול בתוך ג' שנים יהא אסור ולאחר ג' שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהוייתו יהא ע"כ:

מחמת הסיפוק הוא חי. כגון שפסק היחור שבו הפרי מן האילן ומשום הכי חשיב למעט השיעור אלא לפי חשבון:

טיהרו זה את זה. ואע"ג דלא סיפקו בזקן עצמו אלא בספוק המחובר אל הזקן אפ"ה טיהרו זה וכו' וכגון שנפסק יחור של הפרי האסור מן האילן הילדה דאינו חי אלא מסיפוק היתר ורבו הגידולין מאתים משיעור הראשון:

בסתם חלוקין. ר"מ ורבנן. ולקמיה מפ' לה ואזיל:

כיצד הוא יודע. שנוכל לומר דבר בריא שהוא חי מכח הזקנה סימנא מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאיסתכולי ביה:

ופריך אי הכי אמאי נחלקו בגפן שכחה רע נבדוק בעלין. והיכי דמי בסתם דפליגי ביה דאמריתו:

תפתר דנשרו העלין. מחמת רוח קשה ואין לנו מקום לבדוק משו"ה פליגי ר"מ סבר כיון דכחה רע וחלש מן השרשים יונק ורבנן סברי לעולם יונק מן אביה:

לא סוף דבר בריכה וכו'. דלא תימא דוקא בריכה דמעולם לא מנו בה שני ערלה משו"ה לא אהנו גידולין העולין מנוף היתר לבטל האיסור אע"ג דמהתירא קא רבו אבל אילן זקן דמנו בו כבר שני ערלה ונעקר מלא פירות ובענין שאינו יכול לחיות ומילאו עפר דאיכא תרתי חדא דכבר מנו ביה ערלה ועוד דגידולין מהיתירא קא רבו:

בצל שעקרו. כלומר ותיקנו והיינו ההיא דמנחות דפ' ר' ישמעאל דא"ר יצחק א"ר יוחנן ליטרא בצל שעקרו ותיקנו וזרעו מעשר לפי כולו ואע"ג דליטרא קמייתא מעושרת ומתוקנת וכל הגידולין מינה קא רבו אפ"ה חוזר ונאסר ומתקן אפילו ליטרא ראשונה דכאילו לא נתקנה כלל דמי וה"נ אינן זקן דמי לבריכה שלא תיקנה מעולם:

דלא תיסבור מימר אוף הכא הכי. ר' חייא בר אבא פליג עליה דר' יודן דדוקא גבי בצל הוא דאמרינן הכי וטעמא כדאיתא במנחות דבצל כיון דאין זרעו כלה כן דרך זריעתו ולא פלוג רבנן בין זריעה לזריעה וכיון דחטים ושעורים דעלמא מעשר לפי כולו אע"ג דמתוקנין נינהו ה"נ בצל אבל הכא שאני בריכה מאילן דאילן לא שכיח וכיון דנתקנו גידולין העולין מתוך היתר בטלי:

תיבל מהו שיאסור יותר ממאתים. לקמיה מפ' דבענבים ובבריכה קאי אם תבלו וכגון שהומתקו הרבה והיו רבים תוספת של ערלה דשיעורה מאתים מהו כיון דיהבי טעמא מי אסרי יותר ממאתים כדמפ' ואזיל:

אין תבל וכו'. קס"ד אין שום בושם דשייך ביה ערלה ומתבלין בו שמתבל בו ביותר ממאתים:

כל המחמץ והמתבל והמדמע. משנה היא במתני' דלקמן מסיים בה כיצד מין במינו להחמיר שאור של חטים שנפל לתוך עיסת חטים ויש בו כדי לחמץ בין יש בו לעלות באחד ומאה בין אין בו לעלות באחד ומאה אסור ומשום דבתרומה מיירי נקיט שיעורא דאחד ומאה אבל הכא דבערלה נמי כיון דיהיב טעמא אפילו יש בה להעלות במאתים אסור וה"נ אמרינן בפ' גיד הנשה דפלפלין ותבלין אפילו באלפא לא בטלי:

אין תימא למאה. דוקא הוא דמחמיץ כגון בתרומה וכן בערלה למאתים הוא דמתבל ותו לא אי הכי אפילו לא חימץ ואפילו לא תבל אי הוי מין במינו כדקתני מציעתא אין בו לעלות בא' ומאה בין שאין בו כדי לחמץ בין שיש בו כדי לחמץ אסור:

אלא בענבים אנן קיימין. ענבים של ערלה של בריכה דמשנתנו ס"ל לחילפאי דמתוקות הענבים חשיב ליה כמו תבלים בההוא שנו ליה ריש לקיש ור' יוחנן דלא חשיב מתבל אלא כשאר פירות דעלמא:

בשלא צמקו הענבים. משו"ה לא חשיב לתבלין אלא עד מאתים:

אבל אם צמקו. כיון דמים שלהן חוזרין יין תבלין חשיבי ובמינן אוסרין יותר ממאתים:

בשלא בישלן. אבל אם בישלן לעשותן צמוקין ממתקין מאוד ואפילו לא צמקו חשיבי תבלין:

אחד משששים אחד ממאה. פלוגתייהו נמי מיתניא בפ' גיד הנשה וקס"ד דאפילו בתבלין דאיסורא קאמר דשיעורא במאה ומשו"ה פריך ממתני':

ושני תפתר בשר בבשר. בשר נבלה שנתבשל עם בשר שחוטה עלה קיימי דמר סבר במאה משערינן ומר סבר בששים משערינן:

היא שאר כל איסורין. כגון חתיכת דג טמא שנתבשלה עם דגים טהורים וכיוצא בהם:

כל איסורין שבתורה וכו'. פירש רש"י ז"ל בפרק גיד הנשה לבד גיד הנשה דבשר בלפת הוא כדתנן התם משערין אותן כאילו האיסור בצל או קפלוט ואילו היה ניתן טעם בהיתר זה שנתבשל עמו אוסרו ומוכח התם דהיינו יותר מששים. והתם פריך א"ל רבא לאביי ולישערינהו בפלפלין ותבלין דאפילו באלף לא בטלי אמר ליה שיערו חכמים דאין באיסורין נותן טעם יותר מבצל וקפלוט. ולקמן פרק שני פליגי בה אמוראי:

מאי כדון. כלומר במאי קא מפלגי:
ומסיק דשניהן למידין מאיל נזיר. כלומר מזרוע המורם מאיל נזיר דהוא נותן לכהן ואסור לזרים כדתנן באיזהו מקומן שהמורם נאכל לכהנים ואית ביה חיוב מיתה לזרים ואיל כולו כולו נאכל לבעלים כדתנן התודה ואיל נזיר וכו' ונאכלין לכל אדם וכו' דהא שלמים הוא:
אתה מוציא העצמות מן הזרוע. ומפ' בפ' גיד הנשה ומשערינן בשר בהדי בשר דעצם לא בעית לשיעוריה דהא לא פליט טעמיה מיניה וכי משערת בשר הזרוע בהדי בשר דאיל איכא מאה והכא פליג דפריך בסמוך כשם שאתה מוציא את העצמות מן הזרוע כך מוציאים מן האיל בתמיה:
ומשני לית יכיל וכו'. כדמפ' דטינופת של חולין מצטרפת עם החולין:
קלפי איסור מצטרפין להתיר. גבי ביצה טמאה אי טרפה קאי וקאמר דמצטרפין עם ההיתר לבטל הבלוע טעם (ההיתר [נ"ל דצ"ל האיסור]) ובפ' בצל בתר בתרומות איתא. ונמצינו למדין בין למ"ד בס' בין למ"ד במאה העצמות והקפלוטין של היתר מצטרפין בשל היתר לבטל האיסור דאין מצטרפין לאסור ועצמות והקלפין של איסור נמי למ"ד במאה מצטרפין לבטל האיסור וכ"ש דאין מצטרפין לאיסור אבל למ"ד בס' משמע דעצמות הזרוע היו מצטרפין לאסור אי לאו משום דאיכא ס' כן משמע הכא ובפ' גיד הנשה. ונוכל לומר דההוא דגיד הנשה דאמר בהדי בשר דאיל לאו דוקא דאיידי דנקט בשר בזרוע נקט נמי בשר באיל. וכבר האריך בזה רבינו שמשון ז"ל בפ' בצל במס' תרומות:
התרתי לך כאן. גבי זרוע בשלה קאי דהתירה תורה בשר האיל לזרים שנפל מקום בליעותה של תרומה שהבליעה עד ק' אוסרת לזרים כדנפקא לן מאת מקדשו ממנו:
אפילו מאה מותר. דקסבר דאיל לגבי זרוע הוו צ"ט דהתירא ותו לא והוה לן למיסר האיל מחמת טעם הזרוע:
בהדין ירבוזא. בפ' כרם שחרב איתא גבי כלאי הכרם שהעביר עציץ נקוב עם ירק שבתוכו:
ירבוזא. פינגו בלע"ז שהוא נקל להוסיף מאתים כדמפ' רב ביבי:
לוקט אחד ומניח אחד. כגון אם שני קלחים עלו בכרם או העבירן בכרם והן כלאים עוקר א' ושוקלו ומניח אחד נטוע במקום אחר. הגע עצמך שיבש העקור ונכמש בק' שעה כנגדו אם נשתהה במחובר חצי שעה בהעברתו או משהגיע לו הרי הוסיף חלק א' של איסור על קצ"ט של היתר דכל מה שזה העקור פוחת כלומר מתייבש כך חבירו

מוסיף והולך. א"נ אין צריך להמתין עד שייבש לגמרי אלא מיד כשעקרו ושקלו שקל עשרים אוקיות ולחצי שעה פיחת אוקיא ג"כ הוסיפה הנטיעה בחצי שעה אוקיא וכן למאה אוקיות וכן למאתים וה"נ נשער גבי פירות הללו דמתני':

הלכה ד

נטיעה של ערלה שנתערבה. שנתחלפה לו בין שאר נטיעות ילדות שכבר מנו להן:

ושל כלאי הכרם. בגמ' מפ' היכי דמי:

הרי זה לא ילקוט. דכ"ז שהיא במקומה במחובר חשיבא ולא בטלה אפילו במאתים מטעם קבוע דקיי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואי לקיט פירות דשרינן להו דאמרינן כל דפריש מרובה פריש הוי מבטל איסור לכתחלה:

ואם ליקט. ולא נמלך יעלה בא' ומאתים דהוה ליה שוגג דלא נתכוון ללקוט על מנת לבטל דסבר שכבר בטלו במחובר ואם יש מאתים נטיעות היתר ולקט כולו בטלה:

ובלבד שלא יתכוון ללקט. בכוונת ביטול:

אף יתכוון. במזיד נמי שרי. ובגמ' מפ' טעמא:

וכי כל הנטיעות אינן כלאים בכרם. היכי שייך נתערב והלא מכי זרע ירק בכרם כל הכרם נאסר:

ומשני ערוגה של כלאי הכרם. כגון שהיה השדה עשוי רובעין רובעין של ירק או של תבואה בית רובע בית רובע לעצמו ויצאה תוך בית רובע א' גפן דאסיר אותו בית רובע ונתחלף לו אותו בית רובע בשאר רובעין:

תחת הגפן. ונאסרה אותה גפן ונתערבה עתה דאינו מכירה עתה לא ילקוט כי כולן אסורות כיון שאינו מכיר אותה של איסור:

לוקט ג' אשכולות ומתיר. אפילו ת"ק מודי בזה דשרי ללקוט שלשה אשכולות משלש גפנים דאפילו תימא דחד מינייהו אסור בטל ברוב דתרי מינייהו דהיתירא ממנ"פ וביבש קיי"ל דחד בתרי בטיל:

תמן אומר. בפ' המפריש ובפ' בתרא דמכילתין:

ק"ן **חביות**. שנתערבה לתוכן חבית של תרומה ותנן פ' בתרא דחביות מקדשות בכל שהן:

נפתחו. מעצמן או בשוגג מותרות, דתרומה בטלה בק' וחשיבותא קמייתא בטלה וחביות פתוחות לא חשיבי:

והשאר. אסורות עד שיפתחו ויפתח בחמשים לכתחלה אלמא דאין מבטלין איסור לכתחלה:

והא תנינן ה"ז לא ילקוט. ואת אמרת לוקט לכתחלה:

ומשני לשעבר. דאם עבר ולקט מגפן אחת אשכול א' מודינן ליה דלוקט משתים אחרות שני אשכולות כדי להתירה:

בשלוקט כולן. ומונחין בסל דודאי איסורא התם בעינן אחד ומאתים אבל אי לא לקט כולן בלקיטת ג' גפנים שרי דספק ספיקא הויא ספק נלקטה הנטיעה האסורה ספק לא נלקטה ואת"ל נלקטה בטלה ברוב ועיקר דבר זה בפ' התערובות עיי"ש:

רמוני בדאן שסיפקן מעלה. רמוני בדאן חשיבי ולא בטלי ומספקא לן אם נתערב בהן רמון בדאן של ערלה ופירש אחד מהן למקום אחר מרבה עליו שנים ומבטלו דהא ספק איסורא הוא ומשו"ה מעלה:

וודאן אינו מעלה. כשנודע שודאי יש שם האיסור אינו מעלה כגון להפריש משם אחד לרבות עליו:

ספק קרקע מעלה וקרקע אינו מעלה. וכדתניא בתוספתא פ"ח דתרומות מאה לגינין של תרומה וא' של חולין כולן מותרין. בד"א דבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה באחד ומאה. תלש תעלה ובלבד שלא יתכוין לתלוש. ר' יוסי אומר אף יתכוין לתלוש ויעלה בא' ומאה. פי' נתלשה או נשרפה ערוגה אחת עתה הנשארות מחוברות ספק קרקע נינהו הילכך תעלה ויתלוש אותן ואפילו לכתחלה לכו"ע דספק קרקע מעלה ושרי לתלוש לכתחלה. וטעמא דכיון דהאיסור היה קבוע בקרקע חשוב ולא בטיל כמש"כ רש"י ז"ל למעלה ואחמירו ביה כמו קבוע דאמרינן דכמחצה על מחצה דמי אבל כשנתלשה א' הוי ספק קרקע וכדאמרינן בשמעתין דרמוני ודייק השתא דכי היכי דאמור גבי בדאן דלא בטילי דספקן מעלה ה"נ גבי ספק קרקע כגון נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות והיו שם מאתים ונעקרה או נשרפה אחת מהן מותרין הנותרים לתלוש מהם שלשה שלשה כדלעיל דהא הנותרים ספק הוא אם ישנו שם:

לענין נבלה. כגון חתיכת נבלה הראויה להתכבד דתנן פ' גיד הנשה דאפילו באלפא לא בטיל נימא דספק נבלה מעלה וכענין דפרישנא:

ודאי נבלה אין לה עלייה. לא מצינו לנבלה כ"ז שהיא בטעמה דיש לה היתר אבל גבי קרקע יש לה עלייה דגידולי תרומה רבנן הוא דגזור וכן גבי ערלה נמי יש לה כח לקרקע להעלות הגידולין של היתר ולהרבותן הילכך אהני ספיקן להתיר משא"כ גבי נבלה:

מ"ט דר' יוסי. הכא דאיפכא שמעינן ליה בפ' בתרא דמכילתין:

ומשני דרך בני אדם להיות מדלין בגפנים. להקל ממשאן שלא ישברו ואין פעולתו זאת מוכרחת שלבטל נתכוון משא"כ גבי רמוני בדאן דנפלו ונתפצעו דא"ר יוסי עלה. ובפ' הניזקין ובגמ' דילן משנינן הכי הא איתמר עלה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת.

ופי' רש"י ז"ל אין לך נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר כרמו בשביל נטיעה אחת וכיון דלא שכיחא לא אחמור בה רבנן אבל נפילת איסור בהיתר שכיחא ע"כ:

תמן תנינן. במס' תרומות פ' סאה תרומה:

וטחנן ופיחתו. אין תולין הפחת בחולין לבדן כדי לאוסרן אלא כשם שפיחתו החולין כך פיחתה התרומה ומותר כיון דנתבטלה נתבטלה:

אף טוחן לכתחלה ומתיר. אם יודע שהחולין יפות כדי להתיר טוחנו ואין כאן משום מרבה מזיד כדמפ' ואזיל:

טוחנין מדומע בתוך בתיהן. והרואה אותו טוחן סבר שלוחו של כהן הוא:

מה נפיק מן ביניהון. בין אוקמתא דסתמא דתלמודא לאוקמתא דר' זעירא:

כלאי הכרם. כגון ענבים של כלאי הכרם שנפלו לפחות ממאתים לר' יוסי דורך אותן בגת והוו מאתים ושריין כיון דקילי דיתכוין וילקוט ולרבנן אינו טוחן ומתיר דדוקא גבי תרומה הקילו דמאן דחזי סבר שלוחו של כהן הוא דכהן טחין מדומע:

הלכה ה

העלין והלולבין. של גפן לולבין אלו הם הניצנין הרכין דאוכלין אותן הקיהות כדאיתא בשביעית:

ומי גפנים. יש שפי' המים שיוצאין כשחותכין הלולבין או העלין. ויותר נראה לפרש שכאשר הגפנים בסמדר נופלין מהם כמו מים:

והסמדר. פירש"י ז"ל בפ' כיצד מברכין הענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעצמו קרוי סמדר. ואינו כן שזהו פתח הסמדר שנפתח הנרתק כמו הקפרס וניכר השושן הקטן שבו אבל בעודנו סתום בשושן והגרגיר בתוכו קרוי סמדר. ופי' סמד דר וסמ"ך וצד"י מתחלפין. וכן כ' הרב ז"ל גבי פתח הסמדר מותרין בערלה דלא אסר רחמנא אלא פרי או שומר לפרי והאי גריע משומר לפרי דתניא בת"כ פריו פרט לעלין ולולבין ומי גפנים וסמדר:

ובנזיר. דס"ל לתנא דמתני' כרבנן דפליגי אדר' אלעזר בפ' ג' מינין דסברי דקרא דמיין ושכר יזיר כללי ופרטי מידריש ומה הפרט מפורש פרי ופיסולת פרי אף כל פרי ופיסולת פרי:

וברבעי. דאינו קדוש דמיחייב בפדיון אלא פרי והני לאו פרי ואין בהן קדושה דתניא בת"כ תבואתו מלמד שאינו נפדה אלא תבואה מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות ועונת המעשרות היינו בוסר או גירוע כדתנן בשביעית:

ואסורין באשרה. דבע"ז לא קפדינן אפרי דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:

מפני שהוא פרי. הכא משמע דאכולהו קאי ר' יוסי ובגמ' מפ' לה:
המעמיד. חלב:
בשרף. שקורין גומ' בלע"ז היוצא מן העץ וקא מפ' ר' יהושע דדוקא קטפא דפירא אבל קטפא דגווזא שרי וכל דבר המעמיד כיון שעומדת ומתקיימת הצורה מחמתו חשוב כאילו הוא הוי גופא דאיסורא:
ענקוקלות. בגמ' מפ' ליה:
והחרצנים. היינו אותן שהן תוך הענבים והן הגרעינין:
והזגין. היינו הקרום שלחוץ שנראה כמין זכוכית החרצן בתוכו. ותרגום זג עצורין:
והתמד. מים הניתנין בחרצנים ובזגין ומחמיץ:
קלפי רימון והנץ שלו. הני מרבינן להו מאת פריו הטפל לפריו. והכי איתא בת"כ בהדיא:
והגרעינין. בשאר פירות דהוו זרעו של פרי. עיין בפ' בתרא:
אסורין בערלה. מטעם את פריו. והכי איתא בת"כ. וכן דעת הרשב"א ז"ל בברכות שלא כדברי בעהתו"ס ז"ל:
ובאשרה. כדי נסבה אגב נזיר נסבה:
ומותרין ברבעי. דלאו פרי נינהו דניחייבו פדיון אלא מאת פריו הוא דאיתרבו:
והנובלות בכולן אסורות. פירות הנושרין מחמת חום השמש ששורפת כדאיתא בפ' כיצד מברכין דאמרינן התם בנובלות סתמא דכו"ע לא פליגי דבושלי כמרא נינהו וכו':
נוטעין יחור. נוף של אילן של ערלה ואין בו פרי כלל וקמ"ל דלא גזרינן יחור דאין בו פרי אטו יחור שיש בו פרי:
ואין נוטעין אגוז של ערלה. כ' בתוספות פ' כל הצלמים צ"ל דבנטיעות אגוז לכתחלה לא פליגי רבנן דאי פליגי ושרו לכתחלה א"כ לדידהו אמאי פרי של ערלה בשריפה ינטעו אותן ויהיה היוצא מהן זה וזה גורם אלא ודאי בדיעבד פליגי ובא ר' יוסי להשמיענו שאם נטעוהו אפילו בדיעבד כל הגדל ממנו אסור וכדמפ' טעמא מפני שהוא פרי. והא דנקט אין נוטעין אגוז איידי דתני רישא נוטעין תני סיפא נוטעין ע"כ. ולא היה להם לומר כן אלא כן היה להם לומר והלא שריפת ערלה דאורייתא הוי כדתנן בתמורה ופירש"י ז"ל בטעם דגמרינן מכלאי הכרם במה מצינו זו מאתים וזו מאתים והיכי תיסוק אדעתין לומר דסברי רבנן דנוטעין לכתחלה להפקיע דינא דאורייתא אלא ודאי בדיעבד פליגי והיינו דקאמר ר' יוחנן בגמ' עבר ונטע מותר עבר והרכיב אסור לומר לך דאע"ג דתני להו בהדי הדדי לא דמיין דבעבר והרכיב אפילו בדיעבד אסור דכפניות היינו סמדר ור' יוסי קתני לה וכדאמרינן לעיל ובהא הלכתא כר' יוסי אבל עבר ונטע לא קיי"ל הכי דזה

וזה גורם מותר כדאיתא בפ' כל שעה ובפ' כל הצלמים. ומכאן משמע דר' יוסי בדיעבד הוא דקאמר:

אף העלין והלולבין במשמע. דס"ל דבריבה ומיעט דרשינן ליה כדאיתא פ' ג' מינין בנזיר:

למה לי פרי. והא חרצנים דפיסולת פרי נינהו ואפ"ה אסירי בנזיר ואמאי איצטריך לטעמא דפרי:

מאן תנא אין מרכיבין. מתני' היא בשלהי פרקין:

כפניות של ערלה. הן תמרים בעודן סמדר כדגרסינן פ' מקום שנהגו ר' אילא קץ כפניתא וקאמר דאין מרכיבין יחור שיש בו כפניות של ערלה בזקנה דילמא אתי למיכל כפניות שבו ותנן סמדר אסור ומפ' ר' יצחק דר' יוסי תני לה אלמא דר' יוסי אכולהו קאי:

פגי תמרה שיקברו. דמספקא ליה בר' יוסי אי הוו פרי הלכך פגין של רבעי שנשרו מן האילן יקברו:

שמא אינו פדוי. דלכתחלה הוא דממעט ליה אבל בדיעבד אי פדאו הוי פדוי דפרי מקרי כדתנן שרף הפגין אסור מפני שהוא פרי:

ותימר טעון קבורה. היה לך לומר דודאי טעון קבורה:

תמן תנינן. במס' שביעית בסוף פ' כלל גדול זוטא:

קטף. אילן שנוטף ממנו שמן אפרסמון צרי דיוסף מתרגמינן קטף:

כמא דתימר הכא הלכה כר' יהושע. דבכולי תלמודא קיי"ל כר' יהושע לגבי דר' אליעזר חוץ מאותן המפורשין בפ"ק דנדה:

הלכה כר' יהושע. דאשרף עלין ועיקרין קאי ור' פדת משוה שביעית לערלה להתיר לר' יהושע בקיטפא דגווזא ומשו"ה אמרינן אתיא דר' שמעון כר' יהושע ור' זירא מתמה ממנו וא"ל שמא כוונתך לומר דכי היכי דהכא הלכה כר' יהושע כמו כן בשביעית הלכה כר' שמעון והלא אינן דומין וכדמפ' ר' יונה. והכי אשכחן בגמ' דילן דא"ל ר' זירא לר' פדת חזי דמינך ומאבוך משתרי קיטפא לעלמא:

דמיא היא כלרבא. כמו כל ארבא כמו הנהגת הספינה שמנהיגין אותה מאחוריה ובלעו האלף בארמי כנהוג. וכן נוהגין נמי בתלמוד בבלי לומר כלפי לייא ופירש"י ז"ל כלפי אליה כמו שהאליה הפך מן הראש והמהופך הולך זנבו לפנים. כלומר דלא דמו כלל כדמפ' ואזיל ע"כ:

קטף בטל ע"י שרפו. ר' שמעון דקא מיירי בשרף האילן ששמו שרף שקורין בלשמ"ו כל האילן הוא בטל לגבי שרף שלו דדמיו יקרים מאוד וכל עיקר נטיעתו אינו אלא לשרפו ואפילו יהיה לו פרי אינו חשוב אלא השרף הילכך אפילו שרף העלין אסור ואין בו

דבר עיקרי שיחשב נגד השרף לומר זה עיקר וזה בטל אלא הכל בטל נגד השרף ור' יהושע יאסור שם וכ"ש ר' אליעזר אבל שאר אילנות דעלמא שפריין חשוב ואין פריין בטל לגבי שרפן דעלין וכו' אדרבא שרפן בטל לגבי פריין ומשו"ה שרף דעלין ועיקרין שרי ר' יהושע:

אוכלי בהמה וכו'. ועוד טעם אחר הוא לחלק דלא דמו דהא גבי שביעית אפילו אוכלי בהמה קדושת שביעית חלה עליהן ולכך התם אפילו שרף דעלין אסור ויש בו קדושת שביעית משא"כ גבי ערלה דלא מתסרי בה אוכלי בהמה כגון עלין אלא פרי דוקא הוא דאסר רחמנא וטפל לפרי אבל מידי אחרינא לא:

אית לך חורי. יש לך טענה אחרת נמי דר' שמעון ור' יהושע לאו חדא נינהו שהרי ר' יהושע אמר דפריו מפי השמועה ור' שמעון בשם עצמו אמרה:

מה שרף פרי ופגין פרי. בעייא היא למה אסור השרף של פגין אי משום דהוא גופיה פרי או דפגין פרי וזהו מין הפגין הוא דהוי ומאי נפקא מינה בענין תרומה:

ואין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה. שהעמיד גבינות בשרף פירות תרומה הגבינות אסורים:

ואין תימר פגין פרי. וזו הוי מין תרומה ולא מקרי פרי לר' יהושע. ושמעינן לר' יהושע דמשקין היוצאין מכל הפירות אין לוקין עליהן אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים וא"כ הנייה הוא דמקרייא אפילו כי אכלוה לשרף ממש ולא חמיר העמדת צורה מאכילה גופה ואכילה גופה הנייה מקרייא ולאו אכילה והניית תרומה שרייא כדאיתא בפ' כל שעה וגבי ערלה הוא דאסורי דהניית ערלה אסירא כדילפינן מקראי כתיב לא יאכל אין לי שיהא אסור באכילה מנין שלא יצבע בו ושלא יהנה בו ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם ע"כ. ומצאתי לר"י ז"ל שכ' כאן מה שרף פרי ופגין פרי. ה"פ איבעיא להו היכי תנן מפני שהשרף פרי או מפני שהפגין פרי ושרף הפגין לא ומאי נפקא לן מינה אי פגין אסור או שרף פרי אסור. ומתרץ נפקא מינה אם העמיד בשרף פגי תרומה אי אמרת בשרף פרי הוי אסור ואי אמרת פגין הוא דהוי פרי מותרין שהניית ערלה אסור והניית תרומה מותר. ואנן ארווחנא בלישנא דגירסא דירושלמי קיטפא טובא ע"כ:

שרף. גומ'. בלע"ז דומה הוא לשרף המוסכוכי והלבונה:

אפילו לקו משהביאו שליש. מאת פריו מרבינן להו ונפקא מינה דמותרין ברבעי וכ"ש לא הביאו:

תלתיהון. בשליש שלהם:

נוטריקון. כ' ר"י ז"ל ואת שמעת מינה בשמועות רב ע"נ ענבים קו"ק דלקיין לו"ת תלתיהון הרי כאן ענקוקלות למדנו בלשון נוטריקון ענבים שלקו שלישתן ע"כ. כלומר שלא הספיקו להביא שליש עד שלקו:

עבר ונטע מותר. אם נטע האגוז של ערלה שהוא אסור בהנייה וכשנטעו וגדל יונק שלו וטען פירות לאחר זמן מותרין פירותיו דהוי זה וזה גורם דע"י קרקע דהתירא ואגוז דאיסורא גדלין. ועוד דהאגוז מתעפש בארץ קודם שיצמח ודמי לאפרוח טרפה וכדלקמן:

עבר והרכיב אסור. דקיי"ל כר' יוסי דסמדר אסור וא"כ כשהרכיב יחור שבו כפניות אסורין הכפניות לעולם דפריהן אין להן תקנה עולמית דתניא בת"כ שלש שנים יכול בתוך ג' שנים יהא אסור ולאחר שלש שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהוייתו יהא:

כהנא אמר מותרת. מפ' טעמא בפ' כל האסורין בביצת טרפה דשריא מטעמא דאימת קא גביל לכי מסרח לכי מסרח עפרא בעלמא הוא ועוד שאפילו השתחוה לו עתה בעלי חיים אינם אסורין להדיוט:

איך אפשר לביצה וכו'. כלומר שתאסר ויולד אפרוח:

אם בשפחסה. ששברה לשם ע"ז כיון ששברה לא תבא לידי אפרוח:

אי שהכניסה לפנים מן הקלקלין. וגרסינן בפ' ר' ישמעאל כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפילו מים ומלח אסור ופי' רש"י ז"ל קלקלין היא מחיצה פרוסה לפני ע"ז וקלקלין הוא כנוי של קלעים חוץ לקלקלין לאו תקרובת הוא:

איתא חמי. בא וראה ותימה על עצמך:

אילו השתחוה לה לא אסרה. דהכא ס"ל לחזקיה פ' כל הצלמים בירושלמי דגרסינן התם השתחוה לביצה חזקיה אמר לא אסרה ור' יוחנן אמר אסרה וטעמא דחזקיה מפ' בגמ' דילן דבעינן תפיסת יד אדם והתם מבעיא ליה כי זקיף ביצה להשתחוות לה מי חשיב מעילה בגופה או לא וכ"ש הכניסה לפנים מן הקלקלין דלא אסרה דאין כאן שום מעשה בגופה:

כהנא אמר אסורה. דבעלי חיים קדושים אסורין להדיוט:

מותרת. לקמיה מפ' ואזיל במאי פליגי:

אוף הוא וכו'. כלומר ע"כ אפילו ר' יוחנן מודי דבעיא פדיון ופודה אותה בדמי ביצה ולא בדמי אפרוח כי היכי דקתני גבי הזורע תרומה דדבר שזרעו כלה פודה אותן בזמן זרען אבל לא דמי הגידולין וכל הנהו אמוראי אמרי נמי בשם כהנא דאסורה דקאמר היינו דפודה אותה ומסתברא דבזמן זריעה הוא דלא מצי פליגי אמתני' וא"כ במאי פליגי:

מתקן יתה. היה שונה באופן אחר מחלוקתם שהיתה הקושיא הזו מתוקנת דרב כהנא דפודה אותה כמות שהיא בדמי אפרוח ולר' יוחנן דסבר מותרת פודה אותה בדמי ביצה דהיינו בזמן זרעה ותו לא מיחייב. וקשה לי מ"ט דכהנא מ"ש ביצה מחטים. וי"ל דסבר כהנא דחטים נכסין בעפר ויכולין לומר פנים חדשות באו לכאן. ועוד דזורע א' ויוצאין מאה ומשו"ה הקילו משא"כ גבי אפרוח דהיא גופה נהי ואין להקל בה:

ר' יוסי. דאמר לעיל סמדר אסור:

הדרן עלך הנוטע

פרק ב

הלכה א

התרומה. תרומה גדולה תרי ממאה של ודאי דאילו בדמאי ליכא דעמי הארץ לא נחשדו בה:

ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי. בגמ' מפ' דמתני' ר"מ היא דקסבר עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה: ועולין בא' ומאה. בגמ' אסמכוה לה אקראי דתרומה עולה באחד ומאה וכולהו הנהו מיקרו תרומה כמו שאפרש לקמן. ובמתני' בפרקין מפ' דכי בעינן מאה היינו כי נפלה התרומה במינה אבל שלא במינו כיון דליכא טעמא אפילו ליכא מאה של היתר שרי:

מצטרפין זה עם זה. כגון קב מתרומה גדולה וקב מתרומת מעשר ודאי וקב מתרומת מעשר דמאי וקב מחלה וקביים מבכורים מצטרפין לסאה ואם נפלו לפחות מק' סאין חולין נדמעו ואסרום. ומפ' בגמ' דהכא ובגמ' דמעילה פ' קדשי מזבח דטעמא הוא משום דכולהו איקרו תרומה דתניא תרומת ידיך אלו הבכורים ואינך לא צריכא. ופירש"י ז"ל כלומר הנך לא צריכא קרא לאיתויי דמצטרפין זה עם זה דהא מקרו תרומה ע"כ. והך מילתא איצטרכו למימר משום דקיי"ל כר' יהושע דאמר התם דשני שמות לא מצטרפי ור"ש דמתני' ס"ל כוותיה דשני שמות אין מצטרפין ומשום הכי מהדר תלמודא לפרושי לן דטעמא דהכא משום דהוי שם אחד דתיקו כר' שמעון אבל לר' מאיר לא צריך דאיהו דריש לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ומשו"ה כי קתני דערלה וכלאי הכרם מצטרפין אמרינן דר"מ הוא דלא מפליג בין שני שמות לשם אחד והך רישא לא נצרכה אלא לר"ש דקאי כר' יהושע דאע"ג דפליג בסיפא מודי ברישא ומצטרפין דקתני היינו בין ללקות עליהן בכזית ולחייב קרן וחומש לאוכל מכולם שוה פרוטה בשגגה. והגירסא הנכונה בין לאסור והיינו כדפרשינן קב מתרומה גדולה וקב מתרומת

מעשר וכו'. ובין ליתן טעם דאם נפל לקדרה שמבשלין בה תבואה כגון דייסא כזית מכולן בעינן מאה של היתר לבטלן ולא תימא כיון שיש מאה לכל חד לחודיה אין מצטרפין:
וצריך להרים. ולתת לכהן כנגד אותו שיעור שנפל ובגמ' מפ' טעמא:
עולין בא' ומאתים. בגמ' אסמכינן לה אקראי:
ומצטרפין זה עם זה. מפ' בגמ' דר"מ היא ובין ללקות בין ליתן טעם. וטעמא דר"מ מדכיילינהו לכולהו איסורי בחד שמא דלא תאכל כל תועבה וכדפרישנא:
ואין צריך להרים. בגמ' מפ' מאי שנא רישא ומ"ש סיפא:
ר' שמעון אומר אין מצטרפין. דס"ל כר' יהושע דשני שמות לא מצטרפין וערלה שם אחד וכלאי הכרם שם אחד וכיון דאיכא מאתים דהתירא לגבי ערלה או לגבי כלאי הכרם אע"ג דליכא מאתים לגבי שניהם בטלו והא דקאמר ר"ש אין מצטרפין דמשמע דבלאו צירוף ליכא לא שום מלקות ולא שום איסור היינו כי אישתני איסורא מברייתיה כגון כוס יין מגפן ערלה ומגפן של כלאי הכרם ובין שניהם היה רביעית אז אינו לוקה או אינו מדמע כיון דליכא שיעורא לגבי כל איסור לחודיה ואף ליתן טעם נמי כגון אם נפלו לקדרה לא בעינן מאתים רביעיות אלא בק' רביעיות סגי דהא איכא מאתים לגבי כל איסור לחודיה אבל אי לא אישתני איסורא מברייתיה כגון שיאכל פרי פרידה של ענבים מערלה ופרידה של ענבים מכלאי הכרם כברייתן לוקה שתים על זה לעצמו ועל זה לעצמו דאשכחן דסבר ר"ש כל שהוא למכות וחטה כברייתה לקי בפ"ג דשבועות והשתא לא פליגי סוגיא דמעילה וסוגיא דע"ז והשתא פליג ר"ש ארבנן בתרתי חדא דכשאכל ענבה מזה וענבה מזה לר"מ בעינן משניהם כזית ובכזית לקי ולרבנן אפילו איכא כזית פטור דשני שמות נינהו ולר' שמעון לוקה שתים ואפילו ליכא כזית כיון דבריה היא. ואם שתה רביעית יין משניהם לר"מ מצטרפין אע"ג דשני שמות הן ולר"ש פטור דשני שמות הן ואין מצטרפין. ובזה יתיישב סוגיא דפ' השוכר דע"ז וסוגיא דפ' קדשי מזבח שפיר. ואין צריך לפלפולו של ר"ת ז"ל:
מצטרפין בנותן טעם. דמיני מתיקה הן דיהבי טעמא בקדרה בעינן מאתים כנגד כולן:
אבל לא לאסור. כדתני סיפא התרומה מעלה את הערלה וכו' דסוף מילתא דר' אליעזר היא:
למי נצרכה. מצטרפין דקתני ברישא דאילו לר' מאיר לא צריכא דק"ו:
ומשני דלר"ש. איצטריך על דרך שפירשנו במשנה:
מאן תנא תרומת מעשר של דמאי. אחמירו בה כתרומת מעשר של ודאי דאורייתא:
דתנינן תמן. נדה פ' בא סימן:

ה"ז מקולקלת. אינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה דאינה יודעת מתי בא לה:

וחוששת משום זוב. אם עברו עליה ג' מימי זיבה משלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין מספקינן להו דילמא כל חדא וחדא כחד יומא ואע"ג דבמקום אחד נמצאו:

אין בכתמים משום זוב. דכתמים דרבנן דמדאורייתא עד שתרגיש:

חלת דמאי. כגון שלקח עיסה מע"ה דלא ידע אם הפריש חלה ממנה אמאי לא תני לה במתני' דבעיא ק"א וכי תימא משום דתני חלה ודאי כלומר דעולה בא' ומאה ומשו"ה לא מצי תני חלת דמאי כלומר דחלת דמאי לא חמירא כולי האי דבעיא ק"א:

והתנינן תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. כי הדדי דתרומת מעשר של דמאי נמי בעי ק"א ולא משני לה ושמא ס"ל דגלי תנא בחדא וה"ה לאינך:

דמאי צריך חלה. עיסת דמאי דאע"ג דבתרומה גדולה לא נחשדו בחלה נחשדו דעמי הארץ לשין עיסתן קבין לאפקועה ולא חיישי אצירוף כלי או אצירוף סל:

נוטל הוא דמיו מן השבט. הכהן נותן לו דמיה של חלה ולא דמי לתרומת מעשר של דמאי דאין נותן לו כהן דמים דההיא אי ידעינן ודאי דלא תרום כל מה שהורם הוא קדוש אבל גבי חלה כי נמי הויא דאורייתא כיון דבודאי קים לן דלא אפריש בכל דהוא סגי. ורבנן הוא דתקון אחד מכ"ד הילכך נוטל דמים:

מכניסין אותו לתוך בתיהם. ולוקחין מע"ה תבואה ובצק ופת וכי ס"ד שרוב העם פוטרין עצמן ממצות חלה:

שתהא חלתו בצפון צפונו. הלוקח מן הנחתום מפריש תרומה מעשר וחלה כדתנן התם במס' דמאי וקאמר הכא שתהא חלתו בצפון צפונו:

כתחלת הפרשה. הך העלאה שמעלין סאה דתרומה מן הק' של חולין חשיב כאילו מסלק התרומה מן החולין כתחלת הפרשה והשתא מפרישה ומוציאה לחוץ. או דילמא כסוף הפרשה חשיבא שכבר קרא עליה שם אלא שמסלקה מאותו מקום ומפ' נפקא מינה כגון שהעלה קטן אותה סאה תרומה אי אמרת דכתחלת הפרשה חשוב אין מעשה קטן כלום דכי היכי דקטן לא מצי תרים כדתנן בריש תרומות ה"נ לא מצי מעלה אבל אי סוף הפרשה חשיבא מעלה דאינו אלא מסלק תרומה ממקומה ואפילו קטן מצי עביד:

ואין אחר מעלה. אילו בעה"ב לא העלה אלא אחר לא מהני דהא אחר שתרם בלא דעת בעלים אין תרומתו תרומה כדתנן בריש תרומות:

ואינו דוחה את השבת. דקיי"ל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט וכ"ש בשבת משום דהוי מתוקן ואי אמרת תחלת הפרשה חשיבא אין מעלין את המדומע דדמי לתורם בשבת:

תמן תנינן. שבת פ' נוטל:

אף מעלין את המדומע באחד ומאה. בסתם מדומע מיירי ואפילו בתרומה ודאי שנפלה סאה תרומה למאה של חולין דתנינן במתני' עולה ואשמעינן דמותר להעלות סאה תרומה מהן בשבת ויהיו החולין מותרין ולא אמרינן מתקן הוא:

אם רצה וכו'. רשב"א פליג עליה כיון דאפשר ליה למיעבד עונג שבת בכי ה"ג ליתן עיניו בצד זה להעלות משם התרומה למוצאי שבת ולאכול בצד אחר אין מעלין:

עבד לה כסוף הפרשה. ומשו"ה שרי להעלותה בשבת. ורשב"א דלא שרי מעלין עביד לה כתחלה ואיפשיטא בעיין דתנאי היא:

אף רשב"א עביד לה כסוף הפרשה. ואי אפרשה קטן ואחר שרי דמי לא מודי רשב"א דאסור לעשות כן בודאי דבתרומת מעשר של דמאי שנפלה למאה חולין הוא דשרי לאכול בלא הרמה אלא במחשבה בלחוד אבל בתרומה שנפלה לחולין לא שרי לאכול בלא העלאה דבדמאי אפילו אתי למינשי ליכא איסורא דאורייתא אבל גבי ודאי אתי למינשי ואיכא איסורא דאורייתא ואפילו בימות החול לא שרינן אא"כ מעלה אלא ע"כ מודי לר' יהודה דבודאי מעלין ולא פליג עליה אלא בדמאי:

ומאי כדון. עכשיו שפירשנו דבדמאי דוקא הוא דפליגי מ"ט דאסר להעלות גבי דמאי:

ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. כיון דאית ליה תקנה בלא העלאה לא עבדינן עובדין דחול:

תמן תנינן. בתרומות פ' המפריש:

במאה ואחד. במאה של היתר וסאה של איסור דהיינו התרומה:

מאה ועוד. דלא אסר רחמנא אלא תרומת מעשר על כל החולין דהוי א' על צ"ט אבל אי איכא צ"ט ומשהו של היתר שרי ולקמן משמע דלא שני ליה לר' יהושע בין איכא שיעור מעיקרא בין ליכא ובא להוסיף:

תמן א"ר חזקיה. בפ' החולץ איתא:

התרומה מעלה את הערלה וכו'. מפ' בגמ' לא שהתרומה מעלה את הערלה אלא שהתרומה מסייעת ומצטרפת עם החולין להעלות את הערלה. כלומר לבטל ג' קבין של ערלה והשלשת קבין של ערלה מצטרפין עם החולין דחשיבי צ"ט וחצי סאה דהיינו

משהו לבטל סאה של תרומה. והא דנקט ג' קבין משום שיעורא דמאתים הצריך לגבי ערלה וצ"ט חולין וסאה תרומה הוו להו מאתים חצאי סאין ומבטלין חצי סאה דערלה: **וא"ר אלעזר לית כאן לתוך ק**'. דאי איכא מאה קבין של חולין מה צריך לצירוף ג' קבין דערלה לבטל התרומה ועוד מה צריך לצירוף סאה דתרומה לבטל ג' קבין דערלה אלא צ"ט חולין הוו וסאה תרומה הרי מאה סאה דהוו להו מאתים חצאי סאה לבטל ג' קבין של ערלה דחצי סאה נינהו והוו להו צ"ט ומשהו לבטל סאה של תרומה והך ביטול ע"כ כר' יהושע דקאמר בצ"ט ומשהו מעלין סאה דתינח שהמאה סאין מבטלין ג' קבין של ערלה דהא איכא מאתים וחד חצאי סאין בין הכל אלא סאה תרומה בצ"ט וג' קבין היכי בטלה אלא ודאי כר' יהושע סתם לן תנא לפי אוקמתא דר' אלעזר:

ומשני כמה דתנינן ר' אליעזר. כלומר לא תימא א"כ סתם תנא כר' יהושע דלא שייך הכא לומר סתם דסמוכין הדברים על דברי ר' אליעזר ולשון הירושלמי קצר הוא וסיפא דר' אליעזר היא ומשו"ה אמר כמאן דתנינן ר' אליעזר ור' יהושע כלומר ותנינן ר' אליעזר ור' יהושע אומרין התרומה מעלה וכו'. וטעמא דאשכחן דתרוייהו שוין בענין צירוף ובענין שיעור בענין צירוף דאשכחן לר' יהושע דסבר בפ' קדשי מזבח הפיגול והנותר אין מצטרפין מפני שהן שתי שמות (ו) ור' אליעזר נמי אית ליה הכא דאין מצטרפין לאסור ובענין שיעור דמתני' דהיא סיפא דר' אליעזר סברא דתרומה בטלה במאה ועוד ואע"ג דתנינן בפ' המפריש ר' אליעזר אומר תרומה עולה במאה ואחד ר' יהושע אומר במאה ועוד הא מפרשינן התם והכא נמי מייתינן לה דבהוספה לכתחלה על צ"ט דהתירא הוא דפליגי דבשיעורא קמא בשנפלה התרומה בצ"ט ועוד סגי לתרוייהו אלא כי ליכא אלא צ"ט דהתירא כמה מוסיף להעלות פליגי בה ר' יהושע סבר אפילו השתא נמי מוסיף כל שהו ומעלה ור' אליעזר סבר מוסיף סאה ומעלה (ז) ומתני' נפלה ונפלו קתני אבל לא שבא להוסיף לכתחלה. ואשכחן לר' יהושע דלא מפליגם כה"ג אלא לעולם סגי ליה בכל שהו א"כ הוי כאילו שנינו בה ר' אליעזר ור' יהושע אומרים התרומה מעלה את הערלה. ואיכא למידק דמרישא דפרקין מצינן למידק דלית לן דר' יהושע דקתני עולין בא' ומאה. וי"ל דאיידי דתני סיפא אחד ומאתים תני רישא א' ומאה:

מניין שהן עולין. בצ"ט ועוד בין לר' אליעזר בין לר' יהושע:

אם יפול לתוכו וכו'. ברייתא היא בספרי פרשת קרח וה"פ שתרומה מעשר שנותן לוי לכהן היא אחת ממאה סאין טבולין למעשר מפריש מהן הישראל עשרה למעשר ראשון ומאותן עשרה אחת לתרומת מעשר הרי אחת ממאה והאי תנא סבר מקדשו לעולם משמע כי היכי דמעיקרא כשהיה תוך צ"ט אוסרתן כשחזר ונפל תוך צ"ט אוסרתן אבל

אם יש עוד שרי וכיון דתרומת מעשר בעיא צ"ט ועוד דהתירא הכי נמי בעיא לכל מילתא דמקרי תרומה:

מוסיף סאה. כבר פי' דר' אליעזר סבר צ"ט ועוד סגי והני מילי כי איכא בשעת נפילה שיעורא אבל כי ליכא אלא צ"ט יכול להוסיף סאה וסאה שלימה בעי וליכא משום ביטול איסור לכתחלה ור' יהושע אפילו שהורם וחזר ונפל לתוך צ"ט ושוב נפל ועוד בטל הילכך אפילו ועוד שרי השתא להוסיף סגי ומשו"ה אמר מוסיף כל שהו ומעלה:

ור' יוסי בן המשולם. סבר מאה וקב בין הכל סגיא ואותו קב היינו שתות המדומע דהיינו סאה של תרומה שהיא מדמעת דסאה ו' קבין ולהכי תני שתות למדמע דלעולם החלק הנוסף על צ"ט לא בעינן אלא שתות המדמע ואתה תבין לכל החלוקות:

ר' שמעון וכו'. מדברי ר' שמעון משמע דבצ"ט דהתירא סגי. וה"ג בספרים תרומה עולה במאה דהיינו צ"ט דהתירא וחד דאיסורא והשיעור לבטל שיהיה שם הוא צ"ט:

אם איסור מתוך איסור עולה איסור מתוך היתר לא כל שכן. לקמיה מפרש לה ואזיל:

אית תנא תני היתר מתוך היתר. בסיפא אשכחן דר"ש דריש הכי. וה"ג לה התם ר"ש אומר אינו צריך ק"ו הוא אם יעלה איסור מן המותר להיתר ק"ו להיתר מתוך היתר להיתר ע"כ:

מ"ד איסור מתוך היתר שכן תרומה אסורה לזרים. והכי דריש ליה לק"ו אם מעשר טבל שהוא אסור לכל כשאתה מוציא ממנו תרומה שאסורה לזרים הותר אותו שהיה אסור שהותר הטבל באכילה איסור מתוך היתר דתרומה שהיא אסורה לזרים כשנפלה לצ"ט חולין דשרו מעיקרא אינו דין דכשעלתה התרומה יהו החולין מותרין ואיסור הבא מתוך היתר הוא:

ומ"ד היתר מתוך היתר שכן תרומה מותרת לכהנים. והכי דריש ליה לק"ו אם איסור מתוך. היתר עולה וכו'. וה"פ אם תרומת מעשר עולה מתוך הטבל דטבל זה אינו של מותר הוי דהא תרומה גדולה שהפריש תחלה אטבליה דכו"ע מודו דאם נגמרה מלאכה תרומה טובלת כדתנן בפ"ב דמעשרות דתרומה גדולה דגרמה האיסור שרייא לכהנים והטבל הזה שהוא איסור מתוך היתר חמור כ"כ דאסור לכהנים אפ"ה בתשלום עלייתה מתוך צ"ט הותרה כשנפלה תרומה לתוך חולין מתוקנין שהוא היתר לתוך היתר לא כ"ש. כלומר תנא שהיה עושה הק"ו באופן זה היה וקרא לתרומה היתר מטעם דשרייא לכהנים:

כולהו בכהנים. כולהו תנאי מיירו גבי כהנים:

ומ"ד איסור בתוך היתר במדומע דתרומה טמאה. פי' רבינו שמשון ז"ל בפ' סאה תרומה דלהאי תנא אתא ר' שמעון ללמד על תרומה טמאה בחולין לבטלה במאה כי ההיא דספרי ובמדומע דתרומה טמאה היינו טמאה בחולין ובמדומע בתרומה טהורה היינו טמאה בטהורה וה"ק אם תעלה תרומה טהורה שהיא אסורה לזרים מן החולין דמותרין לזרים ק"ו לתרומה טמאה שהיא מותרת לכהן להסיקה תחת תבשילו שתעלה מן הטהורה שמותרת באכילה ובטלה הטמאה במיעוטה ונעשה הכל מותר עכ"ד. ותמהני עליהם דא"כ שתי הברייתות הן להעלות התרומה טמאה אלא חדא שנפלה בחולין וחדא שנפלה בתרומה טהורה ואינו כן שהגמ' מפרשת שהחילוק הוא חדא בתרומה טמאה וחדא בתרומה טהורה. ועוד דכשפירשו מדומע טמאה פירשו על המדומע שנפל וכשפירשו מדומע דתרומה טהורה פירשו שחוזר לאותם תחתונים שקבלו הנפילה. ואינו כן ששניהם שוין. ועוד שדחק עצמו לפ' דתרומה טמאה בטהורה מקריא היתר לתוך היתר מטעם דשריא לכהן להסיק תחת תבשילו ואין זה היתר דטבל נמי מותר בהנאה הוא. לכך נ"ל דה"פ דת"ק דתני הק"ו אם איסור מתוך איסור עולה וכו' מפרשינן לה במדומע דתרומה טמאה וה"ק ומה אם הטבל טמא דטבל אסור לכו"ע דהתרומה העולה ממנו הויא תרומה טמאה דאסורה לכהנים טהורים בעשה שבטמאים בלא תעשה אפילו לאחר הרמתה כדאיתא במס' בכורים והחולין הותרו באכילה בעלייתה מתוך צ"ט איסור מתוך היתר דהיינו תרומה טמאה לתוך חולין דהוו שריין מקמי נפילה לא כ"ש דשרו בעלייתה אע"ג דהיא אסורה לכהנים אפילו לאחר עלייתה. ותנא בתרא דתני הק"ו אם איסור מתוך היתר עולה מפרשינן לה במדומע דתרומה טהורה וה"פ אם מעשר טבל טהור דאסור לכו"ע דתרומה העולה ממנו לא שריא לכהנים עד הרמתה והויא איסור עולה מתוך היתר דמעיקרא שאיסור טבל זה בנו של היתר הוא דהוי דהתרומה שתרם תחלה גרמה האיסור אפ"ה בעלייתה שרו זה וזה חולין לעצמן ותרומה לעצמה. תרומה טהורה שנפלה לחולין טהורים דלגבי כהנים טהורים עודנה מדומעת הויא התירא לתוך היתר לא כ"ש דבעלייתה מתוך צ"ט חולין טהורים דיהו החולין מותרים לכהנים גם בטומאתם כנ"ל וברור. והשתא הא דגרסינן בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו מכאן אמרו תרומה עולה באחד ומאה אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מנין אמרת ק"ו אם יעלה איסור מתוך איסור להתיר ק"ו איסור מן ההיתר להתיר ר' אומר אינו צריך ק"ו הוא אם יעלה איסור מן ההיתר להתיר ק"ו להיתר מן ההיתר להתיר לא קאי ר' אתרומה טמאה דסיפא אלא אריש הוא דקאי ולהכי קאמר אינו צריך דס"ל לר' כר"ש דבמאה לחוד סגי וק"א לא

צריך וה"ק אתה אמרת דמקדשו משתמע אפילו חזר ונפל אחר שהורם ואינו כן אלא מקמי דהורם וא"כ בצ"ט דהתירא סגי מדאורייתא ומק"ו כדמפ' ואזיל:

פרוסה של לחם הפנים. טהורה:

שנתערבה במאה פרוסות של חולין. טהורים:

וכן חתיכה. ומשמע בפ' הערל דהאי חתיכה או פרוסה הוי דבר שדרכו להמנות שפעמים מפריס מאומד ופעמים רגילים לימנות:

לא יעלו. פי' רש"י ז"ל דמשום הפסד מועט לא מבטלין איסורא דאורייתא כיון דדרכו לימנות:

ר' יהודה אומר יעלו. ואע"ג דר' יהודה אית ליה מין במינו לא בטיל היינו בדבר לח ומתערב כגון דם בדם אבל הכא בשלימה מיירי אליבא דר' יוחנן דפ' הערל והא דאמרי התם דברי הכל לא תעלה היינו דמודו רבנן:

ושה אחת מן הצאן מן המאתים וכו'. פסוק הוא ביחזקאל ומשמע ליה דה"ק דאם נתערבה נקבה של קדשים במאתים דמותרים כולהו לישראל וכולהו חשיבי חולין. ובפ' אלו עוברין דרשינן ליה לדרשא אחריתא כדאיתא התם:

ופריך והא קרא כתיב מאתים. ור' יהודה קאמר דבטלי קדשים במאה:

ומשני כתיב חיים ור' יהודה אומר בשחוטים. כלומר הא דאחמיר קרא היינו בחיים שנתערבו עם חיים דהכי כתיב ממשקה ישראל כלו' ממשקה העדרים ובע"ח חשיבי ולא בטלו אבל הכא חתיכה של חטאת לא חשיבא הילכך בטל במאה כדמפ' ואזיל דחיים עשו אותן כדבר שדרכו לימנות לפי שיותר רגילים למכור טלה וטלה לעצמו משא"כ בחתיכות כדאיתא בפרק התערובות:

עד כדון דבר שהוא מעלה ומתיר וכו'. כלומר עד כאן מצינו לר' יהודה דבטל במאה כשנפלה חתיכה של קדשים בשל חולין דהכי משמע קרא דשה אחת מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל. אבל כשנתערב דבר שפסול לגבוה עם מאה דכשרים לגבוה שיוכשרו לגבוה כולן מניין כגון חתיכת חלב של חטאת שנטמא שנתערבה עם חתיכות של חלב של חטאת טהורות מי בטלה ושרי להעלותן כולן לגבוה דמי אמרינן שאני גבוה דחמיר דאתנן ומחיר ומוקצה ונעבד דלהדיוט שרי ולגבוה אסור:

ומשני נשמעינה מן הדא. דתניא בת"כ ואמרינן בפ"ק דשבועות ובפרק הנחנקין סתם ספרא ר' יהודה:

פרט לעירובין וביתר ממאה. דכיון דברישא דפרשה דקדשים כתיב לא יאכל אמאי כתיב בתריה ולא יאכל מן הקדשים דמשמע דכי אחמיר קרא דלא יאכל קדשים עד הערב

שמש לאו בכל קדשים אזהר אלא במקצתן דמקצתן שרו ואפילו בלאו הערב שמש וכגון שנתערבו ביותר ממאה כל דאחר עירוב יש יותר ממאה כיצד במאה וחד למר ולמר במאה ועוד לא בעי הערב שמש דנתבטל האיסור:

אין לי. שנתבטל:

אלא אוכלי תרומה. טמאה במאה תרומה טהורה שמותר הכל לכהנים דהא אין מבטלין אלא איסור טומאה בלבד:

מניין אוכלי תרומה טמאה באוכלי חולין טהורין. דשרו לזרים שיהא עליהן תורת חולין ומבטלין בהן שני איסורין איסור זרות ואיסור טומאה:

אוכלי חולין באוכלי תרומה. אוכלי חולין טמאים דטמאים בשני או בראשון דחמירא טומאתן שנתערבו במאה תרומה טהורה:

אוכלי תרומה טמאה באוכלי קדש טהור. וגם אוכלי קדש טמא במאה תרומה טהורה מניין שמותרים לכהנים וקא מבעיא ליה הני משום דחמירא טומאת קדש מטומאת תרומה דאית ביה חמישי כדתנן במס' חגיגה וגבי תרומה ליכא אלא שלישי:

אוכלי קדש באוכלי קדש. כגון חתיכת חטאת טמאה דלעיל בק' חתיכות של חטאות טהורות שכולן יקרבו:

משקה תרו' במשקה תרו'. כלו' וגבי משקין נמי אין לי אלא משקה תרומה במשקה תרומה דהיינו משקה תרומה שנטמא ונתערב עם משקה תרומה טהורה ובמשקה טהור אית ביה מאה וקמ"ל משום דחמירא טומאת משקין מטומאת אוכלין דטומאת משקין בכל שהן ומטמאין זה לזה ואפילו הם מאה ואעפ"כ אם נתערבו במאה טהורין בטלה טומאתן. וכן פי' הראב"ד ז"ל בת"כ:

משקה תרומה במשקה חולין מנין. משקה תרומה טמאה במשקה מאה חולין טהורין שיהו מותרין לזרים אע"פ שמבטלין בהן שני איסורין משקה חולין טמאין בראשון או שני במשקה תרומה טהורה דטומאת חולין חמירא:

משקה תרומה טמאה במשקה קדש טהור משקה קדש טמא במאה משקי תרומה טהורה. וצריכותא דהנך כי הנהו דלעיל משקה קדש במשקה קדש כגון לוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר דמותר רקיקין נאכלין בכל העיר משא"כ בלוג שמן שנאכל לפנים מן הקלעים דאיתקש לאשם לכל מילי כדאיתא במנחות. ופסקו הרמב"ם ז"ל בהילכות מחוסרי כפרה וקא משמע לן דנתבטל קדושת הלוג ונאכלין בכל העיר. וכן לוג שמן דמנחות דכשר בהן שמן ג' ואפי' דריחים ונתערב בשמן כתית דמנורה שהי' בו ק' לוגין מנין שיהא כולו כשר למנורה:

ת"ל מן הקדשים ריבה. כלומר דתרי מן הקדשים כתיבי דכתיב ביה לעיל ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים חלק בקדשים דיש לך קדשים שצריך טבילה כדי לאכלן ויש קדשים דאוכל בהם אע"פ שלא טבל דלא קאמר ולא יאכל קדשים רבי כל מילי וגווני דאמרן ואע"ג דלא מצינן למימר דטמא בלא טבילה יאכל אוכלי קדש שנתערבו באוכלי קדש מ"מ כיון דגלי לן קרא דלאו בכל קדשים אזהר כגון תרומה בק' חולין ואשמועינן דנתבטלה קדושתה ואשכחן דרבי קרא זימנא אחרינא מוקמינן לה בכל גווני דמאה דנתבטל ונפקא מינה להעלות ולהתיר לגבוה כי ההיא דפרשינן גבי אוכלי קדש דאמרינן עולה שנתערבה בעולות וכן גבי משקה וכדפרשינן ואיפשיטא בעיין:

ודחי ר' אבין בשם ר' יוחנן תפתר בלוג שמן של מצורע שנתערב וכו'. דהיינו דבר שמתיר להדיוט שמותר לאכול כולו חוץ לקלעים אבל כי נתערב שמן פסול בשמן כשר למנורה ואפילו במאה לא מכשרינן ליה להדלקה דהיינו גבוה. והאי דלא חש לתרץ אלא אמשקי קדש משום דבאוכלי איכא גווני טובא לאוקומי דטובא אוכלי קדש איכא ולא שרי להו אלא להדיוט אבל משקין ליכא אלא שנים יין לנסכים ושמן למנורה ולא אשכחן היתר לכהנים גבי יין אלא גבי שמן ומשו"ה פריך והתני משקי ביו"ד ומשמע דתרי גווני משקין אתא לרבויי וכדפרישית, והכי מסקנא דשמעתין דנתבטל וכשר ואפילו לגבוה ור' חנינא דבסמוך הך שיטתא נקיט והשתא פירושא דאוכלין קדש כדפרישית דעולה טמאה או יוצאת שנתערבה במאה עולות כשרות וכולהו לגבוה סלקי:

אבל חטאת בעולות. כן מצאתי בספרים וטעות הוא דאי חטאת כשרה היא דנאכלת לכהנים מאי הוי דנשרפות כולן למזבח ליכא אלא עשה זכר בכהנים יאכל אותה ואינה נשרפת ולאו הכא מכלל עשה עשה הוא והיכי קאמר דהוי בלא תעשה ואי בחטאת טמאה קא מיירי א"כ אמאי נקט חטאות דהוו שני חילוקין לאו דטומאה ועשה דיאכל אותה אלא ה"ג אבל עולה בחטאות והיינו שנתערבה עולה טמאה בחטאות טהורות דהשתא ודאי לאו יש אכל חד וחד דכל חדא וחדא הוי ספק עולה ספק חטאת (ב) אם עולה היא מה שאוכל מועל בקדשים ולוקה ואם היא חטאת הא נגעה בעולה וכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הילכך לא תעלה אע"ג דמאה חטאות טהורות הויין והיינו דקאמרי יש כאן ודאי לא תעשה:

היך סבר ר' יהודה. דדריש לעיל קרא דמן המאתים ואסיקנא דר' יהודה אפילו לגבוה קאמר דאמרינן בפ' הנחנקין סתם סיפרא ר' יהודה ומבעיא ליה ר' יהודה כמאן ס"ל:

כר' אליעזר. דס"ל בפ' סאה תרומה דתרומה בעינא מחתא כדאיתא בפ' נוטל וא"כ תרים חדא אוכל שאר החתיכות דחטאת לכתחלה. או דילמא כר' יהושע ס"ל דלא אמרינן

בעינא מחתא הילכך אפילו תרים חד דלא מצי אכיל אינך אלא מעלה ושורף ויעלו דקאמר ר' והודה גבי לחם הפנים היינו למי שעבר ואכלן בתר דתרים חד דלא לקי דומיא דההיא מתני' דשקלים דבשר הנמצא כדאיתא התם ולא משני לה. והרמב"ם ז"ל פסק דלא כר' אליעזר דלא אמרינן תרומה בעינא מחתה ואפ"ה מעלה ואוכל וכן משמע בכולי תלמודא עיין בהלכותיו:

לא תאכל כל תועבה. ודרשינן אליבא דר"מ בפ' בתרא דע"ז כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל וכיון דכיילינהו רחמנא לכולהו איסורי באכילה אחת בהאי קרא מצטרפין בין לאיסור וכו':

מפני גזל השבט. חלק הכהן משו"ה צריך לזרים להחזירו לבעליו. וגבי ערלה וכלאי הכרם ליכא גזל דשום בריה הלכך אין צריך להרים להחזירו לבעליו:

הכליסין. מין קטנית:

וחרובין. אית בהו דהוו הפקר ולא חשיבי ומשום דאין מקפידין בהם אין צריך להרים אלמא דטעמא משום גזל השבט:

שעורים שבאדום. גרועין הן כדמוכח בסוף אע"פ:

מנין שהן עולין. מותרין ערלה וכלאי הכרם במאתים:

נאמר כאן מליאה. גבי כלאי הכרם כתיב פן תקדש המליאה וגבי תרומה כתיב וכמלאה מן היקב:

לפי שכפל הכתוב וכו'. הך גז"ש בספרי איתא והתם גרסינן הכי אי מה להלן במאה וא' אף כאן במאה ואחד אמרת ק"ו ומה מקום שלא כפל האיסור כפל ההעלאה מקום שכפל את האיסור אין דין שכפל את ההעלאה. וה"פ מקום שלא כפל את האיסור תרומה דשריא לישראל בהנייה כדאיתא בפ' כל שעה כפל ההעלאה שיעורי ביטולה כפי שיעור ביטול שאר איסורין קרוב לכפל הוא דחלב ודם בס' דגמרינן ליה מזרוע בשלה ותרומה כפל ההעלאה דבעינן מאה של היתר כדילפינן למר מזרוע בשלה כדאיתא בפ"ק ולמר מאת מקדשו כאן שכפל האיסור דכלאי הכרם אסורין בהנייה בין לכהנים בין לישראל אינו דין וכו'. והכא לא גרסינן הכי משום דאיכא למיפרך דיו לבא מן הדין מה התם ק' אף כאן ק' ולא מפריך ק"ו דמסתיין מאה ואסורין בהנייה:

עד כדון כלאי הכרם. דלא חסר לן מידי לשיעור העלאתן דלאיסור הנייה ילפינן במה מצינו והדר ילפינן במליאה מליאה בג"ש לשריותא דאכילה דליכא למימר דמאי דגמרינן מתרומה היתר הנאה בלחוד הוא דגמרינן ליתא דבמה מצינו דכפל ילפינן דעד מאתים אסור בהנייה וג"ש לא אהני אלא להיתר אכילה דכי היכי דגבי תרומה כי איכא ק' שרייא

באכילה ה"נ גבי כלאי הכרם שרו באכילה אבל ערלה דלא כתיב בה מליאה מהיכא תילף דכי איכא מאתים שרייא באכילה אימא עד מאתים אסור בהייה איכא מאתים שרי בהנאה אבל באכילה מנא לן:

ומשני דילפינן במה מצינו מה כלאי הכרם מאתים ועולין אף כאן עולה לאכילה:

עד כדון כר' עקיבא דהך ברייתא דילפינן ג"ש דמליאה מליאה דספרי היא ואמרינן בפ' הנחנקין דסתם ספרי ר"ש ואליבא דר' עקיבא משום דתלמידיה הוה אבל לר' ישמעאל אשכחן דיליף שריותא דערלה גופה מתרומה בק"ו:

דא"ר יוחנן וכו'. ואיכא למיפרך להההוא ק"ו לא את אמרת וכו' (ב) מאי איכא למימר והיינו הק"ו דקיי"ל דתרומה שתרמה גוי אסורה לזרים ולדידיה כדתנן בפ' התורם קישות תרומת הנכרי מדמעת ואילו ערלה של גוי שריא לדידיה באכילה דכתיב כי תבואו ונטעתם פרט לגוי שנטע בשלו מותר לגוי והשתא עביד ק"ו הכי ומה תרומה החמורה דתרומה של גוים אסורה וקדשה כי איכא שיעורא שריא באכילה ערלה דלגוים שריא לא כ"ש דכי איכא שיעורא שריא באכילה:

ופריך דאדרבא תרומה קילא וערלה חמירא ומשום דקילא דכן הנאת תרומה מותרת לישראל כדאיתא בפ' כל שעה דתנן מערבין לישראל בתרומה ומפ' טעמא התם משום דכתיב תרומתכם שלכם יהא ומשו"ה כי איכא שיעורא שריא באכילה נמי תאמר בערלה וכו':

ומסיק דכי גמר ר' ישמעאל דערלה שריא מתרומה בג"ש גמיר דגבי ביכורים דמיקרו תרומה כתיב פרי האדמה וכתיב בהו תרומה דדרשינן ותרומת ידכם אלו הביכורים וכתיב בערלה וערלתם ערלתו את פריו מה להלן כי איכא שיעורא שריין באכילה אף כאן כי איכא שיעורא שריא באכילה ור' יוחנן נמי ה"ק מעיקרא אתי לה בק"ו ולסוף אתיא בג"ש:

מאן תנא מצטרפין זה עם זה. גבי ערלה וכלאי הכרם דהא שני שמות הן:

ה"ג מצטרפין זה עם זה בין לאסור בין כדי ליתן טעם ד"ר מאיר. וכן מצאתי דגריס ר"י ז"ל וז"ל בין לאסור בין להצטרף לאסור (ב) [ובמינו כגון קב ועוד ענבים דערלה וענבים דכלאי הכרם במאתים קבין דחולין] ופליג אמתני' דלקמן דתנן בסמוך התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה וכו' ולר"מ תרומה וערלה מצטרפין ויש כאן סאה וג' קבין לתוך צ"ט וליתן טעם נמי מצטרפי כגון מיני מתיקה [דהיינו תבלין] ליתן טעם בקדרה של בשר כגון פלפלין דערלה ובצל של כלאי הכרם וקשט דקטורת דהכל לנתינת טעם הן חשיבי חד מינא ור' שמעון פליג עליה ואפילו במיני מתיקה וכדלקמן

דשני שמות הן ואין מצטרפין ובמין אחד נמי פליג וכגון שהאיסור אינו כברייתו כגון יין דערלה ויין דתרומה לתוך יין דחולין ור' אליעזר מודי לר"מ במיני מתיקה אבל לא לאסור דבעינן שיעורא כנגד כל חד וחד כדקתני בסמוך דתרומה מעלה את הערלה ואסיקנא דר' אליעזר היא דסבר דלא מצטרפי ור' יהושע נמי אית ליה הכי פ' קדשי מזבח ושיעורא דצ"ט הוא כר' יהושע וכר' אליעזר והכי אמרינן לעיל בגמ' כמא דתנינן ר' אליעזר ור' יהושע אומרים. ור"י מסיפונטי ז"ל אמר וז"ל מצטרפין בין לאסור בין ליתן טעם ד"ר מאיר. פי' כגון חצי סאה דענבים דערלה וחצי סאה דענבים של כלאי הכרם שנפל לפחות ממאתים סאין דענבים דחולין זה אחר זה מצטרפין ואוסרין כל אותן סאין ליתן טעם כגון יין דערלה ויין כלאי הכרם שנפלו לתוך התבשיל אם בתבשיל נותן טעם אסור אותו התבשיל אע"פ שידוע לנו שאם היה נוטל זה לבדו וזה לבדו לא היה טעם יין בתבשיל עתה מצטרפין ואוסרין התבשיל ואע"פ שיש בהן לעלות באחד ומאתים רש"א אין מצטרפין. פי' לא לאסור ולא ליתן טעם מפני שהן שני שמות. ר' אליעזר אומר מצטרפין בנותן טעם. ואפילו במיני מתיקה כאשר פירשנו דטעם של איסור קאי בעיניה. אבל לא לאסור דחצי סאה דערלה נתבטלה וכן חצי סאה דכלאי הכרם ע"כ. והרמב"ם ז"ל היה גורס בין להתיר כדי ליתן טעם. ופי' ולהתיר הוא שיהיה חלק אחד מכולן נופל במאתים חלקים ויהיו אותן המאתים חלקים על דרך הדמיון מין ערלה ולא ממין כלאי הכרם ולולי חלק הערלה שנתערב בכלאי הכרם היינו משערין הכל בנותן טעם לפי שהוא מין בשאינו מינו ואם היה נותן חלק כלאי הכרם טעם במאתים יהא נאסר הכל מפני הטעם ואפי' יהא אותו החלק פחות ממאתים כמו שיתבאר בזה הפרק אבל מפני דערלה שנצטרפה לכלאי הכרם והוא ממין המאתים חלקים נחשוב כאילו הכל מינו במינו ויעלה בא' ומאתים ע"כ. כלומר דמצטרפין כלאי הכרם עם הערלה והוי כולו מין במינו ובטלו במאתים ונראה לפרשו כך דאע"ג דקאמר ר' מאיר דמצטרפין להחמיר ולאסור היינו כי נצטרפו קודם שנתבטלו אבל אם אחר שנפל איסור שנתבטל נפל איסור אחר ביין שנתבטל הראשון אינו חוזר וניעור אלא אדרבא מצטרף להתיר וזה עד כדי ליתן טעם דאילו יש כדי ליתן טעם חוזר וניעור:

מה פליגין. כלומר ר"מ דפליג במתני' דס"ל דכל האיסורין מצטרפין בין לאסור בין ללקות בין ליתן טעם כדלעיל היינו כשנפלו ג' קבין ערלה או ג' קבין של כלאי הכרם דלהכי נקטא מתני' לאשמועינן דלא נפלו אלא ג' קבין ותו לא דשמעינן מינה דצ"ט ועוד סגי לבטל סאה דתרומה אבל לא טרח תנא דמתני' לאשמועינן דכי נתבטל איסור דאינו חוזר וניעור ור' אליעזר היא ולא ר"מ. דר"מ פליג כיון דאין כאן מאתים חצאי סאין דהתירא

נגדן אלא בצירוף התרומה כדתנן במתני' מצטרף לאיסורא ולא להתירא: אבל אם נפלו ג' קבין ערלה ושלשת קבין ועוד כלאי הכרם וכו'. כלומר אם הוו שם ק' סאה ונפלו שם מן האיסור הראשון ג' קבין דערלה דנתבטלו אע"ג דאח"כ נפל ג' קבין ועוד דכלאי הכרם דאע"ג דאי אמרת דנצטרפו כל הקבין יחד ויש כאן שש קבין ועוד ואין כאן אלא מאה דחולין אפ"ה מודי ר"מ דהשלשה קבין הראשונים חזרו היתר כיון דמצינו שיעור שלם והועוד והג' קבין האחרונים בטלין במאה הראשונים שנפלו והג' קבין דאיסור שנתבטל אינו חוזר וניעור וכגון דהועוד חלק ממאה מג' קבין:

נפלו ג' קבין ערלה וג' קבין של כלאי הכרם כאחד. כמי שנפלו ג' קבין ועוד ערלה וג' קבין של כלאי הכרם דמי וכו'. בעיא היא כלומר נפלו ג' קבין דערלה וג' קבין דכלאים בבת אחת לתוך ק' סאין של חולין ואח"כ נפלו ק' סאין של חולין לתוכן מי אמרינן כיון דלר"מ מצטרפין הכא נמי מצטרפין וחשבינן כאילו יש כאן ג' קבין ועוד דערלה וג' קבין ועוד של כלאי הכרם ואין במאתים שיעור לבטלן דהא נתחזקו בק' קמאי יותר ג' קבין של ערלה וטפי שיעורייהו. או דילמא לא מטפי שיעורייהו ומיסתיין בשיעור מאתים שיש כנגדן ודמי לנפלו בשתי פעמים דהא דקסבר דמצטרפין היינו דבעי מאה לכל קב וקב אבל לטפויי שיעורא אין לנו ולא אפשיטא:

פשיטא שידיעתו מתירתו. השתא מפ' לאיזה ענין אנו קורין אח"כ ולאיזה ענין בת אחת וקאמר דכי ידע בין נפילה לנפילה שרי דהא גזרי ב"ד דבנפילה הראשונה שרייא הילכך כי נפל ועוד אינו חוזר וניעור. והא דאמרינן בפ' סאה תרומה דלרבנן ידיעתו לא מהני היינו בתרימה צריך להרים אבל בערלה דאין צריך להרים ידיעתו מהני:

אלא ידיעת חברו מהו שתתירו. מי דמי לבת אחת או לא. והיכי דמי הוא לא ידע בה וחברו ידע בה:

ותו מבעיא ליה ידיעת ספק כדמפ' ואזיל מי חשיב כידיעה ולא היי בת אחת או לא:

ה"ג היך עבידא היו לפניו שתי קופות אחת יש בה מאתים ואחת אין בה מאתים נפלה סאה ערלה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה ואח"כ נפלה שניה ומדדה ומצא בה מאתים ושתים. מתחדשת לנו ידיעה אל הספק הקודם והוו להו שתי ידיעות דהא מקמי דנפל הך הוה לן ידיעת ספק ואין כאן בת אחת. או דילמא כיון דהשתא נפלה השנית הוא דנודע לן לבת אחת חשיב וידיעת ספק דמקודם לא חשיבא ידיעה ולא איפשיטא:

ותו מבעיא ליה היתה קופה אחת ספק אין בה. כל הצורך כדי להעלות דהיינו מאתים:

ספק יש בה. ונפלה סאה ערלה לתוכה ואין ידיע אם נפלה או לא נפלה. כלומר ואין ידוע אם נפלה סאה שלימה או לא נפלה אלא חצי סאה ובחצי סאה פשיטא ליה דאיכא שיעורא:

ואח"כ נפלה שנייה. כלומר ומדדה ומצא בה מאתים ושתים כדלעיל. וקצר וסמך על מה שכתב למעלה:

אין תימר ידיעת ספק כידיעת ודאי עולה. וכדפרישית דחשיבא ידיעת ספק לידיעה והוו להו כמעיקרא שתי ידיעות ולאו בת אחת הוא. והא דלא קאמר כי ידעינן ודאי דהוו בה מאתים ונפלה ואין ידוע אם נפלה שם אם לאו והדר נפלה אחריתי דבההוא פשיטא דעולה ממנ"פ דאי נפלה הרי יש כאן מאתים ואי לא נפלה כ"ש דשרי משום הכי צריך דקודם ידיעה שנית יש כאן חשש איסור דספק יש כאן מאתים אם לאו וכי איתבריר לן השתא איגלי לן דיש כאן שני סאין ומשו"ה מספקא ליה ולא איפשיטא:

הלכה ב

התרומה מעלה את הערלה. מפ' לה בגמ' ר' כרייס דה"ק התרומה מצטרפת עם החולין להעלות את הערלה כלומר מסלקת את איסור הערלה ומבטלת אותו. וכבר פי' למעלה דהך מתני' ר' אליעזר קתני לה דקסבר דאין האיסורין מצטרפין לאסור אלא בנותן טעם. כלומר כשהן מיני מתיקה אבל לאו מיני מתיקה כיון דאינן משם אחד אדרבה מבטלין זה את זה כדמפ' ואזיל: סאה תרומה שנפלה למאה. מפ' בגמ' דבצ"ט הוא דקאמר דאילו מאה ממש לא בעי צירוף ג' קבין לבטל התרומה. ועוד מה צריך לצירוף סאה לבטל ג' קבין דערלה אלא ודאי צ"ט חולין הוו וסאה תרומה הרי מאה סאין דהוו להו מאתים חצי סאה וכי נפלו ג' קבין של ערלה דהיינו חצי סאה נתבטלו דאשכחו מאתים לבטלן והתרומה עצמה נתבטלה כשנפלו ג' קבין דערלה שהרי יש נגד התרומה צ"ט סאה וחצי דהוי כמו ועוד וע"כ אתיא כר' יהושע דאמר צ"ט ועוד סגי ור' אליעזר מודי ליה דלא בעי מאה דהיתירא אלא כשבא להוסיף בה כדאמרינן לעיל. ונראה דהך מתני' לא מפלגי בשנודע לו בין נפילה לנפילה אלא כיון דזה מבטל לזה וזה מבטל לזה ל"ש נודע לו ל"ש לא נודע לו ובגמ' מפ' לה:

ה"ג הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה וסאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שאמרו הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה. וה"ה הכא נמי כדמפ' ר' כרייס דבצירוף הוא דקאמר ומפ' לה בגמ' דמאתים חסר אחד קאמר דאילו מאתים ממש לא בעינן צירוף דכלאים להעלות הערלה כלל אבל בקצ"ט

מיתרצא מתני' וכמו שאפרש דהא כשנפלה סאה ערלה לתוך קצ"ט נאסרו וכשחזר ונפל שם סאה ועוד כ"ש דנאסרו משום ערלה וכשנפלה סאה ועוד של כלאי הכרם מתרת כולן דהא סאה של כלאי הכרם לגבי ערלה לא מצטרפי ואדרבה מצטרף עם קצ"ט דחולין לבטלה הרי שביטלו הכלאים סאה ערלה ראשונה הרי שהכלאים העלו הערלה והערלה לא הניחה מקום לאסור לכלאים דנצטרפה עם החולין ויש מאתים כנגדם הרי שהערלה העלה הכלאים והערלה מעלה את הערלה שהרי כשבאו ללחום קצ"ט דחולין וסאה דכלאים על סאה ועוד דערלה השניה אין בהן שיעור נגד הועוד וצריך סאה ערלה הראשונה שהיא בטלה לסייען דהא אין כאן אלא מאתים נגד סאה ערלה שנייה אלא שאנו מצרפין גם הסאה הראשונה ולבטל הועוד הרי הערלה עצמה צריכה שתהא מבטלת לערלה וכן הועוד של כלאים צריכין להסתייע מביטול סאה ערלה שנייה נגדו. והשתא אתי שפיר דאין צריך לאוקומי הך מתני' כר' יהושע דלא אשכחן לר' יהושע אלא גבי תרומה בצ"ט ועוד, וטעמא משום דדריש מקדשו ממנו מעיקרא אבל בסוף בצ"ט ועוד שרו ובכל שהוא טפי סגי אבל ערלה וכלאים לעולם אימא לך דמודי דבעינן מאתים דדרשינן לה בפ' אלו עוברין מדכתיב מן המאתים ולא אשכחן שום תנא דפליג אמאתים ולא צרכינן לאולודי מנפשין פלוגתא שלא הוזכרה בתלמוד כנ"ל. ורבינו שמשון ז"ל כ' דהא נמי כר' יהושע. וכן כ' הרא"ש ז"ל. ויש ספרים שכתוב בהן או סאה ועוד של כלאי הכרם. וזה טעות וכי שכאשר נפלה סאה ערלה על קצ"ט נאסרה וכשחזרה ונפלה אחרת ועוד הותרה. והרא"ש ז"ל תירץ דהאי ערלה היינו רבעי. ואלו דברים שאין הדעת סובלתן ולישנא דמתני' מוכחא דוסאה ועוד גרסינן דקתני סיפא זו היא שאמרו שהערלה וכו' משמע דכך שנויה בחד בבא והסופרים טעו ונשתבשו מרישא שכתוב בה שלשת קבין ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם. ומצאתי לר"י מסיפונטי ז"ל דגריס נמי כמו שכתבתי וז"ל א"ר אלעזר לא שנפלו לתוך מאתים אלא לתוך קצ"ט, פי' קצ"ט סאין דחולין ועם סאה דערלה נעשו מאתים ונפלה סאה ועוד דכלאי הכרם עולות שתיהן הרי ערלה מצטרפת עם החולין ונעשין מאתים סאין ומעלין הכלאים והכלאים מצטרפין ונעשין מאתים ומעלה הערלה וכשלא נפלו כלאי הכרם אלא נפלה סאה דערלה נאסרו כולהו משום ערלה ונמצא שהערלה מעלה את הערלה וקמ"ל לפי דברי ר' אליעזר ע"כ לשון הרב ז"ל. הסכים הרב לכל מה שאמרתי אלא לגבי ערלה מעלה את הערלה שנ"ל דהיינו לגבי ביטול ועוד דסאה ערלה שנייה וטעמא דהך מתני' כיון דאין האיסור בנותן טעם דבמין במינו עסיקינן לא די דאינו חוזר וניעור אלא אף מה שנאסר חזר והותר והא דנקט ואח"כ נפלה סאה ועוד של ערלה וסאה ועוד של כלאי הכרם ה"ה שני סאין של

ערלה שנפלו לקצ"ט של היתר ואח"כ סאה ועוד של כלאי הכרם אלא לאשמועינן רבותא דכי נפלו כלאי הכרם שבאו להתיר בא עמו הערלה שמסייע לאיסור ואפ"ה מבטל ליה:
שהתרומה מצטרפת. פי' במשנה:
ניחא דתרומה מעלה את הערלה. כדפרשינן במתני' דסאה תרומה מצטרפת עם צ"ט חולין והוו להו ק' כנגד ג' קבין דערלה דהוו להו מאתים חצאי סאים דאשכחן דטהורה מעלה הטמאה במאה לכהנים והכא נמי מצטרפת התרומה לבטל:
אלא ערלה מעלה את התרומה. דחשיבי ג' קבין להצטרף עם החולין לבטל התרומה וכי אשכחן דסאה המעלה בטהורה אדרבה אוסרה אף לכהנים:
ומשני לא אצל הזרים שמא אצל הכהנים. דכי אשכחן דאינה מעלה היינו לזרים אבל שמא אינה עולה לכהנים והלא מותרת לכהנים לשרפה וכגון סאה תרומה טהורה שנפלה בצ"ט ועוד סאין תרומה טמאה מותרין לכהנים לשרפה ושוב אין מוזהרין בטהרתה וכי אמרינן הכא דמעלה היינו לכהנים שמותרין לאוכלה ולא לזרים דלגבי כהנים אשכחן בטמאה דמעלה:
ופריך והתנן בסיפא הערלה מעלה את הכלאים וכו'. והתם בין לזרים בין לכהנים קאמר:
שנייא הוא תמן וכו'. בתמיה כלים יש שום חילוק בין אצל הזרים וכו'. וה"נ רישא לכו"ע קאמר ולא משני. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהילכותיו ולא חילק ולא חייש לקו' דלעי'. ולפי מה שפי' למעלה תירוצא איכא דערלה וכלאים איסור השוה בכל הוא וא"צ להרים אפי' תרומה דהכא לא תהא צריך להרים:
לית כאן לתוך מאה וכו'. לית כאן לתוך מאתים. פי' במשנתנו:

הלכה ג

כל המחמץ. בערלה או בתרומה או בכלאי הכרם כגון בתרומה ובכלאי הכרם בשאור של דגן וברמון חמוץ ובתפוח חמוץ ובערלה בבוסר וברמון חמוץ ובתפוח חמוץ ואע"ג דאין בהן כביצה ויש בעיסה שיעור להעלות אסור והיינו להחמיר דקתני לקמן וכן קבלו מן הנביאים. ולקמן מפ' דהאי להחמיר היינו במין במינו דוקא:
והמתבל. כגון בצל ושום של תרומה ושל כלאי הכרם ופלפלין דערלה דתניא בברכות דבפלפלין נהגה ערלה נמי אסור ואפילו יש בו כדי להעלות:
והמדמע. פי' הרמב"ם ז"ל כגון שעירב מכל התרומות קמח ועשה מהם שאור וחימץ בו עיסה ויש בה כדי להעלות. מדמע לשון מערב כמו מטמע משפחה שנטמעה נטמעו בין הגוים והני כולן אפילו היו פחות מכביצה ויש בעיסה כדי להעלות אוסרין משום דכך קבלו כל המחמץ וכו' להחמיר. וטעמא כדאמרינן בפ"ק דחולין שאני שאור ותבלין

דלטעמא עבידי וטעמא לא בטיל אבל במטמא כגון כחצי ביצה טמא שנתנו לתוך העיסה וחימצה נחלקו דלב"ש הכא דיינין להחמיר ונעשית העיסה כשאור ונטמאת ולב"ה לא נטמאת ואע"ג דנאסרה. ובגמ' איבעיא לן טעמא דב"ש אי דוקא כי הוי זית דהיינו חצי ביצה השאור של תרומה דמגו דאוסר לעיסה מטמא לה או דילמא לעולם קאמרי אפילו יש בו טומאה ואין בו איסור קאמרי:

עד שיהא בו כביצה. כדנפקא לן בת"כ מקרא דמכל האוכל אשר יאכל ואפילו דאסר לה היינו משום נתינת טעם וטעם כעיקר דאורייתא:

ודוסתאי העיד דשמאי הזקן עצמו היה אומר כדברי ב"ה וב"ש מטעם זחוחי הלב או מטעם שלא שמשו כל צרכן הוו פליגי על ב"ה:

איתמה. שם הכפר:

ובמה אמרו כל המחמץ וכו'. כלומר שקבלו מן הנביאים דכל דבר המחמץ וכן כל דבר המתבל וכן כל המדמע לעולם להחמיר. ומשמע בין יש בו ליתן טעם ובין אין בו כדי נותן טעם. ומפ' לה ואזיל גבי תרומה וה"ה לאינך דלעיל וחד מינייהו נקט אבל במין בשאינו מינו על זה אמרו פעמים להקל ופעמים להחמיר:

שאור של חטים שנפל לתוך עיסת חטים. היינו מין במינו אבל גבי עיסת שעורים אע"ג דכולהו חייבין בחלה לאו מין במינו חשיבי ויש בו כדי לחמץ והיינו נותן טעם:

אין בה להעלות בא' ומאה. אפילו אין בו כדי לחמץ אסור שתרומה דינה ליבטל בא' ומאה ובזה הוא שלמדו לומר כן והיינו דדרשינן את מקדשו ממנו אם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו ומין במינו ואין בו כדי לחמץ משתעי קרא ומתני' לא מפרשא אלא מחמץ מין ומינו ומתבל נמי כגון בצל דאיסורא לתוך בצלים דהתירא דאם יש בבצל לתבל כל הבצלים חוזרים חיסורא ואפילו יש בהן כדי להעלות אסורין. ומצאתי להרמב"ם ז"ל שפי' והזהר שלא יעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא במרקחות והדברים שריחן טוב כמו הזנגביל ופלפלין ודומיהן שאינו כן אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון הבצלים והשומים ודומיהן כולן נקראים תבלין:

גריסין. של פול דתרומה שנתבשלו עם העדשים של חולין וטעמנום ויש בהן טעם אע"פ שיש כאן שיעור היתר לבטל האיסור אסור דטעמא לא בטיל הרי להחמיר:

אין בהן בנותן טעם. אע"פ שאין כאן שיעור היתר כדי לבטל האיסור מותר דכי בעינן אחד ומאה היינו במינו והאי מותר כי אין בהן א' ומאה. ומפ' פ' גיד הנשה דמין בשאינו מינו ואין בהם בנותן טעם בששים:

כתפוח עושין אותו ב"ש. כיון דנתחמצה העיסה מן התפוח הבצק עמו עבדינן ליה כתפוח עצמו ויש בו שיעור הילכך טמא:

תמן תנינן. במס' מקואות פ' יש מעלין:

פוסלין אותו בשלשת לוגין. כדין מים שאובין:

ואין פוסלין אותו בשינוי מראה. ואע"ג דשינוי מראה אם אין בו שיעור אין פוסלין ורבנן פליגי עליה דכיון דמי צבע מיקרי לית בהו דין מים שאובין ואפילו בג' לוגין אין פוסלין והוו להו כמו מי פירות:

משום חימוץ מחמץ. כלומר משום חימוץ דמחמיץ ועושה רושם בעיסה וטעמו ניכר משו"ה מטמא הכי נמי ביין דעושה רושם במים נראה כולו כשאוב:

עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה. בעיא היא ואליבא דב"ש כדפרישית במתני' דסברי ב"ש דלהחמיר דקבלו לכולהו מילי קבלו:

יש בו טומאה ואין בו איסור מאי. מי אמרינן הכא נמי מטמו דהא טעמא דב"ש כדאמרינן כיון דמחמיץ חימוץ ניכר ולא אפשיטא:

חמץ ממנו למקום אחר. שלקח מעט מן הבצק הזה שנתחמץ בתפוח של ערלה וחימץ בו עיסה אחרת שתיהן אסורות:

ריבה על הראשון בשוגג. שהוסיף קמח בענין שבטלו יותר ממאתים עד שאין בו טעם לא תימר כיון דנתבטל הראשון נתבטל השני אלא השני עומד באיסורו והיינו דקאמר נעשה עיקר טפלה וטפלה עיקר:

ואח"כ נתחמצה העיסה. אחר שניטל השאור מותרת דממילא הוא דאיחמצה:

ופריך ודכוותה נימא נמי תאנה של תרומה שנפלה לתוך מאה והוגבהה אחת מהם ואח"כ הוכרה תאנה של תרומה שהיא תוך המאה נימא דתהא מותרת והכא נמי הא נתחמצה וחזינן דעבד בה התפוח מעשה והשתא הוא דאיגלי לן:

ומשני תמן הוכח האיסור. הוברר דהוכרה התאנה של תרומה בטביעות עינא אבל הכא גבי עיסה לא הוברר האיסור:

עם האורז. דנותן טעם לשבח:

אלא מתני' וכו'. בתמיה כלומר א"כ מתני' לא מתוקמא אלא כמ"ד וכו':

כמ"ד נותן טעם לפגם אסור. פלוגתא דר"מ ור"ש היא לקמן:

מודי הכא שהוא אסור. דגריסין מתבלין העדשים דאהכי מייתי לה במתני' ובמתבל חוזר לשבח:

עד שירבו על כולן. דס"ל דחתיכה עצמה נעשית נבלה וצריך ס' נגד החתיכה ולא סגי כנגד האיסור המובלע:

עד שירבו על הנופלין. דהיינו נגד הגריסין של תרומה שנפלו ואפי' העדשי' שנאסר וחוזרין ומצטרפין להיתירא. ויש מי שלמד מכאן דאפילו לכתחלה מצי לרבויי. עיין פ' ט"ו דמאכלות אסורות:

רבה עליהן גריסין. של חולין והוו תבלין ומין במינו ולא סגי בא' ומאה:

ודחי לא תהא גדולה מיין נסך. דאמרינן בפרק בתרא דע"ז ואיתא גמ' לקמן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו ושאינו מינו אפילו רבה עליו מבטלו:

כמא דתימר ביין נסך. סלק את מינו כמי שאינו והאיסור רבה עליו שאינו מינו דהיינו מים ואם יש בנותן טעם אסור ואם לאו מותר:

את ההיתר. גריסין קמאי דהותרו וגריסין השניים תשערם עם העדשים דלאו מינן:

גריסין של תרומה אסור. דכיון דיהיב טעמא השתא אע"ג דקמא נתבטל חוזר וניעור. וכן פסק הרמב"ן ז"ל דכל איסור שנתבטל וחזר ונפל עוד איסור עד שניכר הטעם חוזר ונעור וצריך ס' של היתר כנגד ראשון ושני:

הלכה ד

שאור של חולין שנפל לתוך העיסה. של חולין ולא חימצה עד שנפל שאור של תרומה עליה ושניהן חימצוה:

אסור. הבצק ואפילו שהו שניהן שם וחימצוה יותר מדאי ופגמוה. ובגמ' משמע דכולהו מודו דפליג אפילו בהא ר"ש:

ואח"כ נפל שאור של תרומה. דהיינו פוגם מעיקרו אסור בגמ' מפ' טעמא וסתמא כר"מ כדמוכח בגמ':

ור"ש מתיר. דקסבר פוגם מעיקרו שרי:

אף הראשונה במחלוקת. חלוק היה ר"ש אף בקמייתא ואע"ג דמעיקרא הא השביחה תרומה לחולין תחלה ואשכחן ליה לר"ש דמודי גבי קדרה בת יומה וההיא השביח ולבסוף פגם הוי ומודי בנפל תרומה תחלה אסור קסבר כי אמרינן השביח ולבסוף פגם אוסר היינו השביח איסור לחודיה דיליף מקדרה, אבל הכא כשהשביחו שניהם השביחו וכשפגמו שניהם פגמו הילכך שרי לר"ש. וטעמיה דר"מ ברישא ובסיפא דקסבר נותן טעם לפגם אסור הילכך ל"ש השביחו שניהם ל"ש פוגם מעיקרו אסור. וריש לקיש פליג אדר' יוחנן ואמר דכי פליגי ר"מ ור"ש היינו בהשביח ולבסוף פגם אבל בפגם מעיקרו מודי דשרי ולדידיה טעמא דר"מ דסיפא אע"ג דפוגם מעיקרו הוי כדר' זירא פ' בתרא דע"ז דאמר שאני עיסה הואיל וראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות. ופירש"י ז"ל כמה

עיסות אחרות של תרומה הילכך חימוץ דיותר מדאי אע"פ שפוגם הוא לענין אכילה שבח הוא לענין לחמץ עיסות אחרות:

הוינן סברין. כלומר אליבא דר' יוחנן סבורין אנו זה כל כחו וזה כל כחו בענין דשניהן השביחו ושניהן פגמו ולהכי שרי ר"ש:

אבל אם נפל שאור של תרומה תחלה כבר נתחמצה העיסה. ודברי הכל אסורה היא ומשביחה בתחלה אע"פ שחזר והועיל לפוגמה כשנפל שאור של חולין אחריו ושניהם פגמוה הוי משביח האיסור ולבסוף פגם ואסור אבל רישא חימצו זה כל כחו וזה כל כחו ביחד ולא הספיקו לחמץ עד שנפל של תרומה פליגי. והכי אסיקנא לה בפ' בתרא דע"ז אליבא דר' יוחנן ומוכחינן לה נמי התם מברייתא:

אסור דברי ר"מ. בפרק בתרא דע"ז איתא להך פלוגתא:

כשהשביח ואח"כ פגם. כגון יין של תרומה לתוך גריסין של חולין צוננין דמשביחם ואח"כ הרתיחן דחומץ לרותחין פוגמן:

אבל אם פגם ואח"כ השביח. כלומר אם פגם מעיקרא אלא שאח"כ נצטנן ואינו פוגם כ"כ שרי דפוגם מעיקרא הוי. וטעמא דסיפא דמתני' כר' זירא וכדפרישית. והיינו סברא דעולא פ' בתרא דע"ז:

לא שנייא. לר"מ בין השביח ולבסוף השביח או לא השביח נמי דלעולם אסיר לר"מ ויליף לה התם מגיעולי גוים דקדרה בת יומה אי אפשר דלא פגמה פורתא ואמרינן התם דמודי ר"ש לר"מ בהשביח איסור לחודיה מעיקרא ולבסוף פגם אבל שניהם ביחד הוא דפליג עליה:

תמן תנינן. בפ' בצל במס' תרומות:

שעורים. של תרומה:

שנפלו לתוך בור של מים. מכונסין:

אע"פ שהבאישו מימיו. מחמת התרומה:

מותרין. המים דפוגם מעיקרו הויא:

במחלוקת. ור"ש קתני לה:

דברי הכל. ואפילו ר"מ:

איליין מן שמועתא ר' יוחנן אמר במחלוקת. כלומר אלו מן השמועות דר' יוחנן אמר כך מתני' במחלוקת שנויה וריש לקיש מוקים לה כדברי הכל ומשום דאורחייהו איפכא דלעולם ר' יוחנן מהדר לאוקמה למתני' ככו"ע וריש לקיש הוא דמוקי לה כיחידאה כדאיתא בריש העוקר ובפ' אוכלין עראי ובסוף פרקין ובדוכתי טובא:

צורכא להדא דריש לקיש. כלומר צריכין אנו לאוקומי לנפשין הא דריש לקיש דאמר השביח ולבסוף פגם הוא דאיפליגי דוקא דלדידיה לא קשיא ולר' יוחנן קשיא כדמפ' ואזיל:

לא כן סברינן מימר. לר' יוחנן נפל שאור של תרומה תחלה וחימצה כבר נתחמצה העיסה והואיל והשביחה תחלה אפילו ר"ש מודי א"כ אפילו נפל שאור של חולין תחלה דהיינו רישא דמתני' ניחשוב לה כהשביח ולבסוף פגם דהא לא הספיק החולין לחמץ עד שנפלה התרומה והרי התרומה השביחה ואפילו ר"ש מודי ואמאי קאמר ר' יוחנן חלוק היה ר"ש אף בראשונה:

ומשני חזר ר' יונה ואמר. אף כר' יוחנן מצינן לתרוצה דהאשה הזו אינה מחמצת כל צרכה, כלומר אינה נותנת שאור כל הצריך לעיסה דסברה אולי התנור ישתהא ונמצאת מחומצת ביותר ואימת בעלה עליה הילכך משיירת כל שהוא וכיון דהכא נפלו שניהם שהיו בם כדי לחמץ לא חשיב כהשביח מעיקרא משעה ראשונה:

ופריך אותו כל שהוא יעשה כמי שהשביח וכו'. דהא גרם לה שתחמץ בשעה קלה ואילו נמצא תנור מאומן ניחא לה ואע"ג דפגום לסוף דהא אינה עולה לה התנור לשעה ההיא מ"מ הא איכא שעה בעולם דשבח הוא ומודי בה ר"ש וקשיא לר' יוחנן דאמר חלוק היה ר"ש אף בראשונה:

ומשני אילו השביח ולא פגם. יפה אתה אומר אבל כיון דלסוף פגם:

שמא כלום הוא. השבח הראשון דהא לא דמי לקדרה דנהנו מן התבשיל עד שלא נפגם וטעמא דנפיל שאור של תרומה תחלה דמודי אם פוגם לבסוף ע"כ פוגם דנפל שאור של חולין לבסוף ובודאי דהועיל לפגום אבל הפגימה אינה ממנו כי חברו גורם דהא אינו עושה כלום אי נמי אילו לא היה פוגם לאו שאור היה אבל כיון דשאור הוי הועיל לפגום ואין פגימה זו חשובה להתיר משא"כ בששניהם השביחו ושניהם פגמו:

מה בין שבח מזה ומזה. לר"מ קא בעי דתנן כל שאין בהנייתו בנותן טעם מותר. כגון חומץ שנפל לתוך גריסין דחומץ פוגם לגריסין רותחין ואילו לא היו גריסין לא היה פוגם החומץ ואפ"ה סתם לן תנא דשרי אע"ג דזה גורם לפגום וזה גורם לפגום דלא בעינן שכל הפגם יבא מחמת האיסור אלא גם אם מסייע ההיתר לפגום וה"נ תבלין פלוני יש בקדרה זו ואילו לא היו אותן התבלין היתה טובה אלא שהתבלין גורמין נמי לפגום וה"ה אם אמרו תבלין חסירין לקדרה זו ואילו היה בה תבלין לא תהא פגומה מחמת האיסור אפ"ה פגומה חשיבא ושרייא דהשתא מיהת הא פגמה אלמא אע"ג דשניהן גורמין לפגום מותר וה"נ אמרינן דשניהן גורמין להשביח לר"מ אסור כסתם מתני':

ומשני לה ר' מנא שבח מזה ומזה כשאת רואה את שאור ההיתר כמי שאינו ורמינן השבח לאיסור והא יש באיסור כדי לאסור דיש בשל תרומה כדי לחמץ משא"כ בפגם מזה ומזה כגון תבלין פלוני יש בקדרה זו דאפילו את רואה ההיתר כמי שאינו אין באיסור כדי לאסור דאין לך הנייה באיסור דהא קדרה פגומה לפניך ואין לך טעם לאסור:

הלכה ה

תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד. הפי' הנכון בזה הוא מה שפירשו רבינו תם והראב"ד ז"ל דשם ר"ל איסור כדתנן פ"ק דמכות לא השם המביאו לידי מכות. וגבי השבת העבוט קתני עובר בכל השמות הללו. והכי פירשו הך מתני' קתני לה ר' אליעזר דמודי לומר דמצטרפין בנותן טעם. ומפ' לה השתא ואזיל דתבלין הואיל והן מיני מתיקה וטעמן שוה למתק בהם הקדרה בין שהם ממין אחד ואע"ג דשלש איסורין הם כגון פלפלין דע"ז ופלפלין דערלה ופלפלין דהקדש אוסרין את הקדרה ומצטרפין נמי לכזית ללקות עליהן ומודי לר"מ בהא:

או משלשה מינים. ואפילו הן משלשה איסורין כגון פלפלין דערלה ובצל דכלאי הכרם וקפלוט דתרומה אסור התבשיל אם יש בהן ליתן טעם וטעמא לא בטיל ואפילו באלפא כדתנן כל המתבל וכו' ואפילו אין בזה לחודיה כדי לתבל ולא בזה לחודיה כדי לתבל ומצטרפין נמי ללקות:

רש"א. אשמעינן רבותא דגדול כחו דר"ש דקסבר אין שני שמות מצטרפין ואפי' ממין אחד או שני מינין משם אחד ואפילו במיני מתיקה אין מצטרפין כדאיתא בריש פרקין:

ניחא שני שמות ממין אחד. דכיון דחד מינא נינהו מצטרפין אלא שני מינים משם אחד אמאי מצטרפין וכ"ש שני מינין משני שמות והא טעמו של זה מבטל לזה:

ומשני במיני מתיקה שנינו. לאו בבצל וקפלוט מיירי אלא בפלפלין וכרכום ולבונה קנה וקנמון בכל אלו נותנין למתק הקדרה וחשיבי טעם אחד ומשו"ה מצטרפין. ור"י ז"ל פי' דהכא בתבלין כתושין עסקינן דכולהו חד טעמא ולא בתבלין בעינן הן. וכבר כ' זה למעלה דבכתושין פליג ר"ש לת"ק דאילו בשלמין לא צריך צירוף דכל שהוא למכות:

קדרה זו חסרה מלח תבלין זו היא נותן טעם לפגם ומותר. כלומר אין תולין הפגם בדבר אחר לומר חסרה היא מלח ואילו היה כתקנה לא הוי זה האיסור פוגמה שהמלח או התבלין היה מבטל את פגימת טעם האיסור ומתקנן אלא כיון דטעם האיסור פוגם עכשיו כמות שהיא הוי פגם ומותר:

האומן טועמו ואמר תבלין פלוני יש בקדרה זו. דאע"ג דאמור רבנן בקפילא היינו כשהקפילא אומר דהאיסור לחודיה גורם האיסור אבל היכא דאמר תבלין פלוני הן הגורמין לא הקילו וגבי הדיוט כי טועמו דהפגם ניכר הוא דאקילו:

כאילו בצל וכאילו קפלוט. פירש"י ז"ל בפ' גיד הנשה כל איסורין שבתורה לבד גיד הנשה דמשערין אותו בבשר בלפת כדאיתא התם שאר איסורין משערין אותן כאילו האיסור בצל או קפלוט ואילו היה נותן טעם בהיתר זה שנתבשל עמו אוסרו ומשמע דאיסורין יותר מששים. וכן דעת התוס':

דבר שדרכו להשתער כבצל וקפלוט. כגון דברים החמוצים דערלה וכלאי הכרם:

אבל דבר שאין דרכו להשתער כבצל וקפלוט. כגון גרוסין דתרומה אמאי ביותר מס', ונקטינן כר"א דהכל בקפילא ואי ליכא קפילא שיעורא בס' ובמיני מתיקה שיעורן אפילו באלפא והכי איתי ליה לרבא פ' גיד הנשה ובלאו מיני מתיקה לא פליגי ר' אליעזר אמימרא דרבא דגיד הנשה:

הכמון. דכלאי הכרם דכמון ממיני מתיקה הוא:

מיני מתיקה. דמתני' היינו דברים חדים ביותר כגון פלפלין וקנמון ודרכן להשתער ביותר משששים כמו בצל וקפלוט. ובפרק גיד הנשה אמרינן דאפילו באלפא לא בטיל.

משערין אותם במינם. כלומר בטעם עצמן בקפילא או בהדיוט כדלעיל. ולר' יודן פשיטא ליה דכמון שוה הוא לשאר מינין ובס':

ור' מנא אמר דשאר מיני מתיקה הן נוחין לכל אדם וחמירי. משא"כ בכמון דיש אנשים שאין נוחין בו ומשום הכי הכמון צריכא מספקא לן אי טעמו שוה בקדרה שלמתק הוי כמו כאחרים

נותני טעמים אין לוקין עליהן. דהיינו טעמו ולא ממשו דאמרינן בפ"ד דע"ז דאסור ואין לוקין עליו עד שיטעום טעם ממשו היינו טעמו וממשו דלוקין עליו. ופירש"י ז"ל דהיינו בכזית בכדי אכילת פרס שאם יש כשיעור פרס של של תבשיל דהיינו ד' ביצים דהוו להו ח' זיתים וחד מן הזיתים הללו דאיסורא דהו"ל חד דאיסורא וז' דהתירא אם אכלם לכולהו שמונה זיתים לוקה דאינו שוהה באכילת הזית משהתחיל לאוכלו עד שגמרו כדי אכילת פרס:

ואת אמרת לוקה. דס"ל דילפינן מבשר בחלב דטעם כעיקר:

חוץ מנותני טעם של נזיר. פליגי בה אמוראי:

ר' זעירא אמר. ה"ק דבנזיר אפילו לא טעם ממשו של איסור כגון שיש פחות מכזית בכדי אכילת פרס לוקה כיון דאכל כזית מן היין:

איסור והיתר מצטרפין. כי ההיא דתנן פרק שלשה מינין ר' עקיבא אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב:

עד שיאכל הנזיר את כולה. דאכיל כזית של היין אף על גב דאכיל ליה ביותר מכדי פרס:

שאם שרה ענבים. במים ויש במים טעם משקה ענבים יהא חייב על הטעם כמו על עיקר הפרי דהיינו ענבים:

שאין איסורו איסור עולם. דסתם נזירות שלשים יום:

ואין איסורו איסור הנייה. דתנן מערבין לנזיר ביין:

ויש לו היתר לאיסורו. שיכול לשאול לחכם ואפילו בימי נזירו:

איסורן איסור הנייה. כגון ערלה וכלאי הכרם:

וקשיא על ר' זעירא. קושיא אחרת מלבד הראשונה דסבר דגבי נזיר אין היתר מצטרף לאיסור דבברייתא תני דמצטרף, ועוד קשיא ליה דהכא משמע דלא מחייב אפילו גבי נזיר עד דאיכא טעם יין כדמסיק עשה בו טעם כעיקר אלמא דבעינן טעם ור' זעירא קאמר גבי נזיר דמכיון דאכיל כזית יין שנפל לתוך הקדרה ואין בה טעם יין:

הלכה ו

שאור של חולין ושל תרומה. ושאור אחר של תרומה:

שנפלו לתוך העיסה. של חולין בזה אחר זה וכשנפלו בבת אחת בגמ' בעי לה:

כדי לחמץ. עיסה זו:

אחר אחרון אני בא. השתא משמע דטעמא דר' אליעזר דבתר בתרא אזיל אי גמר באיסורא אסורה לזרים ואי גמר בהתירא התירא אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם אימא לך זה וזה גורם מותר ס"ל:

עד שיהא בו כדי לחמץ. בשל תרומה:

בירה. שם מקום קרוב לירושלם ושמו בירה:

בשער המזרח. שער משערי הר הבית:

תמן תנינן. בפ' בתרא דע"ז:

ואוסר בכל שהוא. מפ' התם כגון חבית דנפיש עמודיה אבל צרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטיל:

מים במים. מים שנתנסכו לע"ז נפלו במים דהתירא:

יין במים. יין דאיסורא לגו מיא דהתירא:

בנותן טעם. דהא פגמו:

מים ביין. מים דאיסורא ביין דהתירא: שהמים נמכרים במדה. דכיון שהמים של אותה העיר נמכרים במדה מים דאיסורא דמו ליין נסך ואתו למטעי ביין ביין בנותן טעם הילכך דינן נמי בכל שהוא כדין יין ביין:

כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר. לקמן מפ' שנפלו בו מים:

נפל איסור בסוף אסור. דכיון דנפל יין נסך בסוף לא אמרינן רואין את ההיתר כאילו אינו אלא יין נסך מתחבר למינו ואין המים רבים עליו וכ"ש אם נפלו מים לבסוף:

היתר בסוף מותר. דכיון דנפל יין של היתר בסוף כבר בטל יין נסך במים שהמים רבו עליו בהיותו לבדו ומשבטל לגמרי שוב אין חוזר וניעור:

אחר אחרון אני בא. הילכך נפל יין נסך בסוף אסור נפל כשר בסוף מותר וחזקיה אית ליה דהילכתא כר' אליעזר והשתא לא סבר כאוקמתא דאביי דכי שרי ר' אליעזר היינו בשקדם וסלק את האיסור ולקמן מודי ליה וכמו שנפרש בס"ד:

חומר ביין נסך. לעולם חזקיה ס"ל במתני' כרבנן ומשום חומרא דיין נסך אסר כי הוי האיסור אחרון:

ואפילו נפל היתר בסוף יהא אסור. דבמתני' שרי ר' אליעזר היתר בסוף היינו משום שאין באיסור כדי לחמץ אבל הכא כיון דאוסר במשהו ליכא לאפלוגי:

את רואה את ההיתר כמי שאינו. ולא אמרינן הרי נאסר כל היין וריבה היין על המים דהא הוי חמרא רובא אלא באיסור שנפל גרידא משערין ואיכא מיא טובא לנגדו:

ואם יש בו טעם איסור אוסר. ואי לא לא:

והוא שנפל ההיתר לסוף. דמיא בטלוה לאיסורא ולא מצא יין דהיתירא להתחבר עמו:

ואפילו מים ביין. לא מיבעיא היכא דנפיל חמרא דאיסורא לחוד ומיא דהתירא לחוד דכשהמים נפלו חשובין דפשיטא דאמרינן רבה עליו ובטיל אפילו מים דהתירא בגו חמרא דאיסורא דאיכא למימר כיון דכשנפלו לא הוו בפני עצמן כיין דמו ותו ליכא למימר בהו רבה עליו וכו' ולא אהנו מיא לבטולי ולא מידי קמ"ל דאהנו:

ואפילו נמזג כל צרכו מן ההיתר. שנפלו מים דהתירא ביין דהתירא כשיעור מזיגה ואיכא למימר הכל יין הוא והכי שתו ליה אינשי ונפל יין נסך לבסוף והוא מועט לגבי מים שהיו מוזגין בתחלה אפ"ה רואין את ההיתר כאילו אינו וכו':

הדא דאיתמר וכולהו תינויין היך עבידא. הדא מימרא דר' אמי בש"ר יוחנן לא הוזכר בה מים ואע"ג דאמר ואפילו מים ביין קס"ד דהשתא הוא דהזכיר מים אבל רישא לא מיירי ר' יוחנן במים:

וכולהו תינויין. כל שונין הלכות בפלוגתא דחזקיה ור' יוחנן לא הזכירו בה מים ומשו"ה קשיא ליה לר' זעירא:

ומשני ר' יוסי בר בון דה"ק ר' יוחנן. צלוחית של יין נסך היינו צרצור דגמ' דילן פך קטן שנפלה לתוך חבית של יין דהתירא דמעיקרא מצא מין את מינו ואח"כ נפלה לתוך בור של מים בהאי הוא דאיפלגי חזקיה ור' יוחנן לחזקיה אסור ולר' יוחנן מותר: עד כדון שנפלו זה אחר זה. דלא אשכחן דאסר ר' אליעזר במתני' אלא כשנפלו זה אחר זה אבל נפלו התירא ואיסורא בבת אחת לא אשכחן:

כותיים. שמרונים קסבר האי תנא דיהודים רשעים הם הילכך יש בחמץ שלהם משום חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ומשהין השאור לחמץ עיסתן לאחר הפסח דאסור בהנייה:

אחר שלש שבתות של אפייה. דקסבר דבעה"ב משהה שאור לחמץ עד ג' אפיות:

ושל נחתומין. כותיים בכרכין דשכיחי אוכלין הרבה:

לאחר ג' ימים. ודאי מכרו הכל:

שלשה תנורין. דלא שכיחי בהן אוכלין כל כך:

והוא שיהא אדם גדול. כלומר ואם בעה"ב זה שאתה בא לקנות ממנו חמץ היה אדם גדול:

או שהיה משיא לבנו. דודאי כל אדם עושה הוצאה אפילו בג' תנורים בשבת אחד שרי אבל ביום אחד לא התירו. ובנחתומין אפילו ביום אחד שעשה ג' תנורין:

עד ג' ימים אסורים. דגבי כפרים לא הקילו בג' תנורים עד ג' ימים: מ"ט דמשחרית הוא בודה לו שאור לכל אותו היום. הילכך ג' תנורים ביום א' תנור א' הוא:

בודה שאור. מוציא שאור כמו כי מלבך אתה בודהם. והכי נמי תנן בפרק באות מצה:

והעיסה השנייה. כלומר של יום השני לא מאיסור ולא מהיתר היא מתחמצת דהא ביום השני השאור שנותן ללוש הוא שהפריש שאור מהעיסה שלש ביום הראשון הוא ואפילו שהעיסה של יום ראשון היא שנתחמצה בשאור דאיסור שעבר עליו מ"מ ביום השני עיסה דהתירא אית בה ויש כאן זה וזה גורם בב"א:

ומפ' ר' ירמיה דר' אליעזר היא. אלמא לר' אליעזר זה וזה גורם אסור ואפילו נפלו בב"א וטעמא דר' אליעזר דשרי ביה אחרון דחולין כדמוקי לה אביי בפ' כל הצלמים בשקדם וסלק את האיסור קודם נפילתו של ההיתר דכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחרון אם לא בשביל הראשון אפ"ה כיון דלא היה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר

זה וזה גורם וביטל שני את הראשון אבל אם לא קדם וסלק את האיסור אסור אע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור וכו'. וכן פירש"י ז"ל:

נהירת דהויתון אמרין. זכור אתה שהייתם אומרים:

ירדו לחמצו של כותיים כר' אליעזר. דלעולם הך ברייתא רבנן קתני לה וירדו בזה לשיטת ר' אליעזר דאמר בסוף פ' כלל גדול רבא דסבר דמותר מיד אחר הפסח דמקל בפת כותים הילכך לא נחמיר אלא ג' תנורים אבל טעמא משום דבחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנייה נחמיר. משא"כ בתרומה דהנייתה שרייא:

תמן הלכה כר' אליעזר. גבי חמץ דכותיים דמודו ליה רבנן דאע"ג דמעיקרא גזור האוכל פת כותי כאוכל בשר חזיר דסבר דשוב תקנו מעשיהם ואחר אחרון אני בא א"כ גבי שאור דמתני' נמי הלכה כר' אליעזר. ואפשר דהוא מודה דסבר זה וזה גורם מותר:

א"ל ולכל רבא רבא. בתמיה כלומר וכי תעלה על דעתך שלכל לא דמו דשאני חמץ שעבר עליו הפסח מתרומה וכדפרישנא. ולעיל פרק הנוטע איכא דכוותה:

הלכה ז

כלים שסכן בשמן טמא. כגון מנעלים ושקים כלים של עור שסכין אותן בשמן לרככן ולאחר שיבש השמן הראשון חזר וסכן בשמן שני דאי בעודו טופח על הכלי א"כ הטמא מטמא את הטהור והכלי ממנ"פ טמא דמשקה מטמא כלי ובמאי פליגי. ומיירי מתני' בהטבילן לאחר שסכן בשמן טמא וניגבו ואחר טבילה סכן בשמן טהור וחזר ופלט את השמן ופליגי הי מינייהו פלוט. ומפ' בגמ' דר' אליעזר סבר הראשון מוציא את האחרון. כלומר קושטא הוא דמחמת הכלי טבע מן שמן הראשון יוצא השני אבל מ"מ הוא מוציאו ויוצא עמו הילכך לא יסוך אפילו שמן טהור אחר טבילה דקמא פליט ורבנן סברי דאין יוצא אלא אחרון דוקא הילכך לא יסוך שמן טמא אחר שמן טהור דכי פליט טמא הוא דפליט אבל שמן טהור אחר שמן טמא יכול לסוך. והכי איתא בתוספתא דתרומות פ"ח ובגמ' מפ' אי פליג בשסך בחוץ ופולט בפנים או אפילו מאותו צד עצמו:

הראשון מוציא את האחרון. וקמא פליט נמי בהדי בתרא:

דתנינן תמן. פ' בתרא דמס' פרה:

טובל ומעלה כדרכו. טובל האזוב במים במי חטאת שבתוך הצלוחית ולא חיישינן שמא מתוך שפיה צר נדחקין קלחי אזוב שם ונסחט ממשקה האזוב שמתלחלח מתוך שרייתו ונסחט שם מחמת דחיקתו ומתערב עם מי חטאת וטבילה צריכה שיעור וקיי"ל דלכל הזאה בעי טבילה ודילמא כי הדר טביל טביל ועולה עם קצת מים מסחיטה שלו והויא

לה הזאה שניה דמשקין ראשונים מלחלחין בהאזוב ומוצאים מים מגוף האזוב דהוו להו אחרונים דהשתא הוא דיוצאים:

כשסך מכאן. מבחוץ ונתלחלח מצד פנים הוא דמצינן למימר דדחה אחרון לראשון הבלוע ויוצא וקמא נמי מפליט:

אבל סך מבחוץ. ובאותו צד עצמו חזר ופלט מי נימא דר' אליעזר פליג נמי אהא דלעולם קמא נמי פליט:

אפילו ספל. שפיו רחב חייש ר' יהודה דנפקי משקין מגוף האזוב ומתערב במי חטאת ותנא צלוחית לאשמועינן רבותא לרבנן דאפילו אהא נמי פליג:

אית לך מימר תמן בשסך מבחוץ ומצא בצד השני. ולא בשסך מכאן ומצא מכאן אף הכא וכו'. כלומר גבי ספל מי יש הוכחה בספל לומר ודאי הראשון מוציא האחרון והלא אין כאן דחיקה כלל אלא מאי אית לך למימר דגמ' גמיר ליה ר' יהודה דחייש אע"ג דליכא הוכחה למיחש הכא נמי דפליג ר' אליעזר אפילו בשסך מכאן ומצא באותו צד עצמו:

הלכה ח

שנפלו לתוך עיסה. של חולין:

לא בזה כדי לחמץ. עיסה זו אבל יש בעיסה מאתים כנגד הכלאי הכרם אסור לזרים רבנן לטעמייהו דאמרי לעיל דתבלין משני איסורין מצטרפין ובעי מאתים כנגד שניהם הילכך לזרים דכל אחד אסור להם אסור לכהנים דתרומה שרייא להו ליכא אלא חד דאיסורא וכיון דכלאי הכרם אין בו כדי לחמץ ויש מותיר בעד שיעורן שרי וה"נ סברי רבנן גבי שאור של חולין ושל תרומה גבי זרים ור"ש אזיל לטעמיה דאין מצטרפין:

תבלין שנפלו בקדרה. דהויא שלא במינו ושניהן נותנין טעם וכל חד לחודיה אין בו כח לתבל וליתן טעם אסור לזרים מטעמא דאמרן ומותר לכהנים מטעמא דאמרן. וטעמא דר"ש דאזיל לטעמיה דאמר לעיל דאפילו גבי תבלין אין שני שמות מצטרפין. ואיכא למידק אמאי תני תרתי בבי דכולהו חד טעמא. ונראה דאיצטריך לאשמועינן דמצטרפין אליבא דרבנן אפילו שני איסורין דלא דמו דחד לאו השוה בכל וחד לאו שאינו שוה בכל דממתני' קמייתא לא שמעינן דהוה אמינא דמ"מ כולהו לאוי לאו השוה בכל בעינן. ותני בבא דשאור ותני בבא דתבלין דאי תנא בבא דשאור הוה אמינא דהא קאמרי רבנן מצטרפין לאוי דלא דמיין משום דשאור לגבי עיסה מין במינו אבל תבלין בקדרה דהוי מין בשאינו מינו לא. ואי תנא תבלין הוה אמינא בהא קאמר ר"ש דמין בשאינו מינו אבל מין במינו אימא מודי להו לרבנן צריכא:

ושל שביעית. קס"ד לאחר הביעור מיירי דאסור באכילה מן התורה ודינו בשריפה כדאיתא פ' הפיגם:

אסור לזרים ומותר לכהנים. ואשמועינן בברייתא דאפילו איסור שאינו שוה בכל עם איסור השוה בכל ואותו איסור הוי קל דלאו אסור מעיקרו הוא אפילו הכי מצטרף ור"ש אזיל לטעמיה:

אסור לזרים ולכהנים. דהא יש בשל איסור כדי לחמץ:

מתיר לזרים. וכ"ש לכהנים כדמפ' ואזיל:

מה בין תרומה אצל הזרים מה בין שביעית אצל הכהנים. כלומר דאי ר"ש מתיר בתרומה לזרים לעיל היינו משום דאין בה כדי לחמץ ואין מצטרפין הילכך שרי אבל כאן דיש בה כדי לחמץ היכי שריא לה בנו לזרים וגבי שביעית נמי קשיא ואפילו לכהנים וכי יש שום צד היתר לשביעית לכהנים דמדמית לה לתרומה דכי היכי דבתרומה יש צד קל דשרייא לכהנים ה"נ אמרת בשביעית והא בזה ובזה יש בו כדי לחמץ ומ"ט דר' אלעזר ב"ר שמעון:

שאור של תרומה תחלה. והא יש בה כדי לחמץ ומכי באת שביעית לא באה אלא לפגום וס"ל כאבוה דריש פרקין דקסבר נותן טעם לפגם מותר ואע"ג דמעיקרא אשבוח ולבסוף אפגום בהא לית ליה לר' אלעזר ב"ר שמעון כר"ש דבעינן באשבח איסור לחודיה ונצטרפו וחמצו ופגמוה קאמר:

כמא דר"ש אמר כל הספיחים מותרים. בפ' הפיגם ושאור דהכא מספיחין הוא וקמי ביעור ואיסור דרבנן הוא דתני וחימצה ולא פגמה קאמר וכיון דשניהם חימצו הא שריא ואפילו לזרים דהא סלקום כדי שלא יפגמו:

ופריך כלום א"ר שמעון אלא בספיחי ירק. אבל לא בספיחי תבואה ושאור מספיחי תבואה הוא:

וקמת היא היא ספיחי ירק. ועמדה להם לבני הישיבה לומר זאת אומרת דלר"ש ל"ש ספיחי ירק ל"ש ספיחי זרעים בתרוייהו שרי ר"ש:

בשיטת חכמים משום שמות מצטרפין. דלא תימא דכ"ש דסבר כר"ש היכא דאין בזה כדי לחמץ ואין בזה כדי לחמץ דמותר לזרים ולכהנים קמ"ל דמודו רבנן בשיטתן דמשום שמות מצטרפין ולא פליג עלייהו אלא היכא דהוי נותן טעם לפגם וכדאמרן ורבנן היינו ר"מ ומשום דסתם מתני' דריש פרקין כוותיה קרי ליה חכמים:

הלכה ט

חתיכה של פיגול. שנשחט חוץ לזמנו דאית בה כרת ואפילו לכהנים בין דקדשים קלים בין קדשי קדשים:

ושל נותר. ויש בו כרת ואפילו לכהנים:

ושל קדשים. בגמ' פליגי בה אמוראי מאי איסורא דהאי חתיכה איכא מ"ד דשל קדש קדשים היא כגון של חטאת ואשם דיש בה לזרים איסור עשה דכתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה ודרשינן בכהנים ולא ישראל ודרשי' בפ' הלוקין דאית בהו לאו לזרים כדילפי' התם מיתורא דבקרך וצאנך. ואיכא מ"ד דבקדשים קלין ולפני זריקה ונתבשלו עם החתיכות דחולין ואין בכל א' מן השנויין שיעור לאסור דחתיכות וסמך על בבא דלעיל ולא פי' ובהצטרפות שנים אין ק' בחולין לבטלן:

אסור לזרים ומותר לכהנים. דלגבי זרים כולהו אסורים להם דאע"ג דמתבטל כרת דפיגול ונותר סוף סוף לא פקע שם קדשים מיניה כדמוכחא ההיא דפ' אמרו לו דתנן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות וכו' וה"ה לפיגול ויש בהן איסור טומאה ואיסור זרות כדאמרינן בגמ' הילכך לכהנים דוקא שרו ולא לזרים ואפילו טהורים ולכהנים טהורים ולא טמאים. ומיירי דיש בחתיכות חולין צ"ט ובחתיכה א' מאלו יש ק' והכא כו"ע מודו דל"ג ר"ש מתיר לזרים ולכהנים כדמפ' טעמא ר' יוחנן בגמ' דאע"ג דלית ליה לר"ש צירוף באיסורין כדלעיל הכא שאני דכולן קרויין שם קדש עליהן ומצטרפין. וריש לקיש סבר דבמחלוקת שנויה ומתני' רבנן היא:

בשר קדשי קדשים. טהור אסור לזרים ואפילו לטהורים בלאו כדלעיל וקדשים קלין מותר לזרים טהורים ואסור לטמאים ומשנתבשלו עם בשר תאוה דהיינו בשר חולין ויש בחתיכות חולין צ"ט ועם חתיכה אחת המותרת יש שיעור לבטל האחרת האסורה לזרים ומ"מ מצטרפין שתיהן לאסור כל החתיכות לטמאים והכא מודי ר"ש:

ומותר לטהורים. ואפילו הם זרים כדפרישית:

ושל קדשים קלים. השתא מפ' לה ואזיל:

אלא קדשי קדשים. דאסירי לזר ובלאו ואילו קדשי קלים דהיינו תודה ושלמים לא מיתרצא ובריית משבשתא היא:

פיגול ונותר לאחר זריקה. לקמיה מפ' לה:

ולאו לפני זריקה הן. בתמיה היכי אמרת דפיגול ונותר אחר זריקה הן והלא פיגול ונותר שייכי לפני זריקה כגון השוחט על מנת לזרוק דמו חוץ לזמנו ולאחר זריקה כגון הזורק ע"מ להקטיר אימוריו למחר כדאיתא בפ"ב דזבחים:

ומשני לא אמרו וכו'. כלומר ה"ק ר' יונה כי קתני ושל קדשים לא אמרו אלא שיהא דומה לפיגול ונותר מה פיגול ונותר הוי דבר שאין זריקה מתירתו ולהכי קאמר לאחר זריקה משום דזריקה מכשיר את הקרבן והני אפילו לאחר זריקה אסורין. וה"נ קדשים דקתני קדשי קדשים קאמר דאפילו לאחר זריקה אסורין לזרים. וה"ק ר' יונה הני איסורין דמיין להדדי דכולהו אחר זריקה אסירי:

הא בקדשי קלין וכו'. הא למדת דקדשי קלין לפני זריקה וכגון דנחתכה חתיכה לפני זריקה ונשפך הדם לפני זריקה דאין לו תקנה אע"ג דאסיר בעשה בין לזרים בין לכהנים וראיה מבני עלי אפ"ה עשה אפשר דאיכא דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל אבל לאו ליכא ולא תימא כיון דכתיב וזר לא יאכל כי קדש הם ותודה ושלמים שרינהו רחמנא לזרים אחר זריקת הדם אבל קודם לא תימא הדריה לכלליה ולקי כדאמרינן גבי גיזה ועבודה הגוזז ועובד בבעלי מומין סופג את הארבעים וקשיא לן אמאי סופג אותו והא ליכא אלא לאו הבא מכלל עשה דדרשינן תזבח ולא גיזה אלא ע"כ הדריה לכלליה וכבר הארכתי בתרומות פ' האשה על זה אפ"ה סבר ר' יונה דשמעינן מתני' דאין לוקין משום זרות לפני זריקה:

לא אמרו אלא קדשים קלים. לא אמרו בברייתא אלא קדשים קלים והיינו כדפרישית שנחתכה חתיכה קודם זריקה ונשפך הדם דאין לו תקנה:

פיגול ונותר לאחר זריקה. כדמפ' ואזיל:

ולא כלפני זריקה הן. בתמיה וכדפרישית:

ומשני לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלין וכו'. אי ס"ד כדפי' ר' יונה דקדשים דקתני היינו קדשי קדשים ולאחר זריקה דהיינו דבר שאין זריקה מתירתו כדלעיל א"כ חלוקים קדשים מפיגול ונותר בשלשה דברים חדא דפיגול וכו' אפילו בקדשים קלין ועוד דעיקר פיגול ונותר הכתיב גבי קדשים קלים ועוד דמעשיו גרמו ועוד דפיגול אסירי לכולי עלמא ר' יונה פי' דמתני' בקדשי קדשים והוציא קדשי קלים לדידיה קשיא דלא דמו לנותר בקדשי קדשים שקדושתן גורמת להן לאסרן לזרים ולא דמו לפיגול וכו' שמעשיו גרמו לאסרן ולדידי א"ש דנשפך הדם מעשיו גרמו לו האיסור ועוד דפיגול ונותר אסירי לכו"ע וקדשי קדשים שרו לכהנים ואילו נשפך הדם אפילו לכהנים עשה מיהת איכא ולדעתו למה שינה פיגול ונותר שכתובים בקדשים קלין אלא כיון דשינה פיגול וכו' בקדשי קלין קא מיירי וכולה בקדשים קלין תוקמה וכלפני מעשה זריקה דדמיין להדדי וכי קאמר ר' יוסי ופיגול וכו' לאחר זריקה ה"ק אין חילוק דמתני' אלא דפיגול וכו' שייך בלאחר זריקה משא"כ בקדשים קלים אבל במילי אחריתי דמיין

להדדי וכדפרישית והשתא לר' יוסי איסור דמתני' שוין פיגול ונותר בקדשים קלים וכדאמרן קדשים קלים לפני זריקה לישראל משום זרות לאו איכא ולכהנים עשה איכא וכיון דאיסורין מבטלין זה את זה שרו לכהנים אבל לזרים שם קדש נשאר בהם ואיסור טומאה נמי כיון דשם קדשים בהם אסור לטמאים ואפילו לכהנים ואסור לזרים דהא איכא שיעורא פיגול ונותר:

מתני' מסייעא לר' יוסי. דקאמר דלוקין עליהן לפני זריקה ואפילו לכהנים ואע"ג דר"י מטעם וזר לא יאכל הוה לקי מ"מ הלכה כוותיה ולא מטעמיה:

וזו תודה וכו'. באלו הן הלוקין איתא והתם מפרש לה שפיר:

במחלוקת. הך בבא דמתני' דקדשים ופיגול פליג עלה ר"ש:

דברי הכל. כדמפ' ואזיל:

וכולן לשם תרומה מצטרפין. בריש פרקין דאמרי למי נצרכה מצטרפין זה עם זה לר"מ לא איצטריך וכו' הכא נמי כולן שם קדשים עליהן ואית בהו איסור טומאה וזרות כדפרישית במתני' דאסור לאכול קדשים בטומאה וכן לאיסור זרות יש איסור באכילתן:

כהדא דתני בר קפרא ר"ש מתיר. לזרים ולכהנים:

וחכמים אוסרין. כדתנן במתני' אסור לזרים ומותר לכהנים ונ"ל דסבר בר קפרא דכיון דפיגול ונותר יש איסור באכילתן ואפילו לכהנים ועוד דמטמאים את הידים כדאיתא בפסחים (דף ק"כ) פקע מינייהו שם קדשים ולא מצטרפין ודמו לערלה וכלאי הכרם ולא דמו לחלה ובכורים ותרומה דיש מצוה לכהנים באכילתן וכמו תרומה חשיבי הילכך בחתיכות מותרות לכו"ע דחתיכות מבטלין הכרת וכי היכי דמבטלין הכרת מבטלין הקדושה:

וחכמים אוסרין לזרים. כדפרישית במתני' ומתני' דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה וכו' לר' יוחנן א"ש דאתיא ככו"ע ולריש לקיש אפשר דאתיא כרבנן ומשמע מהכא דאליבא דריש לקיש ע"כ לא פליג ר"ש אלא בפיגול ונותר אבל בבבא דסיפא דמיקרו קדש ואין טעם בהן לומר להפקיע מהן השם מודי בה ר"ש ואפילו לריש לקיש כדפרישנא במתני'. ומצאתי להרמב"ם ז"ל שהוא גורס במשנה שלו בבבא דפיגול ונותר פלוגתא דר' שמעון ורבנן ותמהני עליו שזו משנת בר קפרא וקיי"ל כר' יוחנן ואפילו ריש לקיש עצמו לא היה גורס כן אלא שאמר במחלוקת שנויה:

הדרן עלך התרומה דעולין

פרק ג

הלכה א

שצבעו בקליפי ערלה. וחזותא מילתא היא וחשיב כאילו נהנה מן הקליפין וקליפי ערלה אסירי מדאורי' כדילפינן לה הכא בגמ' מקרא:

ידלק. לא ידענא מנא להו ערלה בשרפה. ופירש"י ז"ל בפ' בתרא דתמורה דגמרא ערלה מכלאי הכרם במה מצינו דזו עולה במאתים וזו עולה במאתים וכלאי הכרם בהדיא כתיב פן תקדש ופירש"י ז"ל פן תוקד אש:

כולן ידלקו. דר' מאיר אית ליה עשרה דברים מקדשין:

בסמוך לפריו. היינו הטפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי בריש כיצד מברכין. בסמוך לפריו וכן משמע גרעינין כמו קלפין דזה סמוך לו מבפנים וזה סמוך לו מבחוץ:

ופריו עורלו. ודרשינן את לשון את ולשון מן:

עורל את פריו. קלפין משמע וגרעינין במשמע דקרא דכי מידריש ערלתו את פריו דבר העורל ואוטם וסוכך הפרי דהיינו הקלפין, ודרשינן את לשון מן כמי שהפרי הוא האוטם והעורל הגרעין דהוי הגרעין ערול מן הפרי:

עד שיבוא הכתוב ויפרש לך. היתר הנייה כדרך שפירש לך בנבלה שלא היה כתוב בה אלא לא תאכלו והוצרך להתירה בהנייה כדכתיב תתננה ואכלת או מכור לנכרי:

כבשר מן החי. דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. והכי איתא בפ' גיד הנשה א"ר יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה. ופירש"י ז"ל לא תאכל הנפש זה אבר מן החי דאבר חי מיקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת. והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר ובשר בשדה משמע שפירש ממקומו וזה בשר מן החי וטרפה במשמע ע"כ. וקאמר לכלב תשליכון אותו משמע דאי לא כתיב הכי איסור הנייה במשמע:

מעתה אתה תופש איסור הנייה. גבי חלב באיסור אכילה והתניא בפ' אלו נערות הגונב חלבו של חברו משלם כפל משמע דשרי ליה לאיתנויי מיניה דאי איסור הנייה הוא מאי חסריה:

והכתיב רק הדם וכו'. בפרק כל שעה מסיק לפירכא הכי ותנן אלו מתערבין ויוצאין לנחל קדרון ונמכרים לגננים לזבל ומועלין בו:

מה מים מותרין בהנייה. דומיא דמים הנשפכים והכי מסיק לה בפרק כל שעה ושיירי דם קדשים כתיב בהם ישפוך. וזה נוח לי ממה שכתבו שם התוס':

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ומסיק בפ' כל שעה ותנן שולח ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכה מפני שמקומה ניכר בגיד הנשה של נבלה. ובגמ' דילן אמרינן קסבר ר' אבהו כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה. ופירש"י ז"ל לפיכך כל חלב וכל גיד מותרין בהנייה שהן בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה שגם הם קרויין עמה נבלה והרי לך היתר הנייה בלאו דגיד לא שנא נבלה ול"ש כשרה ע"כ:

וקיימתיה. העמדתיה אני בעצמי הוקשה לי ואני תירצתי דבנבלה דשרא רחמנא יש בה גיד הנשה:

ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. ומסיק לה התם ותנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה:

שקבע לו הכתוב זמן. דביום ט"ז דניסן שרי הילכך כיון דאין איסורו מגופו קיל ולא הוי כשאר איסורי. ובגמ' דילן משני שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא:

אינו לוקה. דמתהני שלא כדרך הנייתו:

שאין לא תעשה שלו מחוור. דאע"ג דכתיב ביה לא יאכל ומשמע לא יהא לך בו היתר אכילה ואפילו הנייה מ"מ בלשון הוא דאפקיה:

כלאי הכרם. כתיב בהו פן תוקדש ולא כתיב בהו אכילה משמע לא תהנה ממנו אלא תשרפנו ופן לאו הוא:

מערלה. מספקא לן מדכתיב ביה לא יאכל משמע דדרך אכילה אזהר ומדרבי צביעה לאיסורא מרבויא דערלים משמע דאכל הנייה אזהר והיינו דקאמר עשה לרחקו כתיב כלומר בקרא דאיסור הנייה להרחיק כל הנייתו דכתיב יהיה לכם ערלים דמתרגמינן יהא לכון מרחק לאבדא עשה הוא דכתיב אבל אין בו לאו אלא בלשון אכילה:

אסור בהנייה. מדכתיב לא יאכל וקשיא לר' יוחנן דאמר אינו לוקה:

בשקדמו הבעלים ושחטוהו. דלא דריש הנייה מלא יאכל אלא לרבות שאם שחטו וה"ק קרא סקול יסקל השור ואם לא סקלו אעפ"כ לא יאכל את בשרו ובריתא לשון קצרה הוא דבהנייה מקרא אחריתא הוא דנפקא לן וכאוקימתא דר' יוחנן איתא בגמ' דילן פ' כל שעה. והכי איתא התם ממשמע שנא' סקול יסקל אני יודע נבלה ונבלה אסורה באכילה ומה ת"ל ולא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור אין לי אלא באכילה בהנייה מנין ת"ל ובעל השור נקי וכו' כדאיתא התם:

הכא את אמר הכין והכא את אמר הכין. לעיל אמרינן דאפילו לא תאכל גרידא איסור הנייה במשמע והכא אפילו גבי לא יאכל ליכא אלא איסור אכילה:

באש תשרף. בחטאת חיצונה שהכניס דמה לפנים מיירי ומדפירש בה קרא לאיסורי הנייה משמע דשאר איסורי לית בהו איסור הנייה:

אפילו למלאכת גבוה. ר' עקיבא קאמר לה להך דרשא בפ' כל שעה. והכי איתא התם ר' עקיבא אומר מה ת"ל לכל מלאכת קסבר ר"ע דלא הוצרך הכתוב להתיר בהנייה להדיוט דהא איסורי אכילה משמע איסור הנייה לא משמע ולא בא אלא לטהרו מכלל טומאת הבשר ולומר שאין חלב בכלל נבלה ואין כאן טומאה כדרבי לן בת"כ וריבה לכל מלאכה קמ"ל דאם לא ריבה הוה אמינא למלאכת הדיוט להשתמש בו חולין יהא טהור אבל למלאכת גבוה להשתמש טהרות דקדשים בעור המשוח בחלב נבלה יהא טמא קמ"ל. הכי נקיט לה הכא. ובפ' כל שעה נמי הוה נקיט לה ולבסוף סתר לה ומוקי לר' עקיבא בפלוגתא אחריתי:

אף דם מכשיר. יצא דם קדשים שאינו מכשיר דהא אינו נשפך כמים דמקבלין אותו במזרק:

שגר תושב אוכל נבלות. דאפילו קבל עליו ז' מצוות אי אתה מצווה שלא להאכילו נבלה. א"נ ה"פ גר תושב אוכל נבלות דאסרן רחמנא ואשמעינן דאי לא חזי ליה לאוכלה שרייא כדאמרינן בעלמא נבלה שאינה ראויה לא שמה נבלה. ובפ' כל שעה משני לה בשינויא אחריתי:

וכי מי אסרו לכלב. דהוצרך הכתוב להתירו דהא אין כאן אלא איסור אכילה:

אי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה. דנפקא לן בהו איסור אכילה מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל ואי אתה זובח ואוכל בקירוב מקום ומשום דאין מפורש בהן איסור הנייה איצטריך למילף להו איסור הנייה מהכא והכי משמע אותו שנאסר משום חוץ למחיצה אתה משליך לכלבים דהא מהאי קרא דובשר בשדה טרפה נפקא לן איסור מחיצה כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה כדאיתא בפ' בהמה המקשה אבל יש לך אחר הנאסר משום מחיצה ואי אתה משליכו לכלב ואיזה זה חולין שנשחטו בעזרה וקסבר דהוו דאורייתא:

שרצים קלין. דאין באכילתן כרת:

עשה בהן מאכיל כאוכל. דדרשינן בפ' חרש לא תאכלום כי שקץ הם ודרשינן לא תאכילום ומהאי קרא דריש ליה בת"כ לעשות את המאכיל כאוכל דמאן דספי ליה בידים חייב לאו כמו האוכל:

אלא לאוסרו בהנייה. והיינו תנאי ר' יאשיה דלא מרבי הנייה סבר כר' יוחנן ור' יצחק כר' אלעזר ודחי דאפילו ר' יצחק לא קאי כר' אלעזר:

בגין דכתיב לא יאכל. הכ"ף בצירי הוא דמרבי לאיסור הנייה הא מלא תאכל דהיינו הכ"ף בפתח לית את שמע מינה כלום ובזה מסייע לר' יוחנן:

פשיטא שאין קרקע נאסר צר צורה בקרקע נאסר צבע דבר שיש בו רוח חיים וכו'. כלומר הרי אמרו בפ' ר' ישמעאל דע"ז המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה אפ"ה אם צר בה צורות כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות וכיוצא בהן דעבד בה מעשה אסרה אף להדיוט דכוותה הכא נמי צבע דבר שיש בו רוח חיים מהו מי אסרו או לא דאע"ג דאפילו ע"ז דחמירא לא קא אסרי להו היינו כי לא עבוד בהו מעשה ומשו"ה השתחוה לדבר שיש בו רוח חיים לא אסרו כדקיי"ל בתמורה מדאסר רחמנא נעבד לגבוה מכלל דלהדיוט שרי מפני שצבעו בקליפי ערלה מי נימא דאסרו דהא עביד ביה מעשה:

מוכין שצבען צריכא. מספקא לן היכא דצבע מוכין בקליפי ערלה ומילא בהם כד דהא צביעה מטעמא דחזותא מילתא היא הוא דאסור וכיון דמוכין לא בעו להו אינשי אלא למלאות כרים וכסתות וצביעה לא אהני בהו הילכך לא חשיב הכא המעשה:

בגד גדול שצבעו ע"מ לחותכו. שצבעו בקליפי ערלה וחתכו עד שעשאו מוכין מספקא לן אי מדמינן ליה למוסגר דנגעים או למוחלט דתרוייהו אסירי בהנייה כדתניא בת"כ צרעת ממארת תן בו מארה ואל תהנה בו. אין לי אלא מוחלט מוסגר מנין ת"ל כי צרעת ממארת. אי מה מוחלט קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו יכול אף מוסגר כן ת"ל כי צרעת ממארת טמא הוא והוא מיעוטא הוי בהוייתו אסרתיו לך. והכי נמי תנן פי"א דנגעים בגד המוסגר קצצו ועשאו מוכין הכל טהור ומותר בהנייתו והמוחלט קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו ע"כ:

והקדיחו. שהקדיחו ששרפו יורה:

אם היה צריך לצביעה ראשונה אסור. אם העין שקולט עכשיו למה שצריך לו בעלים לא היה מספקת היורה הזו וצריך לצביעה הראשונה נמצא דמשעה שהכניסו ליורה לא היה פוגם מתחלתו ואסור ואם אינו צריך לצביעה הראשונה שהיו מספיקין סממנין של יורה זו לשיעור שצריך לו בעלים ואין צריך סיוע הצביעה ראשונה מותר דצביעה זו דלסוף פגם הוא. ומשמע דלכו"ע שרי והיינו כריש לקיש דאמר בפ' התרומה דעולין דמודי ר"מ היכא דפוגם מתחלתו ודלא כר' יוחנן. ובעלי הגמ' לא ניחא להו דר' יוחנן משום דלר' יוסי הנהו מתני' במחלוקת ולריש לקיש אתיין ככו"ע הילכך דריש לקיש ניחא טפי:

וצבעו בקליפי אגוז של חולין. כלומר והקדיחו. ומיירי דלא קלט מעין כאשר הוא רוצה בצביעת קלפין של ערלה ודמיא למתני' דפליגי בה ר"ש ורבנן בפרקין דלעיל:

מ"ד נותן טעם לפגם מותר. בפרקין דלעיל פלוגתא דר"מ ור"ש:

צבעו בקליפי אגוז של ערלה. לצבעו שחור:
וחזר וצבעו בקליפי רמון. להעלות הצבע ויהא זיוו מבהיק והיו שם עשרה קליפי אגוזים דערלה ומ' קליפי רמון ומשקל קליפי האגוז ד' דרהם ומשקל קליפי הרימון ת"ת דרהם ובעי תלמודא אי בתר החלקים אזלינן והוו מ' לעשרה או לגבי משקל אזלינן:
ומשני ייבא כהדא. יהבא כהדא נדון אותה מדין הדומה ליה דתנן בפ' המפריש עיגולי דבלה הגדולים מעלין את הקטנים ואמר רב הונא הגדולים מעלין את הקטנים במשקל. ופי' הרמב"ם ז"ל היו שם מן החולין עשרים עיגולין קטנים ועשרים עיגולים גדולים סך מ' וכל אחד מהגדולים משקלו ד' רטלין וכל א' מהקטנים משקלו ריטלא אחת ונתערבו בכל מ' עיגולין עיגול א' של תרומה קטן דמשקלו ריטלא אחת לא נאמר עיגול א' נפל בארבעים עיגולין ויהא הכל מדומע אבל נאמר ריטלא של תרומה נפלה לתוך מאה רטלין ויעלה בא' ומאה וה"נ הכא בתר משקל אזלינן ויעלה:
ודחי תמן מין במינו. דכולן תאנים הילכך מצטרפין ברם הכא מין בשאינו מינו ובעינן לגבי כל אגוז ואגוז מאתים רמון:
בקלפי חולין מין א'. שהן אגוזי חולין אלא שהן משונים מאותם של ערלה:
ר' יהושע אומר וכו'. משנה היא בפ' המפריש:
לחתכן. וכי בעי חתיך להו לא מינכר:
אינו ראוי לחתכו. הבגד וחזותא מילתא היא וכאילו שני מינין שלמין בעין:
גזייה גזיזות. קצץ קציצות הבגד חתכו ועשאן מוכין:
ע"מ לחתכו. לא תימר גזייה גזיזות דהא תאנים עדיין לא נחתכו אלא שעתיד לחתכן:
דורדסין. בלע"ז גאפיניש וממלאים לפעמים מחתיכות בגד:
סממנין בסממנין בטלין במאתים. דהפרי של איסור באנו לבטל ודינו מאתים:
מי צבעים במי צבעים בטל ברוב. דהא איכא התם מים שנתנו בהיתר ובאיסור וקיי"ל דסלק את מינו כמי שאינו והשאר רבה עליו ומבטלו:
הניית ערלה בטלה ברוב. כגון תנור שהסיקוהו באיסור בקליפי ערלה וריבה עליהן עצים של היתר:
ידלק וכו'. ואמאי נימא כיון דלא מינכר איסורא ביה ליבטל ברובא והיכי תנן נתערב באחרים יעלה בא' ומאתים:
ומשני פתר לה קדרות בקדרות. שהסיק היוצר קדרותיו בקליפי ערלה דאיתיה לאיסורא בעיניה הילכך ידלק ויותץ בכך או ישתחר:
שמותר לעשות כן בתחלה. דאיהו קאמר בטלה ברוב ולא קאמר אם היה רוב של היתר בטלה משמע דמותר להערים ולבטלה ברוב:

מאי כדון. מאי הוי עלה לענין התבשיל או פת שבשלו בקליפי ערלה. ומפ' דאם יש באיסור כדי לצבוע. כלומר שיש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל:

את רואה את ההיתר כמי שאינו. דהא יש בו כדי לאסור ואפילו איכא רובא דעצי היתר אסור. ואם אין בו כדי לצבוע אפילו את רואה את ההיתר כמי שאינו הרי בעצי איסור ליכא חזותא בתבשיל ואין בו כדי לאסור. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ו דמאכלות:

תמן תנינן. פ' אין מעמידין:

והחומץ שהיה מתחלתו יין. ביד הגוי לאפוקי היכא דזבן גוי חומץ מישראל דלא מיתסר בהנייה דטעמא דאסור בהנייה הוא משום דדילמא נסכיה הוא וחומץ לא מינסך:

וחרס הדרייני. מפ' התם חרס של אדריינוס קיסר. ואמרינן התם קרקע בתולה היתה שלא עבדה אדם מעולם ואדריינוס עבדה ונטעה ורמא ליה לחמרא בגולפי חיוורי ומייצי להו לחמרא ומתברו להו בחספא ודרו להו בהדייהו וכל היכא דמטו תרו להו ושתו:

אפילו כשנתנו בתבשיל. כדי שיחמוץ היין מן החרס:

דברי הכל אסור. דהוה ליה יין נסך בתבשיל:

דברי הכל מותר. דהא קיי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו:

על גבי תבשיל. לכסות בו את הקדרה ורוצה בקיומו ע"י דבר אחר פליגי רבנן שרו ור"מ אסר:

לסמוך בו כרעי המטה. דהא לא מיתהני כלל מן היין אלא מגוף החרס כמו צרור דעלמא ורוצה הוא בקיומו של יין נסך שלא יכתת החרס לא בשבילו אלא בשביל החרס ולסמיכה מי נימא מודי ר"מ בהא דגבי כיסוי קדרה שאני שמזיע ומתערב טעמו בתבשיל ואע"ג דאיהו לא קא מיכוון:

אסור. דאפילו אהא קפיד ר"מ ואיפסיקא הילכתא בפ' אין מעמידין כוותיה:

מהו לסמוך בו. דהא לא מיתהני אלא מרוך הבגד. ול"ג הכא כרעי המטה:

ואיקפד לקבליה. איקפד ר' זירא לנגדו:

אין איסורו ניכר. דדרך להשים חרס לסמוך הכרעים של מטה ולא מיתהני בהא טפי מצרור דעלמא משא"כ בבגד במטה דמהני ליה דאי משכח אחר מוסיף עליו ולא אתי למשקליה הילכך אין לו תקנה אלא דליקה:

מן אילפא. מן הספינה:

נטל הימנה כרכר. גבי אשרה תנינן לה פ' כל הצלמים:

נטל הימנה כרכר. נטל מן האשרה לוח ועשה בו כרכר שקורין רשטילו לוח מלא עצים דקים ומניחין בין א' וא' חוט השתי כדי לסדר האריגה. ובערוך פי' יש לאורגים עץ או עצם שראשו חד ונקרא כרכר ודומה למחט של סקאין וכך שמו בלשון יון כרוביד'י. וה"ה

אם מקליפי ערלה עשה איזה מחט ועשה ממנו כרכר אסור בהנייה. ותני התם אין פדיון לע"ז. ור' חגי הקשה לו כיון דמדמינן דיני ע"ז לערלה והא גבי יין דאסור בהנייה פליגי רשב"ג סבר דימכר כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו וגבי ערלה ואשרה לא קא פליגי: **ומשני תמן אין דרך בני אדם ליקח יין מן הגוי**. הילכך ליכא למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל. אבל גבי בגד דרך הוא ליקח אותו גם מן הגוי ולא ידע דהוא צבוע בקליפי ערלה או שארגו בכרכר של אשרה ואין לה תקנה אלא דלקה:

הלכה ב

מלא הסיט. חוט צבוע מקליפי ערלה וארכו כמלא הפסק בין אצבע לאמה כל מה שהאדם יכול לפשטו ולהרחיבו כך פירש"י ז"ל במס' שבת וארג החוט בבגד ואינו ניכר: **ידלק הבגד**. דכיון דלגבי שבת אגמריה רחמנא למשה דחשיב אריגה כדאיתא בהבונה חשיב האי שיעורא נמי דמיקרי בגד וידלק כל הבגד:

וחכ"א יעלה בא' ומאתים. וצריכי הנך תרתי בבי דאי תני רישא הוה אמינא בהא קאמר ר"מ דבגד חשוב הוא ודרכו לימנות הילכך כולן ידלקו אבל מלא הסיט דלאו בגד הוא אימא מודי להו לרבנן ואי תנא סיפא דמלא הסיט הוה אמינא דוקא הכא אמרי רבנן דיתבטל החוט בתוך הבגד בא' ומאתים משום דלא חשיב אבל כשהבגד כולו צבוע בערלה כי נתערב באחרים אימא מודו ליה לר"מ צריכא:

מלא הסיט. מפ' בגמ' דסתמא כר"מ:

מצמר הבכור. דאסור צמרו בהנייה דקדשים הוא:

ידלק הבגד. גבי צמר נקט בגד וגבי שק נקט שער כי אורחא דמילתא:

שער נזיר. אסור בהנייה דכתיב קדש יהיה גדל פרע שער ראשו:

ופטר חמור. לאחר עריפתו כו"ע מודו דאסור בהנייה דגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה ועגלה ערופה נפקא לן מדכתיב בה כפרה כקדשים:

ובמוקדשין מקדשין בכל שהן. מפ' בגמ' דבקדשים שיש להן מתירין מיירי כגון קדשי בדק הבית שיש להן פדיון וכיון דבפדיון שרי בלא פדיון אפילו באלפא לא בטיל ולא בעינן מלא סיט אלא אפילו בפחות נמי הבגד כולו קדש ואסור לו ליהנות בו עד שיפדנו כדקיי"ל דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלפא לא בטיל:

מאן תנא מלא הסיט. דידלק ר"מ דבבא דלעיל דאילו רבנן היינו סיט היינו פחות מסיט ולעולם יעלה באחד ומאתים:

שטרפו. שערבו בעודו צמר ערבו עם צמר דחולין:

איתיביה. השיבו ר' חייא לשואל וכמה צמר שנתערב כמה שיעורו וא"ל בפני ר' אמי היתר זה לא יהא אלא עד שמונה לאחד:

ולא הודו לו. השואל ור' אמי עד שאמרו ר' חייא בשם ר' ייסא דבטל ברוב וחזר ר' חייא והקשה לר' אמי דממתני' מצינן למידק הכי דתנינן האורג מלא הסיט מצמר הבכור ותנן ידלק הבגד וטעמא משום דטווי הוא וארגו וכיון דחשיב שיעור לשבת חשיב בגד הילכך לא בטיל אבל צמר לא חשיב:

וא"ל. ר' אמי לר' חייא אילו ר' יוחנן השיבה תשובה זו כמה היה טוב:

תמן תנינן. פ' בתרא דתמורה:

אלו הן הנקברין. ומני בהדייהו שער נזיר ופטר חמור והתם אמרינן הנקברין לא ישרפו משום דאפרן אסור:

כאן בשק כאן בשער. הא דקתני הכא ידלק היינו שארג שער נזיר ופטר חמור בשק דאי אמרת יקבר אתי איניש ומתהני בה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ומתני' דתמורה בשער עצמו דארג והיינו דקאמר שק מצוי לחטחט כמו לחטט לחפש אחריו לראות אם נרקב ואם לאו יפעמים דמשתלי ומתהני ביה הילכך ידלק. אבל אין דרך לחטט אחר השער הילכך יקבר כדינו:

כאן במקדש כאן בגבולין. אשער נזיר משני דבמקדש ידלק כדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים:

בנזיר טהור. ידלק דשרפה כתיבא ביה: נזיר טמא. לא כתיב ביה שרפה:

הן דתימר ישרף שערו וכו'. כי תנן בתמורה פטר חמור דיקבר לאו אשער קאי אלא אגוף פטר חמור שיקברוהו משו"ה ריש לקיש ור' יוסי בר חנינא לא משנו מידי גבי פטר חמור דלא קשו מתני' אהדדי מתני' דהכא בשער ומתני' דהתם בגוף החמור דבעי קבורה כעגלה ערופה דגמרינן עריפה עריפה וגבי עריפה כתיב וערפו שם וכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם:

מצמר הבכור. ובכור יש לו מתירין בזריקת הדם והקטרת אימורין דעורו שרי לכהנים וצמרו ואפ"ה בעינן סיט ולא משני לה משום דכהנים כי זכו משולחן גבוה קא זכו ולא מיקרי יש לו מתירין:

איתי דתני לה בשם ר"מ. כולה מתני' והא דקתני שער נזיר ופטר חמור ידלק מוקמינן לה נמי בסיט כגוונא דרישא: ואית דלא תני לה בשם ר"מ. אלא בבא דרישא לחודה ומוקמינן לסיפא ככו"ע ומיירי בצפורתא כדמוקמינן לה בתמורה והיינו שעשה מן האיסור צורת צפור דחשיב דמייפה ליה לכוליה שק ועביד נמי ציפרתא טובא דהתירא בענין שנתערב:

עשרה דברים מקדשין. א' בגד שצבעו בקליפי ערלה. ב' האורג מלא הסיט הצבוע בקליפי ערלה ומלא הסיט מצמר הבכור דכולה חדא היא. ג' ובמוקדשין כל שהם דתני לה כר' מאיר. ד' חבילי תלתן. וששה דברים דלקמן:

אלא מאן דלא תני לה. אלא ככו"ע דטעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין מהיכן ישלים המספר: אף ככרות של בעה"ב. דכלאי הכרם שנתערבה אותה ככר ואפילו באלף אסורות:

הלכה ג

תבשיל שבשלו בקליפי ערלה. לעיל מוקי לה בקדרה והיינו שצירפה היוצר בכבשן כשהיא חדשה בעצי איסור דהא מקבלת בישולא ואיכא הניית תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר ודמי לאיסור בעין הילכך נתערב באחרים יעלה בא' ומאתים: תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת. בגחלים לוחשות דהיינו בוערות נראות כמתמעמות ולוחשות זו לזו ואפה בו את הפת:

תדלק הפת. מוכח בפ' כל שעה באבוקה כנגדו שכל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק התנור ואופה דהשתא חשבינן הפת כמי שקליפות בעין:

שעממו. שהן כבניות דדמו לאפר וקיי"ל כל הנשרפין אפרן מותר:

ולאו מתני' היא. בפ' כל שעה מייתי לה והכי איתא תנור שהסיקו בקליפי ערלה חדש יותץ ישן יוצן ופירש"י ז"ל חדש יותץ שהרי ע"י היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים ודמי לקדרה נצרפת בכבשן ישן שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו פת:

יוצן. שלא יאפה בו פת בהסק זה ואי ס"ד דעוממות שרי אמאי יוצן:

לית כן. אלא דאפילו עוממות אסור. ובפ' כל שעה משמע דלא קשו להו לבני בבל הך קושיא דהא לכתחלה והא דיעבד:

שהביא עצים לחים וניגבו בקליפי ערלה. ובהא קאמר ר' יוחנן דכי עממו מותרות דגופייהו דהתירא נינהו ובריית בעצים דאיסורא מגופייהו:

דאפילו כמ"ד עלו מידי טומאתן. דטהורות והרי אלו אסורות. והכי אשכחן בפ' בתרא דתמורה בשר המת שחוק טהור ואסור בהנייה כאפר הבא מחמת ע"ז דכתיב עלה העיר הנדחת דדינה בשרפה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: ואת אמר אסור. אפילו למ"ד עלו מידי טומאתן:

שניא היא דכתיב ביה נתיצה. כלומר וכיון דכתיב בה נתיצה ונתץ את הבית וגמרינן נתיצה נתיצה דע"ז דכתיב ונתצתם את מזבחותם:

הלכה ד

מי שהיו לו חבילי תלתן. מין קטנית פינגורי בלע"ז. ובגמ' מפ' כמה זירים יהיו בחבילה דחשיבא ולא בטלה:

ידלקו. כדין כלאי הכרם דדרשינן פן תקדש פן תודק אש וכדלעיל:

יעלו בא' ומאתים. אם נתערבה חבילה של כלאים בחבלים דהתירא יעלה דליסתלק כלומר יתבטל לשון העלות הענן. ורש"י ז"ל בפ"ק דביצה יעלה אחד מהן וידלק והשאר מותרין וליתא דהא תנן בריש פ"ב דערלה וכלאי הכרם עולין בא' ומאתים ואין צריך להרים:

שהיה אומר. כלומר להכי אמר כולן ידלקו ולית להו ביטול ותקנה משום שהיה ר"מ אומר הואיל ודרכן לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן:

וחכ"א כל פירות שבעולם בטלין חוץ מששה דברים הללו. שהן חשובין מאוד:

עשרים וחמשה זירין. קלחין:

ד' מנהון מטה. וד' חבילין כל כך גסין שראוי לעשות בהן שכיבת אדם אילו היו תבן ומשו"ה הוי דרכו למנות:

עשרה דברים מקדשין הן. בגד ומלא הסיט בבגד ובשק וכל שהן במוקדשין למאן דתני לה בשם ר"מ וחבילי תלתן וז' דברים. ואית דאמרי ככרות של בעה"ב. ונראה דהאי סתמא דתלמודא דאמר וכמה היא חבילה כ"ה זירין אליבא דכו"ע דהא בפ"ק דסוכה דתנן חבילי קש הכי פירשו לה נמי התם דאין חבילה בפחות מכאן. ונראה דתסתיים דר' יוחנן הוא דאמר עשרה דברים דר' יוחנן אמר בגמ' דילן את שדרכו לימנות שנינו. דבר שהוא מיוחד למנות אבל חתיכה ועיגול פעמים שהן נמכרין באומד. ובפ' המפריש סתם לן תנא כמ"ד דוקא את שדרכו למנות מקדש ופום מתבטל במאה פומין:

כל הדברים מקדשין. היינו ריש לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו. וקשה לר"י דהא תנן בפ' בתרא דע"ז ואלו אסורין ואוסרין כל שהן יין נסך וע"ז ועורות לבובין. ואמרינן התם דההוא תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנייה ופריך עלה וליתני אגוזי פרך וכו' ומשני הא תנא ליה התם אלמא דאיכא כל הני מלבד הני דמתני' והיכי קאמר ר' יוחנן עשרה דברים. ותירץ ז"ל דהכא לא חשיב ר' יוחנן אלא אותן השנויין כאן במס' ערלה ואכתי איכא טובא. ואינו נכון אלא דההוא תנא סבר דאין פדיון לע"ז ואנן קיי"ל דיש פדיון לע"ז כדאיתא התם הילכך הנהו אינן מקדשי כמו הני ור' יוחנן אליבא דהילכתא קאמר ושור הנסקל ועגלה ערופה וכו' דעדיפא מינה קתני דסיט של צמר כ"ש בעל חי גופיה:

דתנינן תמן. במס' כלים פי"ז והכי איתא התם הרמון שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני ולא הוזכרו רמוני בדן אלא שהיו מקדשין כל שהן דברי ר"מ ר' יוחנן הסנדלר אומר לשער בהן את הכלים ר' יעקב אומר לכך ולכך הוזכרו לשער בהם את הכלים ושהן מקדשין בכל שהן ר' יהודה אומר לא הוזכרו רמוני בדאן וחצירי גבע אלא שהיו מתעשרין ודאי בכ"מ. פי' כל שהן כההוא דפ' בתרא דע"ז כדלעיל: חצירי. כרתי כמו ואת החציר דמתרגמינן וכרתי. ובדאן וגבע שם מקומות בא"י של כותים דלא מעשרין בהנהו מקומות הכותים דלא משמע להו ולפני עור לא תתן מכשול אלא שלא לשום אבן לפני העור. והכי קאמר ר"מ התם דרמוני בדאן הוזכרו לענין קדוש לאו למימרא דס"ל כרבנן בו' דברים ורמונים אחרים לא מקדשין דהא פליג עלייהו הכא אלא הא קמ"ל כעין רמוני בדאן בעי דהיינו את שדרכו דוקא מקדש ולהכי פליג עליה ר' יהודה דקסבר כל שדרכו לימנות כדמשמע בברייתא דליטרא קציעות וקאמר דלא הוזכרו אלא לענין מעשר אבל לענין קידוש אלו ואלו מקדשין משמע דלר"מ לא הוזכרו רמוני בדאן אלא לענין קדוש והא דמייתי מר' יהודה משום דלא תימר דרבנן דפליגי במתני' אדר"מ היינו ר' יהודה דהוא בר פלוגתיה דהא קאמר ליה ר' יהודה דלגבי קידוש לא הוזכרו. ומשמע דס"ל דשאר רמונים נמי מקדשין ואי אמרת דר"מ סבר כל שדרכו למנות מאי פליג עליה הא ר"מ נמי הכי ס"ל דשאר רמוני מקדשי ומשו"ה מייתי מדר' יהודה דמיניה נשמע לר"מ. וע"כ תלתא תנאי נינהו ר"מ ורבנן ור' יהודה ר"מ סבר את שדרכו דוקא מקדש ועשרה נינהו. ורבנן סברי שיתא נינהו. ור' יהודה סבר כל הדברים מקדשין דכל שדרכו לימנות מקדש. וצריך לגרוס מתני' פליגא על מ"ד כל הדברים מקדשין. ובספרים כ' מתני' פליגא על מ"ד עשרה דברים מקדשין וטעות סופרים הוא:

ושאר כל הרמונים אין דרכן למנות. מסקנא דקושיא קא מקשי למ"ד כל הדברים דלהכי פליג עליה דאמאי נקט רמוני בדאן ר"מ והלא למ"ד דסבר ר"מ כל הדברים וכו' הרבה פעמים מוכרין שאר רמונים דעלמא במנין והוו בכלל ואמאי פליג עליה. אלא ע"כ היינו טעמא דרמוני בדאן ע"י שהן חביבין דרכן לימנות. כלומר ואין דרך לותר בהן:

ושאר רמונים כיון דאין חביבין אין וכו'. כלומר לא חשיב מנינן מנין דלא חביבי ולפעמים לוקחין סל מלא רמונים ולא מקדשין ומשו"ה פליג עליה ר' יהודה. ובפ' התערובת נמי אמרינן דאפילו טלאים חשיבי כל שדרכו לימנות:

הלכה ה

פרך. אגוזים חשובים שנפרכין ביד:

בדאן. שם מקום:

חביות מגופות. מלאות מין של ערלה או מין של כלאי הכרם:
חלפי תרדין. כלומר חבילי של חלפי תרדין וכן קולחי כרוב ותני ליה ברישא לגלויי סיפא. ואית דגרסי קילפי כרוב והם מיני כרוב שיש להם ראש עגול כשל אדם. תרגום וכובע נחושת וקולסא דנחשא:
ככרות של בעה"ב. דחשובין הן חדא דכולהו מנופה הרבה משא"כ בנחתום דאין סלתו כ"כ מנופה ועוד דאינן גדולות כ"כ:
הראוי לערלה ערלה. אותן כשהן מין אילן דערלה נהגא בהו כגון אגוזים ורמונים וחביות מקדשין ואוסרין עירוביהן:
והראוי לכלאי הכרם. כגון חלפי תלתן וקולחי כרוב וככרות שאין מין אילן מקדשין עירוביהן באיסור כלאי הכרם וחבילי תלתן לא דמאכל בהמה נינהו ולא חשיב:
שקדי פרך לא. אע"ג דגסין הן לא חשיבי כאגוזי פרך:
בסתומה בין הסתומות. דכולהו חשיבי ונפתחה ואין מכירין אותה דכיון דנפתחה יש לה ביטול ואזדא חשיבותה:
פתוחה בין הסתומות ונסתמה. לקמן מפ' לה:
צריכות שיעור אחר. כלומר בטלות באחד ומאתים:
היך איפשר לפתוחה אצל הסתומות. האיך נתערבה כשהיא פתוחה בין הסתומות וכי הדרא ונסתמה ונתערבה חזרה לחשיבותה:
ומשני בפתוחה אצל החנוני שהיא כסתומה אצל בעה"ב. שהמגופה שלה אינה אדוקה ומחוברת בפיה אלא רפופה מונחת על פיה דלגבי חנוני חשיבא פתוחה דאזיל ריח היין ולגבי בעה"ב משומרת חשיבא ליה וסתומה דמי וכדמסיק דנסתמה דאמרינן דחזר בעה"ב ונטלה מביתו של חנוני והניחה בביתו והיו לו הרבה חביות דמגופת אינן אדוקות בפיהן וקרי להו סתומות דלגבי בעה"ב סתומות חשיבי וכדלעיל וקמ"ל דלא חשיבא סתומה אלא פתוחה והיא בטלה:
קיריי וקרוותא. דלועין זכרים ודלועין נקבות: הראוי לתרומה תרומה. הני דמתני' אם אירע שהיו דתרומה אע"פ שהתרומה עולה בק"א אלו אינן עולין שהן חשובין וכולן אסורין לזרים כתרומה ואפילו באלף:
תרומה נוהגת בכל. בין בירק בין באילן כולהו שייכי תרומה ולא מצי למיתני בהו הראוי לתרומה דליכא דאינו ראוי. אבל ערלה לא שייכא אלא באילן ואין נכנס באיסור זה אלא אגוזים ורמונים ויין. וכלאי הכרם לא שייכי אלא בתבואה וירק ואין נכנס באיסור זה אלא חבילי תלתן ותרדין וכרוב ודלעת וככרות ומצי למיתני בהני הראוי לו. כלומר שאין

ראוי לחברו וכן בחברו הראוי לו ואין ראוי לחברו. וכ' בתוס' דבחנם דחיק תלמודא ולא שני דלא מצי למיתני בהו יעלה באחד ומאתים. וזו אינו כלום דהני שבעה דברים לענין קידוש מתניין ולא לענין עלייה א"כ ליתני תרומה. עוד אמרו דהוה מצי לשנויי דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה. וגם זה אינו דיותר נכון לתרץ דלא ליפלוג אתנא דגיד הנשה דתנן התם וכן חתיכת נבלה דאינה בטלה באלף וההיא לאו איסורי הנאה היא. אבל קשה אמאי לא תני שור הנסקל ועגלה ערופה. וצריך לומר דלא פריך דתני אלא מה ששנוי בפרקין דלעיל דמיירי בהן ואזיל דהיינו תלת איסורי דהיינו תרומה וערלה וכלאי הכרם דמלת מקדשין קתני ולא תני אוסרין כדתנן בע"ז והיינו משום דלמדו מדכתיב גבי כלאי הכרם תקדש מקדש ממנו דאם חזר ונפל לתוכו מקדשו וא"כ לתני תרומה דמינה גמרי ולהכי שני תלמודא שפיר. ועוד דאמרינן בפ' התערובת ואיתא נמי לקמן דדינא דחביות סתומות שייכא בתרומה הילכך אקשי שפיר ומשני שפיר.

הלכה ו

נתפצעו האגוזים. של פרך דלעיל דחשיבי ולא בטלי ונפלו לתוך אגוזי היתר פצועים יעלו ובהא כו"ע מודו וכי נפלו תחלה בהיתר שלמין ואח"כ נתפצעו פליגי בה תנאי בגמ':

נתחתכו הדלועין. והא דלא תני הותרה החבילה של חליפי תרדין או של קולחי כרוב. לא תני אלא מידי דמנו רבנן:

נתפרסו הככרות. סתמא כר' עקיבא כדאיתא בגמ':

נפלו שלמין ואח"כ נתפצעו. בין שפצען שוגג אחר שנפלו ולא נתכוון לבטל חשיבותן ולהעלותן בא' ומאתים:

בין שפצען מזיד. שנתכוון לכך לא יעלו אפילו באלף דקניס ר"מ שוגג אטו מזיד כדאיתא בפ' הנזקין:

כבר קנסו בידו. דיו שקנסוהו שלא יעלה אפילו בתר דאזדא מינייהו חשיבותייהו אלא באחד ומאתים ואפילו השתא דנתפצעו דמדאוריי' חד בתרי בטיל ואין חילוק בין חשוב ללא חשוב והכל בטל ברוב בדיעבד. ובפ' הניזקין פריך מדר' יוסי אדר' יוסי דריש מכילתין. ולעיל פירשתי ליה:

ק"נ חביות. שנתערבה לתוכן חבית של תרומה סתומה ואינהי נמי סתומות היו:

החמשים אסורות. ולא אמרינן יטול אחת מן המאה דאיסורא ברובא איתא ויהא הכל מותר ויפתחו החמשים לכתחלה. ואיתא להך מימרא בפ' התערובת:

שלקתה בבית אביה. דלעת יונית שצמקה במחובר:

שתטבול למעשרות וחשיבי אותן דלועין של אביה כתלושין ואיכא גורן ואפילו אכילת עראי אסורין. ולהכי מייתי לה הכא:

מהו שתטמא טומאת אוכלין. בכל דלועין דעלמא קא בעי דמטעם תלוש נחתא טומאה דאין טומאה במחובר כדאיתא בת"כ:

חייב משום קוצר. דאע"ג דגבי שבת מחוברין נינהו גבי טומאת אוכלין תלושין חשיבי ומקבלי טומאה. ומפ' ב' העור והרוטב היינו בלא עוקציהן דאי הן ועוקציהן אף לענין שבת תלושין נינהו:

הלכה ז

ספק ערלה. בגמ' מפ' לה:

בארץ ישראל אסור. דספיקא דאורייתא היא ולחומרא:

ובסוריא. היא ארם צובה שכבשה דוד וחברה עם ארץ ישראל וקסבר כיבוש יחיד דלא שמיה כיבוש הילכך ספיקה מותר. ובחו"ל דרחיקא טפי לא מיחלף:

יורד. הישראל:

ולוקח. מן הגוי המוכר בצדו או מן הישראל החשוד ואפילו שהישראל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה:

ובלבד שלא יראנו. הישראל כשהוא לוקט מן הערלה:

כרם שהוא נטוע ירק. שזרוע ירק בין הגפנים דהוו להו כלאי הכרם:

וירק נמכר חוצה לו. ויש לחוש שמא מירק הגדל בכרם הוא זה והו"ל ספק כלאים:

יורד. הגוי ולוקט מן הכלאים:

וישראל. רואה ולוקח:

ובלבד שלא ילקוט ביד. הישראל עצמו וטעמא דאי ישראל לוקט מן המחובר דמי לבעה"ב כדאיתא במס' מעשרו' וכאילו יש לו חלק בקרקע דמי וכוליה האי לא הקילו. ובגמ' מפ' מ"ש ספק ערלה מספק כלאים:

החדש. דגן החדש דאסור עד י"ו בניסן ופליגי תנאי בפ' ר' ישמעאל במנחות דאי' מ"ד דבהאיר י"ו שרי ואיכא מ"ד דכולי יומא אסור מה"ת עד י"ז וכוותיה נקטינן:

אסור מן התורה בכ"מ. בין בארץ בין בחו"ל מפ' בגמ' דר' אליעזר היא דאמר בפ"ק דקידושין דמושבותיכם דכתיב גבי חדש מיד בכניסתן לארץ הוא דאסירי ולא בעינן ירושה וישיבה ומושבותיכם ה"ק בכל מקום שאתם יושבים משמע:

והערלה הלכה. בגמ' מפ':

והכלאים. מפ' בגמ' כלאי הכרם מד"ס דשלך כתיב למעוטי חו"ל אבל כלאים דהרכבה או כלאים דהרבעה או כלאים דמלבוש חובת הגוף הן:

גפו של ערלה. בכרם גוי, ולקמן נמי אמרינן דערלה נוהגת בנטיעה דגוים:
וענבים נמכרות חוצה לה. ויש לחוש דמן הגפן דערלה הן. ואיכא למידק דתנא דמתני' גבי ספק ערלה כמאן ס"ל ובכלאי הכרם נקיט מילתא דרבנן. ויש לומר דשמא סבר תנא דמתני' כר' יהודה בספק ערלה ובספק כלאים דמדרבנן אקיל ביה:
אמר ר' יודן. הוא רב יהודה דסמוך. ואית דאמרי דרב יהודה אמר בתרוייהו יורד ולוקט בין בערלה בין בכלאי הכרם דקסבר רב יהודה דתרוייהו מדרבנן וכשמואל רביה דלקמן דערלה הלכה דקתני הילכות מדינה קאמר ומשום הכי שוים ערלה וכלאים דלא אסרו אלא בבעל הקרקע. וטעמא דלישנא דמחמיר בתרוייהו קסבר כיון דערלה וכלאי הכרם תנינן בהדי הדדי תרוייהו שוין בתקנתא דרבנן:
דתנינן תמן. פרק קמא דקידושין:
שאינה תלויה. שאינה חובת קרקע כגון שבת ותפילין ומזוזה ומעקה:
שהיא תלויה. שהיא חובת קרקע כגון שמטין ויובלות ותרומות ומעשרות דתלו בגידולי קרקע:
חוץ מן הערלה והכלאים. דאע"פ שתלוין בארץ נוהגים בם בחו"ל:
בחדש של כאן שיצא לחו"ל. ובגמ' דילן משני דסברי כר' ישמעאל דלאחר ירושה וישיבה משמע דהיינו ז' שכבשו וז' שחלקו:
ולמה לא תנינן חלה עמהן. דכי תנן בקידושין חוץ מן הערלה והכלאים מדרבנן הוא דנוהגין בחו"ל וא"כ ליתני נמי חלה בהדייהו דהא חלה גידולי קרקע ומדרבנן נהגא בחו"ל כדאיתא בשילהי חלה:
בישראל ובגוים. דערלה נהגא בארץ ואפילו נטעו גוים כדתנן בפ"ק וכן כלאי הכרם משא"כ גבי חלה דגלגול הגוי פוטר:
הילכות מדינה. הם נהגו בחו"ל כדי שלא תשתכח:
ואת אמר הכין. דבסוריא ספקה מותר:
ניתנה. כך נאמרה ספקה מותר וודאה אסור:
הא בכלאי זרעים מותר. בין כלאי זרעים דירק דאפילו בארץ אם זרען מותרין באכילה כדאיתא בפ' כלאי הכרם בין כלאים דהרכבה שרו, ור"י פליג עליה וסבר דכלאים דהרכבה אסירי מדאורייתא אפילו בחו"ל מכח הקישא והכי הילכתא:
מערבייא. חכמי המערב:
וקיימנוה. והעמדנוה דשפיר קאמר ר' יוחנן:
וקנסיה. מפני שהוא ממעט בעבירה כדלקמיה ולא אמרינן מנכש הוא:

לר' יוחנן ניחא. לר' יוחנן דאמר הא בכלאי זרעים אסור דאורייתא דהיינו בהרכבת האילן משום הקישא ניחא דעמא דברייתא מיירי בכלאים דהרכבה ולאיסורא קתני לה אלא לשמואל קשיא. ומפ' דשמואל מפ' לה דלקולא קאמר דבהדי קולא קתני לה וה"ק כשם שכלאים בארץ שאסורין בארץ משתמע בין כלאי הכרם בין כלאי זרעים כך כלאים דקתני הכא דעושין עמהם דהיינו בחו"ל:

היא כלאי הכרם היא כלאי זרעים. דכולהו שרו לעשות עמהן ולסייען אלא דכלאי הכרם אסור לזרוע ואפילו ללקוט ביד מכרמו של גוי אסור כדתנן במתני' ובכלאי הירק בה שרי אפילו להרכיב לשמואל וטעמא משום דכלאי הכרם כתובה וגזור אבל הרכבה לא כתיבא וכיון דלא כתיבא לא גזרו בה רבנן:

הדרן עלך בגד כלאים וסליקא לה מסכת ערלה בסייעתא דשמיא